

อภิธานทนาการ

สำนักหอสมุด

รายงานการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง

เรื่อง

การประกอบสร้างความเป็นคนไทยในอดีต: กรณีศึกษาคนไทยในภาคกลางตอนเหนือของเวียดนาม

ในศตวรรษที่ 15 - ก่อนยุคสังคมนิยมเวียดนาม

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉริยา ชูวงศ์เลิศ

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรัตนนคร

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยรัตนนคร
วันลงทะเบียน..... 25 ส.ค. 2559
เลขทะเบียน..... 1 ๑๐๖๖๕
เลขเรียกหนังสือ..... ๖ DS

๕๖๘

๑๖๓๕

๖๖๖๘

สิงหาคม พ.ศ.2558

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 การสร้างบ้านแปงเมืองบนการผสมผสานวัฒนธรรมของผู้ไทในภาคกลางตอนเหนือ	24
บทที่ 3 เมืองไทในฐานะเมืองขึ้นของอาณาจักรได้เวียด	36
บทที่ 4 การสร้างความเป็นไทจากพิธีกรรมและความเชื่อ	53
บทที่ 5 ผู้ไทในยุคอาณานิคมฝรั่งเศสและการปฏิบัติสังคมนิยม	61
บทที่ 6 การสร้างอัตลักษณ์จากการเรียน การสอน และการใช้ภาษาเขียนไท	72
บรรณานุกรม	78

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ในช่วงเวลาที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังกำหนดยุทธศาสตร์ วางแผน และเตรียมการเพื่อรวมกันเป็นประชาคมอาเซียนซึ่งจะมีการเชื่อมโยงกันทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ประชาคมอาเซียนจะถูกจัดตั้งภายในปี 2588 โดยมี 3 เสาหลัก ได้แก่ หนึ่ง ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน สอง ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และ สาม ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ในด้านการสร้างประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ก็มีเป้าหมายเพื่อให้อาเซียนเป็นสังคมที่มีเอกภาพ เอื้ออาทรต่อกัน มีความเป็นอยู่ที่ดี พัฒนาทุกด้านและมีความมั่นคงโดยการพัฒนามนุษย์ การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม ความยุติธรรมและสิทธิ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม และการสร้าง “อัตลักษณ์อาเซียน” ในขณะที่ในด้านประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนของประเทศสมาชิกมีการค้าขายระหว่างกันมากขึ้น มีการไปมาหาสู่กันได้อย่างสะดวก และมีศักยภาพในการแข่งขันกับโลกภายนอกได้ โดยเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกได้อย่างสมบูรณ์ ส่วนในด้านประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน มีเป้าหมายเพื่อให้อาเซียนเป็นสังคมที่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีเสถียรภาพ มีสันติภาพ และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2554)

อย่างไรก็ดีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยต้องการจะเน้นคือ เรื่อง “การเชื่อมโยงประชาชน” ซึ่งมีการส่งเสริม “การเคลื่อนย้าย” ของประชาชนภายในอาเซียนให้เพิ่มขึ้น รวมทั้งการสร้างอัตลักษณ์ของอาเซียน ซึ่งเป็นแผนและเป้าหมายหลักของประชาสังคมและวัฒนธรรม คำถามก็คือว่า หนึ่งในเวลาที่ประเทศอาเซียนเต็มไปด้วยความไม่เป็นธรรมในทางเศรษฐกิจ สังคม และเมื่อเรากล่าวถึงการเชื่อมโยงกันดังกล่าว หน่วยของการวิเคราะห์ของเราคือการเชื่อมโยง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เรากำลังมองไปที่การเชื่อมโยงสามสิ่งและการสร้างอัตลักษณ์ของของชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ของชาติต่างๆ (Ethnic Majority Groups) ชาติชนกลุ่มน้อย หรือกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Minority Groups) ในรัฐชาติต่างๆ ใช่หรือไม่ สองภายใต้แนวคิดเรื่อง “การเชื่อมโยง” และ “ความเข้าใจ” รวมทั้ง “อัตลักษณ์” ของผู้คน ดังกล่าว ชนกลุ่มน้อยจะมีตัวตน/อัตลักษณ์และตำแหน่งแห่งที่อย่างไรในประชาคมอาเซียน และอาจรวมรวมถึงประชาคมโลกด้วย

หากไม่มีความชัดเจนในประเด็นดังกล่าว ในแง่การเป็นประชาคมอาเซียนก็อาจจะเป็นกลไกหนึ่งในเชื่อมโยงทรัพยากรมาเป็นของชนกลุ่มใหญ่ โดยเฉพาะชนชั้นนำ อันเป็นการผลิตซ้ำความรุนแรงในการกีดกันทางสังคม (Violence of Social Exclusion) ที่รัฐชาติ (รวมทั้งระบบตลาด) ได้กระทำต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งมีจำนวนมากมายหลายสิบกลุ่ม (เช่น เวียดนามมีถึง 53 กลุ่ม และไทยมีกว่า 50 กลุ่ม) ซึ่งมีจำนวนหลายล้านคนทั่วภูมิภาค ให้ออกไปจากฐานทรัพยากร และเงื่อนไขการดำรงชีวิต เป็นการซ้ำเติมความทุกข์ยากของคนเหล่านั้น แทนที่ประชาคมอาเซียนจะเป็นเงื่อนไขให้เกิดการพัฒนาฐานการดำรงชีพเพื่อความมั่นคงในการดำรงชีวิต และการมีตัวมีตนอยู่ในสังคมของรัฐชาติ ภูมิภาค(อาเซียน) และสังคมโลก

เมื่อหันมามองดูประเด็นทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ตลอดจนการพัฒนาสังคม ที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน พบว่าประเด็นการถกเถียงซึ่งเป็นร้อนประเด็นหนึ่ง คือ ความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality) ในทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ความมั่นคงในสังคม การเข้าถึงบริการพื้นฐานด้านสุขภาพ ปัญหาด้านการเมืองและสิทธิมนุษยชน ที่อาจจะทำให้สามเสาหลักของอาเซียนข้างต้นไม่บรรลุเป้าหมาย คำถามต่อมา ก็คือว่า เมื่อเราพูดคำว่าอาเซียนกับความมั่นคงของมนุษย์ เราเข้าใจคำๆ นี้ผ่านวิถีชีวิตด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และตำแหน่งแห่งที่ของเขาเหล่านั้นในภูมิภาคนี้ได้อย่างไร

การทำให้อาเซียนมีอัตลักษณ์เป็นของตัวเอง อาเซียนต้องมีการสร้างประวัติศาสตร์ร่วมกัน ในขณะที่ประวัติศาสตร์ในระดับความสัมพันธ์ระดับรัฐต่อรัฐ รัฐต่างๆ ในอาเซียนต่างก็มีบาดแผลและความทรงจำ ในประวัติศาสตร์อันเจ็บปวดร่วมกันมามาก ผ่านสงครามและความขัดแย้งซึ่งทรัพยากรระหว่างไทย/ไท-ลาว, ไทย/ไท-เวียดนาม, ไทย-กัมพูชา และไทย-พม่า เป็นต้น ในขณะที่เรามีความเข้าใจ “ประวัติศาสตร์ ความทรงจำ” ในระดับประชาชนที่น้อยมาก ดังนั้นอัตลักษณ์ของอาเซียนจะถูกสร้างจากความเข้าใจและความทรงจำร่วมของผู้คนได้อย่างไร จึงเป็นคำถามที่สำคัญ

ผู้วิจัยได้ตระหนักต่อปัญหาข้างต้นอย่างมาก ภายหลังจากการวิจัยโดยใช้วิธีการทางด้านชาติพันธุ์วรรณาเพื่อศึกษาชาวไทยในอำเภอมาโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง ซึ่งเป็นพื้นที่สูงในประเทศเวียดนาม ซึ่งได้ทำการศึกษาตลอดระยะเวลา 5 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2550 – 2554 เกี่ยวกับการสร้างความเป็นไทยผ่านตลาดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในยุคที่เวียดนามเปลี่ยนผ่านระบบเศรษฐกิจจากสังคมนิยมเข้าสู่ระบบการตลาด ผลการวิจัยพบว่าหลังจากนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจหรือที่เรียกว่า *โด่ยเหม้ย* (Đổi Mới) รัฐบาลเวียดนามได้พยายามที่จะใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรม รวมทั้งทรัพยากรอื่นๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และพยายามที่จะทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มใหญ่ คือชาว “กิง” (Kinh) หรือชาวเวียดนาม กับชนกลุ่มน้อยอื่นๆ นั้นก็เป็นไปในแง่ของ ผู้ครอบงำกับผู้ตาม (Dominant-Subordinate Relation) และเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นลำดับชั้น (Hierarchical Relations) จากการวิจัยข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยตระหนักว่าการศึกษาวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา และการเผยแพร่ข้อมูลวิจัยทางด้านนี้ มีคุณูปการอย่างมากต่อความเข้าใจตนเองบนความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์อื่นๆ ในภูมิภาคฯ ในการเชื่อมโยงประชาชน และสร้างอัตลักษณ์ของผู้คนร่วมกัน แต่สิ่งที่ปัญหาของผู้วิจัยในเวลานี้คือ เราทราบว่าการสร้างอัตลักษณ์และเชื่อมโยงตัวเองของไทยในอำเภอมาโจวกับชาวเวียดนามในโลกยุคที่เวียดนามเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจการตลาดโลกาภิวัตน์เป็นอย่างไร มันมีคุณูปการทั้งในเชิงเศรษฐกิจและอัตลักษณ์ของไทยในยุคปัจจุบันอย่างไร

แต่เรายังไม่ทราบว่าในอดีตชาวไทยในมาโจวและเมืองอื่นๆ ในดินแดนสิบสองจุไท(ปัจจุบันคือจังหวัดและอำเภอต่างๆ ในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม) นอกเหนือจากด้านการเมืองแล้ว เขามีความเชื่อมโยงกับราชสำนักทั้งหลวง(เวียดนาม) หลวงพระบาง สยาม เชียงใหม่ ฯลฯ รวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในสุวรรณภูมิและจีนตอนใต้ผ่านการแลกเปลี่ยน สงคราม และการค้า อย่างไรก็ตาม อีกทั้งการเชื่อมโยงของผู้คนดังกล่าว ได้นำมาซึ่งความเข้าใจและความทรงจำต่อกันและกันอันจะนำมาสู่(ในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้)การสร้างอัตลักษณ์ร่วมของผู้คนในภูมิภาคนี้ได้อย่างไร ซึ่งสิ่งนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของคำตอบที่ว่าควรทำอย่างไรให้เป้าหมายด้านสังคมและวัฒนธรรม ของการเป็นประชาคมอาเซียน ในด้านที่ทำให้เป็นสังคมที่มีเอกภาพ เอื้ออาทรต่อกัน และมีความเป็นอยู่ที่ดี นอกจากนี้ องค์กรความรู้ของเราเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านในเชิงสังคมและวัฒนธรรมยังมีอยู่อย่างจำกัด การวิจัยชิ้นนี้จะช่วยขยายพรมแดนความรู้ดังกล่าวเพื่อ

การทำความเข้าใจในประเทศเพื่อนบ้าน ในกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาในตระกูลเดียวกัน ก็เป็นการเตรียมความพร้อมที่ดีในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

อย่างไรก็ดี ในบริบทของการกลายเป็นภูมิภาคอาเซียน (Regionalization of ASEAN) ของสินค้าตลาด และการเคลื่อนย้ายแรงงาน การที่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามกำลังช่วงชิงความนิยมจากประชาชนผ่านการสร้างอุดมการณ์ ชาตินิยมและการค้าหาอัตลักษณ์ตัวเอง ด้วยการสร้าง “ศาสนาประจำชาติ” ในนโยบายการส่งเสริมการรื้อฟื้นวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยที่ต้องหลอมรวมเข้ากับลัทธิบูชาบรรพบุรุษของชาติ อย่างจริงจัง จังๆ และในยุคที่ประเทศเวียดนามก็เปิดกว้างให้กับกลไกตลาดเสรีโลกาภิวัตน์ของการแปลงที่ดินเป็นสินค้าและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์/วัฒนธรรม รวมทั้งการต่อรองของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสิทธิในที่ดินและสิทธิในวัฒนธรรม มันจึงเป็นเรื่องโบราณและล้าสมัยอย่างยิ่งที่เราจะทำความเข้าใจคนไทยในเวียดนาม ผ่านการศึกษาค้นหาความ “ดั้งเดิม” “รากร่วม” “วัฒนธรรมร่วม” หรือความเป็น “ไทแท้ๆ” อันเป็นภาพที่ติดแน่นตายตัว (Essentialistic Ethnicity) กับแนวคิดการวิจัยแบบ Primordialism ที่ว่าชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น สามารถอยู่ได้ด้วยตัวเอง (Self-autonomous Community) อย่างที่เคยทำกันมาเมื่อสองทศวรรษก่อน

ในยุคของการกลายเป็นภูมิภาคอาเซียนและตลาดเสรีโลกาภิวัตน์ ที่เส้นเขตแดนลดความสำคัญลงไปเรื่อยๆ พร้อมๆ กับการเกิดขึ้นของแนวคิดใหม่ๆ เช่น เพื่อนบ้านศึกษา อาณาบริเวณศึกษา (ยุคปี 2556) ทว่ามายาคติว่าด้วยดินแดน “สิบสองจุไทย” ในฐานะที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของไทย (สยาม) ที่ยังอยู่ภายใต้แนวคิดเรื่องพรมแดน/เขตแดน กลับยังครอบงำความคิดของคนไทย(แลนด์) อยู่ไม่น้อย เช่น เมื่อมีการเขียนประวัติศาสตร์ว่าด้วยคนไทยในเวียดนาม ก็มักจะตีขรมเหมารวมเมืองของคนไทย 12 เมือง¹ ว่ามีประวัติศาสตร์ร่วมกันมา โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับลาว เวียดนาม สยาม และฝรั่งเศส การมีประเพณี วัฒนธรรมแบบเดียวกัน นอกจากนี้ในแง่การเมือง ก็ยังดูมีความเป็นสหพันธรัฐ แต่ละเมืองมีความเป็น “กึ่งอิสระ” ต่อกัน คล้ายพันธมิตร เมื่อเมืองใดมีกำลังเข้มแข็งก็จะตั้งตัวเป็นใหญ่คล้ายเมืองหลวงดูแลเมืองอื่นๆ เมื่อมีผู้รุกรานก็ร่วมกันปราบ (ภักทिया 2544) อันเป็นการตอกย้ำภาพความเป็นดั้งเดิม รากร่วม วัฒนธรรมร่วมในสำนักคิดวัฒนธรรมชุมชนที่มองว่าชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น มีวัฒนธรรมและเป็นตัวของตัวเอง รวมทั้งจัดการตัวเองได้ รัฐสมัยใหม่และตลาดคือภัยคุกคามต่อความเป็นปึกแผ่นของชุมชน ความคิดดังกล่าวอาจจะเหมาะสมกับยุคสมัยที่เราสร้างชาติผ่านการใช้เส้นเขตแดน แต่สำหรับสมัยนี้ สมัยนี้ที่กำลังต้องพึ่งพิงอิงกันกับประเทศเพื่อนบ้าน การกลายเป็นภูมิภาคอาเซียน แนวคิดดังกล่าวอาจจะต้องได้รับการทบทวน

จากงานศึกษาของธิดา สาระยา เรื่อง “กว่าจะเป็นคนไทย” (2545) ได้ให้ภาพว่าดินแดนสิบสองจุไทย(สิบสองผู้ไท) แม้เป็นชุมชนเกษตรกรรมแต่เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกมีน้อย จึงต้องทำการค้า เพราะโดยภูมิศาสตร์อยู่บนเส้นทางการค้า เมืองในสิบสองจุไทย เช่น เมืองไล (จังหวัดสกลนคร ทางตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนามในปัจจุบัน) ได้เคยติดต่อกันกับอาณาจักรสุโขทัย เมืองลาวตอนเหนือ และสิบสองปันนา และหัวเมืองของไตเวียด(เวียดนาม) นอกจากนี้ จากการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เขียนโดยภาษาไทย² พบว่าไทขาวในเมืองมุน (อำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง ในปัจจุบัน) มีความสัมพันธ์ทางการเมือง

¹ เดิมมี 16 เมือง แต่หลังยุคการสร้างชาติด้วยแผนที่ ทำให้อีก 4 เมืองไปอยู่ในดินแดนของประเทศจีนในปัจจุบัน

² ไม่ปรากฏปีที่เขียน แต่ปรากฏชาวบ้านให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยว่าน่าจะเขียนเป็นเวลาหลายร้อยปีแล้ว และถูกเขียนใหม่ในยุคชาติบริย์ว่าได้ กษัตริย์องค์สุดท้ายของเวียดนาม ซึ่งครองราชย์ในต้นศตวรรษที่ ๑๙ เอกสารชิ้นนี้ได้รับการแปลเป็นภาษาเวียดนามโดยไม่ได้ตีพิมพ์โดยราษฎรชาวบ้าน

อย่างใกล้ชิดแบบพึ่งพาอาศัยกันกับราชสำนักหังลอง(เวียดนาม) มาตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 (Achariya 2012) ดังนั้น อัตลักษณ์/ความเป็นไทยจึงถูกสร้างผ่านปฏิสัมพันธ์กับผู้คน/ชาติพันธุ์อื่นๆ ที่อยู่รายรอบผ่านเครือข่ายทางการค้าและการเมือง

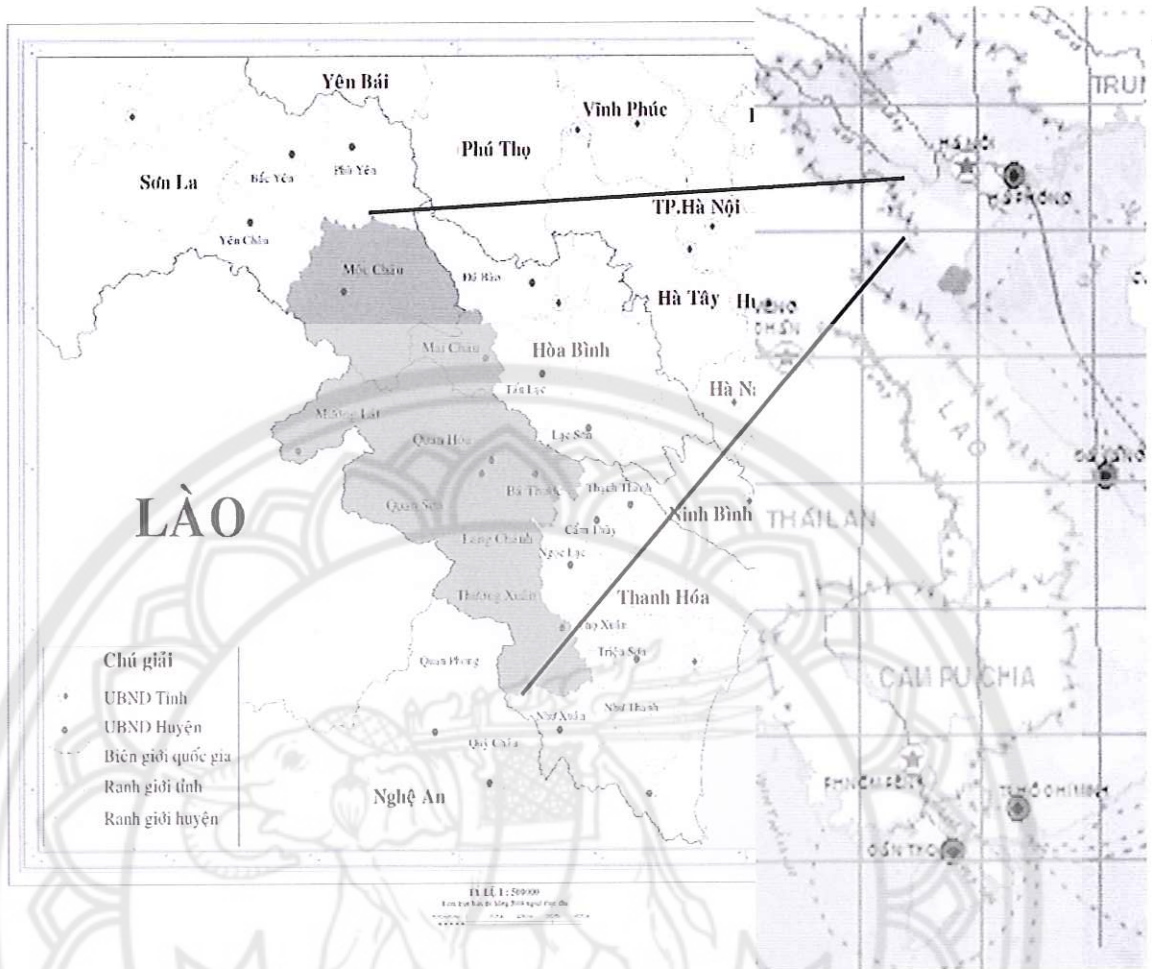
ด้วยเหตุนี้ เป้าหมายของการทำวิจัยในครั้งนี้เพื่อ ปลดปล่อย “ความเป็นไทย” ออกจากภาพที่ “ตายตัว” (Essentialistic Ethnicity) ติดแน่นกับพื้นที่และความเป็นชุมชนปิดหรือกึ่งปิด ภายใต้แนวคิดการวิจัยแบบ primodialism ที่ว่าชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น สามารถอยู่ได้ด้วยตัวเอง (self-autonomous community) นอกจากนี้ การสร้างตัวตน/อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ต่างๆ บนแนวคิดเรื่องภูมิศาสตร์ แผนที่ และเขตแดน ที่ปรากฏในงานวิจัยต่างๆ (เช่นงานศึกษาของ Thongchai Winichakul เรื่อง *Siam Mapped: A History of the Geo-Body of a Nation* (1994)) ทำให้พบว่า การสร้างชาติบนแผนที่ที่มีส่วนในการสร้างความเกลียดชัง และความไม่ไว้วางใจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทำให้คนเรามองข้ามการติดต่อ เชื่อมโยง ผสมผสาน หybrid และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมจากกันและกัน ดังนั้น การสร้างตัวตนจากเขตแดนทำให้คนลืมตัวตนอัตลักษณ์ในแบบอื่นๆ ด้วยเหตุนี้ การเป็นประชาคมอาเซียนที่มุ่งเน้นการสลายเส้นเขตแดน การเชื่อมโยงผู้คน และการสร้างอัตลักษณ์ร่วมจึงต้องการการสร้าง ความเข้าใจในเรื่องการสร้างอัตลักษณ์/ความเป็นคน(ไทย) ผ่านการแลกเปลี่ยน การค้า และสงคราม ของผู้คน ชาติพันธุ์ กลางวงล้อม (Ethnic Enclave) (ไทดำ ไทยขาว ไทยแดง ไทย ลาว เวียดนาม เมือง ม้ง เย้า ฯลฯ) และอาณาจักรที่รายล้อมอยู่รอบดินแดนแถบนี้ สิ่งนี้นำมาซึ่งความทรงจำและความเข้าใจกันและกัน ที่ไม่ได้ถูกรอบงำจากแนวความคิดที่มากับสมัยใหม่ เช่น ความเป็นอื่น การกีดกัน ความเป็นไทยแท้ ซึ่งเราสามารถนำมาเผยแพร่เพื่อใช้ในการเชื่อมโยงผู้คนในภูมิภาค และสร้างอัตลักษณ์ร่วมอันใหม่ของผู้คนในภูมิภาคอาเซียนนี้ได้ในอนาคต

3. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 1) เพื่อสำรวจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนและมีความเป็นพลวัตของชาวไทยกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทในเมืองต่างๆ และกับเวียดนาม และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ผ่านการแลกเปลี่ยน การค้า สงคราม และการอพยพ ในช่วงระหว่างศตวรรษที่ 15 ถึง ยุคก่อนสังคมนิยมเวียดนาม
- 2) เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์อันสลับซับซ้อนของการประกอบสร้าง (construction) ความเป็นคนไท การให้ความหมายต่อกลุ่มชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ การวางตำแหน่งแห่งที่ของตัวเอง ในบริบท สถานการณ์ และความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ผ่านการแลกเปลี่ยน การค้า และสงคราม ในช่วงระหว่างศตวรรษที่ 15 ถึง ยุคก่อนสังคมนิยมเวียดนาม
- 3) เพื่อวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเป็นคนไท ในเงื่อนไขในข้อสอง

4. ขอบเขตของโครงการวิจัย

ขอบเขตของโครงการวิจัยฯ ในเชิงพื้นที่ เน้นการศึกษาจังหวัดในภาคกลางตอนเหนือของเวียดนาม ซึ่งมีขอบเขตตั้งแต่อำเภอมกโจว (Mộc Châu) จังหวัดเซินลา (Sơn La) อำเภอมายโจว (Mai Châu) จังหวัดฮว่าบิ่ง (Hoà Bình) อำเภอมืองลัด (Mường Lát) กวานเซิน (Quan Sơn) กวานฮว่า (Quan Hoá) บาเทือก (Ba Thước) ลางแจ่ง (Lang Chánh) เลืองเซือน (Thương Xuân) จังหวัดแทงฮว่า (Thanh Hoá) ซึ่งเป็นเขตที่ติดต่อกับชายแดนประเทศลาวผ่านสองด่าน

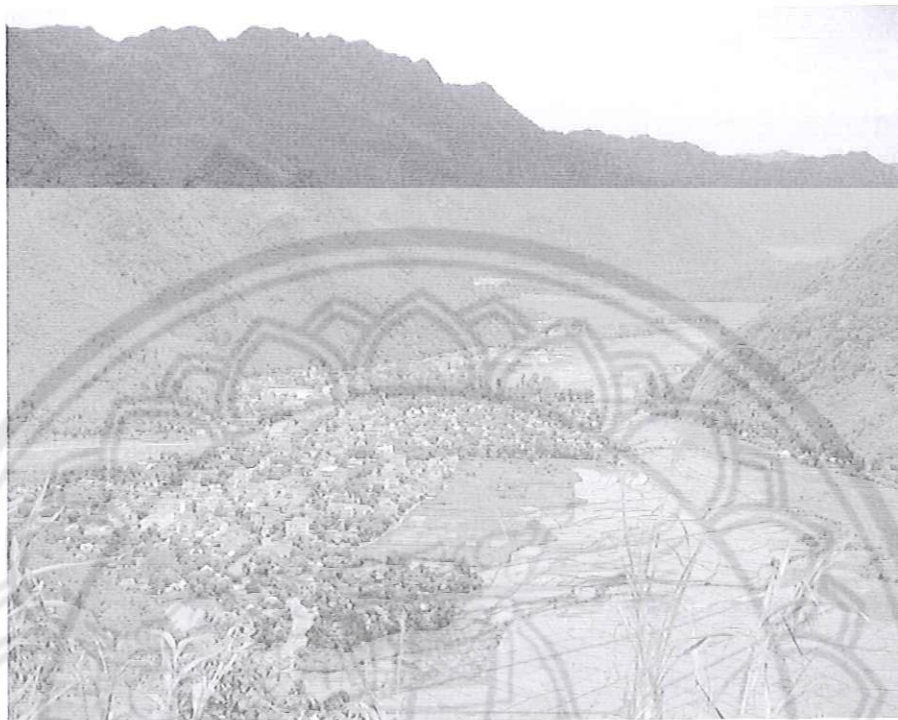
ภาพ 1.1 แผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่วิจัย

ตรวจคนเข้าเมืองคือ ด่านนาแห้ว และด่านเมืองลัด (ดังภาพ 1) พื้นที่นี้มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่บ้างก็เรียกตัวเองว่าไทขาว ไทแดง ไทเมืองคอง ไทแทงฮว่า ไทเมืองหมก เป็นต้น คนไทในเวียดนามเป็นหนึ่งในห้าสิบสามชนกลุ่มน้อยที่อยู่ในสารบบของจัดกลุ่มของชนกลุ่มน้อยอย่างเป็นทางการของรัฐบาลเวียดนาม ก่อนที่จะถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติเวียดนาม

อย่างไรก็ดี ผู้ไทกลุ่มนี้เป็นคนละกลุ่มวัฒนธรรมกับผู้ไทดำและผู้ไทขาวในสิบสองจุไท ในสิบสองจุไท³ พื้นที่ที่ผู้ไทในภาคกลางตอนเหนือในปัจจุบัน กล่าวได้ว่าเป็นพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ของการค้าในอดีต โดยเฉพาะการค้าฝิ่น นอกจากนี้พื้นที่นี้ (โดยเฉพาะจังหวัดฮว่าบิ่ง) ยังเคยเป็นที่ตั้งฐานทัพของฝรั่งเศสเพื่อควบคุมการค้าฝิ่น หากนับจากอำเภอมายโจว ซึ่งอยู่ตรงกลางของพื้นที่ๆ อยู่ห่างไม่ไกลจากฮานอย เมือง

³ “จุไท” ภาษาเวียดนามออกเสียงว่า “จวาทาย” (Châu Thai) สิบสองจุไท แปลว่า สิบสองเมืองไท เดิมมี 16 เมือง แต่ต่อมาเมื่อมีการแบ่งเส้นเขตแดนประเทศระหว่างเวียดนามและจีน ในยุคอาณานิคมฝรั่งเศส มี 6 เมืองไปอยู่ในเขตแดนประเทศจีนในปัจจุบัน เหลือเพียง 10 เมือง สิบสองจุไทเป็นเขตปกครองตนเองกึ่งอิสระ ที่ต้องส่งบรรณาการให้แก่ราชสำนักถังลง(ฮานอย) ของเวียดนาม การกำหนดเขตปกครองนี้ กระทำโดยราชสำนักโคงโต (ฮานอย) เมืองในสิบสองจุไท ต้องจ่ายบรรณาการให้ราชสำนักเวียดนามตั้งแต่คริสตวรรษที่ 15 ในขณะที่ลักษณะทางวัฒนธรรมและศาสนาไม่ได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเวียดนาม

หลวงของเวียดนาม (ประมาณ 140 ก.ม.) และชายแดนลาว (ด่านนาหม่อม) ในเขตติดต่อกับเมืองชำเหนือ
แขวงหัวพัน (ประมาณ 150 ก.ม.)

ภาพ 1.2 ทุ่งเมืองมุน (มายโจว)
ถ่ายภาพโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

ภาพ 1.3 ทุ่งนาบ้านรัก อำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง
ถ่ายภาพโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

(Representation) Brass (1991) กล่าวว่า ความเป็นชาติพันธุ์และชาตินิยมไม่ใช่เรื่องที่มีมาแต่ไหนแต่ไร (Given) แต่มันคือกระบวนการสร้างความหมายในทางสังคมและการเมือง มันคือการสร้างโดยชนชั้นนำ ซึ่งมีการวาดภาพ การบิดเบือน วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อจะปกป้องความเป็นอยู่ที่ดี รวมทั้งการได้เปรียบในทางการเมืองของกลุ่มชนชั้นนำดังกล่าว ดังนั้น สำหรับ Brass อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นการสร้างจากกลุ่มชนชั้นนั้นที่แสวงหาอำนาจ และความเป็นชาติพันธุ์ก็เป็นปรากฏการณ์ของยุคสมัยใหม่และเป็นผลของการสร้างเขตแดนของรัฐชาติ ในทางตรงกันข้าม Smith (1986) พยายามที่จะหารากของความเป็นชาตินิยมของความเป็นชาติพันธุ์ในยุคก่อนสมัยใหม่ Smith ยอมรับว่าชาติ (Nation) ไม่สามารถถูกมองว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่โดยธรรมชาติหรือมีอยู่ก่อนสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการอย่าง Wimmer (2002) ถกเถียงว่า ความเป็นสมัยใหม่โดยตัวมันเองนั้นมีที่มาจากความเป็นชาติและชาติพันธุ์ การเมืองว่าด้วยชาติและชาติพันธุ์จึงไม่ใช่แค่ผลผลิตของการทำให้เป็นสมัยใหม่ แต่ทว่าความเป็นสมัยใหม่โดยตัวมันเองนั้นถูกสร้างจากความเป็นชาติและชาติพันธุ์ งานศึกษาเหล่านี้ได้ใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องหมายที่สำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรมในฐานะที่มันซ่อนอยู่ภายใต้สัญลักษณ์ สัญลักษณ์ และรูปเครื่องหมายต่างๆ ซึ่งถูกสร้าง ละเลย ทำให้เป็นรูปร่าง และเปลี่ยนรูป เพื่อตอบสนองความต้องการในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของชาติพันธุ์ ในทางตรงกันข้าม Smith แสดงให้เห็นว่าประวัติศาสตร์กลายเป็นเครื่องมือของพวกนักชาติพันธุ์นิยม (Ethno-nationalist) พวกนักชาติพันธุ์นิยมได้เข้ามาตีความและประกอบสร้างประวัติศาสตร์ การเลือกความทรงจำร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกสร้างโดยพวกนักชาติพันธุ์นิยมที่ Smith เรียกว่า “ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์” (Ethnohistory) สำหรับ Smith ความจำเป็นในด้านช่วงเวลาในประวัติศาสตร์ ความต่อเนื่อง และเกียรติยศของชาติ เป็นสิ่งที่นักชาติพันธุ์นิยมมีความแน่วแน่ในการค้นหาและนำมาเผยแพร่เพื่อให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ของชุมชน ดังนั้นการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จึงไม่อาจจะหลีกเลี่ยงการพัวพันกับประวัติศาสตร์ไปได้

นอกเหนือจากการสร้างประวัติศาสตร์แล้ว ในการสร้างอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ยังเกี่ยวข้องกับการทำแผนที่และการกำหนดรูปร่างทางภูมิศาสตร์หรือ “ภูมิกายา (Geobody) ขึ้นมา (ธงชัย 2556) ส่วนงานศึกษาของ Vandergeest (2003 อ้างในชูศักดิ์ 2548) พบว่ารัฐแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้ลักษณะทางภูมิศาสตร์ซึ่งโยงไปถึงอัตลักษณ์ของคนกลุ่มต่างๆ เหล่านั้น เช่น ชาวเขาทำไร่เลื่อนลอย ชาวพื้นราบทำนาดำ ทั้งนี้เพื่อการจัดการและควบคุมทรัพยากร เช่น การทำแผนที่ป่าไม้ การกำหนดพื้นที่อนุรักษ์และการจัดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ นอกจากนี้ชูศักดิ์ (2548) ยังพบว่ารัฐ (ไทย) ได้พยายามลดทอนความสลับซับซ้อนของวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้เพื่อให้ง่ายแก่การบริหารจัดการ เช่นเดียวกับรัฐชาติเวียดนามที่ลดทอนความหลากหลายและคุณค่าต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท เพื่อใช้ในการแปลงให้เป็นสินค้าเพื่อขายในตลาดการท่องเที่ยว (Achariya 2012)

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของผู้คนยังอยู่บนฐานคิดของบริบท สถานการณ์ และความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่นกัน งานที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการศึกษาชาติพันธุ์อีกงานหนึ่งคืองานของ Fredrik Barth (1969) Barth พบว่าอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์นั้นเกิดจากปฏิสัมพันธ์กัน และพรมแดนของชาติพันธุ์ก็ดำรงอยู่ได้เพราะการมีปฏิสัมพันธ์ข้ามกลุ่มชาติพันธุ์อยู่เสมอ งานวิจัยของ Moreman (1974) ก็ยืนยันแนวคิดดังกล่าว เขาพบว่า ความเป็นลื้อไม่ใช่แค่ป้ายชื่อทางชาติพันธุ์ที่ถูกจำแนก แต่มีอะไรบางอย่างที่ร่วมกับไทยวนหรือแม่แตลลาว ทั้งศาสนา ภาษา และการทำนา แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยังเป็นลื้อ ที่ไม่ถูกกลืนเข้ากับความเป็นไทย การเลือกที่จะเป็นลื้อ เป็นไทยวน(คนเมือง) หรือไทย ก็เพื่อจุดมุ่งหมายทางการเมือง

หรือผลประโยชน์อะไรบางอย่าง ดังนั้น ความเป็นลึ้อ หรือความเป็นชาติพันธุ์ แท้จริงก็คือเครื่องมือในการ ต่อรอง รักษาและยึดหยุ่นทางการเมืองในชีวิตประจำวันนั่นเอง

งานของชุกด์ดี วิทยาภัก เรื่อง “*ขมุเฮ็ดไร่ ไตเฮ็ดนา*” (๒๕๔๘) คือความพยายามอีกอันหนึ่งที่จะ ศึกษาอัตลักษณ์ในฐานะที่เป็น “กระบวนการ” ของการบ่งบอกอัตลักษณ์ (Identification) มากกว่าเป็น ลักษณะของผู้คน กระบวนการดังกล่าวมีลักษณะเป็นการปฏิบัติการทางสังคมเฉพาะที่ (Praxis) ของการ ตอบโต้กันไปมาของผู้คนทั้งในรูปแบบของสถาบัน(รัฐกับประชาชน) การสร้าง-ตอบโต้ว่าทกรรมและภาพ ตัวแทน ดังนั้นการทำความเข้าใจในกระบวนการบ่งบอกอัตลักษณ์จึงต้องกระทำอย่างเฉพาะเจาะจงทั้งใน เชิงประจักษ์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรม

ในโลกของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นนี้ เราจะเห็นการสร้างอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ผ่านการ ต่อรองในพื้นที่ของตลาดเสรีโลกาภิวัตน์ ซึ่งเห็นได้จากงานของ Friedman (1990) ที่การท่องเที่ยวทำให้ ชาติพันธุ์โอนู ที่อยู่ใญ่ปุ่่นกลายเป็นคนที่มีตัวตนในโลกขึ้นมา (being in the world) ในขณะที่พวกเขา แทบจะไร้ตัวตนในปริมนทลของรฐชาติ นอกจากนี้ในงานวิจัยของ Achariya (2012) ในการศึกษาชาวไทที่ อำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง ที่อยู่พื้นที่สูงทางภาคตะวันตกของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม พบว่าไท ชาวใช้วัฒนธรรมและสารัตถะทางชาติพันธุ์มาเป็นกลยุทธ์เพื่อสร้างอัตลักษณ์ (Strategic Essentialism) ใน ตลาดโลกาภิวัตน์ของการท่องเที่ยว ที่ทำให้พวกเขาสามารถตีความและปฏิบัติการทางวัฒนธรรมของตัวเอง ในตลาดได้โดยไม่ต้องพึ่งพาการสนับสนุนใดๆ จากรัฐหรือแม้แต่เอ็นจีโอ งานวิจัยนี้ยังพบอีกว่า ในพรมแดน ของรัฐชาติ ภาพของไทชาวเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยที่ล้าหลัง แต่ในตลาดเสรีโลกาภิวัตน์ (ซึ่งไปพ้นจาก พรมแดนของรัฐชาติ) พวกเขากลายเป็นผู้ประกอบการการท่องเที่ยวที่มีศีลธรรม กลายเป็นคนที่มีศักดิ์ศรีใน รัฐชาติและในโลกใบนี้

ดังนั้น การศึกษาเรื่องชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity) ภายใต้วิธีคิดของสำนัก Constructivism จึงมุ่ง ความสนใจในประเด็นปัญหาไปที่การครอบงำ ความขัดแย้ง การต่อสู้ การช่วงชิง และการต่อรอง ความหมาย คุณค่า อัตลักษณ์และศักดิ์ศรี อันอยู่บนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ และรัฐ ในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของชาติ โลกาภิวัตน์ และการกลายเป็นภูมิภาคซึ่งมีตลาดเป็นตัว ขับเคลื่อน แนวคิดที่นำมาใช้ในการศึกษามักจะเกี่ยวข้องกับการเมืองเชิงอัตลักษณ์ (Identity Politics) ที่ อยู่บนปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยใช้ใช้วัฒนธรรมเป็นเส้นเขตแดนในการกำหนดความ เหมือนและ/หรือความแตกต่างจากกลุ่มอื่นๆ การเมืองเชิงอัตลักษณ์ มักจะเกี่ยวข้องกับการเมืองเชิงวัฒนธรรม (Cultural Politics) ซึ่งได้ถูกนำมาใช้ในการอธิบายการสร้างการครอบงำทาง อุดมการณ์ของรัฐชาติและตลาด รวมทั้งการต่อสู้และต่อรองความหมาย คุณค่า และอัตลักษณ์ผ่านการ ปฏิบัติการทางวัฒนธรรมชีวิตประจำวัน การเมืองเชิงวัฒนธรรมนี้ Chris Barker (2000) อธิบายว่าเป็นคำที่ ริเริ่มจาก Antonio Gramsci การเมืองเชิงวัฒนธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับอำนาจในการตั้งชื่อ อำนาจในการ สร้างสามัญสำนึก อำนาจในการสร้างความเป็นทางการ และอำนาจในการสร้างความชอบธรรมทางสังคม ซึ่งทั้งหมดล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของภาพตัวแทน (Representation) และเป็นเรื่องอุดมการณ์ครอบงำ (Hegemony) ผู้ซึ่งถูกครอบงำนั้นไม่ได้รู้สึกตัวว่าตัวเองถูกบังคับ แต่เป็นความยินยอมพร้อมใจ (Consent)

แนวความคิดของ Gramsci นี้ได้ถูกผสมผสานกับสำนักคิด Postmodernism ที่ให้ความสำคัญกับ ความแตกต่าง (Difference) จึงได้พัฒนาแนวคิดเรื่อง “การเมืองเชิงวัฒนธรรมของความแตกต่าง” (The Cultrual Politics of Difference) ที่มีแนวคิดเรื่องว่าทกรรม อัตลักษณ์ พื้นที่ การต่อต้านความเป็น สารัตถะแก่นแกน การเคลื่อนไหวสังคมในแนวใหม่ และความหมายที่เลื่อนไหล (Différance) ดังนั้น

แนวคิดย่อยๆ ของเรื่องการเมืองเชิงวัฒนธรรมของความแตกต่าง คือแนวคิดที่ว่าด้วยการสร้างคำ/ชื่อใหม่ๆ (New Language of Cultural Politics) การเมืองของการผสมผสานให้เป็นหนึ่ง (The Politics of Articulation) (Berker 2000) ดังนั้น การต่อสู้ของกลุ่มชาติพันธุ์คือการสู้บนการผสมผสานสิ่งที่แตกต่างเพื่อมาประดิษฐ์คำ/ชื่อใหม่ๆ เพื่อนิยาม/อธิบายตัวเองใหม่ และท้ายที่สุดเพื่อปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่ นั่นเอง ด้วยเหตุนี้ การเมืองเชิงวัฒนธรรม จึงเกี่ยวข้องกับเรื่อง การถอดรื้อคำ/ความหมายต่างๆ การถอดรื้อกระบวนการสร้างมายาคติ และถอดรื้อสิ่งที่ลึกลับลวงพราง (Barker 2000)

9.2 การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Review of Related Studies)

งานวิจัยด้านไทศึกษาในเวียดนามในงานศึกษาด้านมานุษยวิทยาล้วนแล้วแต่เป็นผลผลิตของการเมืองของแต่ละยุคสมัยที่แตกต่างกัน Yukti Mukdawijitra นักมานุษยวิทยาชาวไทย ในวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก เรื่อง “*Ethnicity and Multilingualism: The Case of Ethnic Tai in The Vietnamese State*” (2007) ได้ศึกษาค้นคว้าไทศึกษาในเวียดนาม ได้ทำการทบทวนงานไทศึกษาดังกล่าวพบว่า ในยุคแรก ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นยุคอาณานิคมฝรั่งเศส การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ก็เพื่อที่แยกให้เห็นความแตกต่างกับชาวกิง ทั้งนี้เพื่อการปกครองแบบแยกส่วน ยุคต่อมา ภายหลังจากทศวรรษที่ 1950 การศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาอยู่ภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาลเวียดนาม เป็นการศึกษภายใตกรอบแนวคิดของมาร์กซ์-เลนิน ในเรื่องของวิวัฒนาการของสังคม รวมทั้งแนวคิดในการรวมชาติให้เป็นครอบครัวเดียวกัน มีแหล่งที่มาเหมือนกัน แม้จะมีความแตกต่างกันในทางวัฒนธรรม โดยนักวิชาการชาวกิง และชาวไทในเวียดนาม ที่มีชื่อเสียงประมาณ 4 คน ได้แก่ Đặng Nghiê m V ă n, C ă m Tr ๑ ng, Ho ă ng Lu ๑ ng, L ๑ S ๑ S ă o นอกจากนี้ยังมีงานของภักทิยา ยิมเรวัตติ (2544) นักวิชาการไทย ที่ศึกษาประวัติศาสตร์สิบสองจุไทย โดยใช้แนวคิดด้านวัฒนธรรมชุมชน คือการค้นหาแก่นแกน (Essence) ของและความคิดดั้งเดิมชุมชนบุพกาลก่อนยุคสมัยใหม่ ต่อมา มีนักวิชาการที่มีชื่อเสียงอย่าง George Condominas, Đ ă ng Nghiê m V ă n (ในยุคลัง) รวมทั้ง ธิดา สารระยา (2545) ได้ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ รวมทั้งไท ด้วยแนวคิดด้านประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ (Ethnohistory) อันเป็นแนวคิดที่ใหม่ขึ้น แนวคิดนี้มองเรื่องการผสมผสานทางชาติพันธุ์ ที่ก้าวหน้ากว่าแนวทางการศึกษาแบบ Premodialism

ในช่วงไม่ถึงสิบปีที่ผ่านมา ความก้าวหน้าในการศึกษาชาติพันธุ์ไทในเวียดนามได้เข้าสู่ยุคของการศึกษา การศึกษาความเป็นตัวตนทางชาติพันธุ์ (Constructivism) เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง Ethnicity and Multilingualism: The Case of Ethnic Tai in The Vietnamese State ของ Yukti Wukdawijitra (2007) Yukti ศึกษาโดยใช้ทฤษฎีว่าด้วยการต่อรองอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) และอัตลักษณ์ของชาติ ของกลุ่มคนไทในเวียดนาม ผ่านการเมืองและการปฏิบัติการ อีกรงานหนึ่งที่น่าสนใจคืองานของ พิเชษฐ สายพันธุ์ (2554) เรื่อง “เมืองแดง-เดียนเบียนฟู: การเมืองชาติพันธุ์และการเปลี่ยนผ่านสู่รัฐสังคมนิยมของกลุ่มไทในเวียดนาม” ที่ศึกษาค้นคว้าในเมืองแดง (เดียนเบียนฟู ในปัจจุบัน) ผ่านแนวคิดเรื่องการเมืองเชิงชาติพันธุ์ ที่มองผ่านการสร้างความหมายต่อพื้นที่ (Place Making) บนความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

อีกรงานหนึ่งเป็นของ Achairya Choowonglert (2012) การศึกษาไทขาวในบริบทของตลาดเสรีโลกาภิวัตน์ของการท่องเที่ยวในยุคหลังสังคมนิยมเวียดนาม งานวิจัยนี้วิเคราะห์ประเด็นเศรษฐกิจเชิงวัฒนธรรม (Cultural Economy) ของหมู่บ้านการท่องเที่ยวสองแห่งในมายโจว โดยเน้นไปที่พลวัตของการความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของผู้แสดงทางสังคมที่หลากหลาย และการเข้ามามีส่วนร่วมในระบบตลาด

รวมทั้งวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์อันสลับซับซ้อนในกระบวนการต่อรองเรื่องของแท้ (Authenticity) และการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยชาวในบริบทของประเทศหลังสังคมนิยมเวียดนาม ในตลาดที่เป็นโลกาภิวัตน์ และในความสัมพันธ์ของชาติพันธุ์ต่างๆ รวมทั้งในความสัมพันธ์ที่ถูกครอบงำ

รัฐชาติเวียดนามพยายามสร้างภาพตัวแทนของชาติพันธุ์ชาวไทยผ่านการใช้เทคโนโลยีทางอำนาจของรัฐอย่างหลากหลาย เช่น การศึกษาและเผยแพร่โดยพิพิธภัณฑ์กลุ่มชาติพันธุ์ งานเขียนบทความและงานวิจัยของนักวิชาการจำนวนมาก ที่วีชองกลุ่มชาติพันธุ์ และสื่อต่างๆ เพื่อโปรโมทการท่องเที่ยว ทำให้วัฒนธรรมไทยชาวถูกลดรูปเป็นเพียงแค่วัตถุและคติชน (Folkloric Forms) เป็นคนขายของที่ล้ำหลัง ไร้การศึกษา ทำนาทำไร่ ฆมายเรื่องผีสาว (ซึ่งข้อค้นพบนี้ไม่ได้แตกต่างไปจากงานการศึกษาอื่นๆ เช่น Leach (1945) ซึ่งศึกษาคะฉิ่นในพม่า และงานของ Thang (2007) ซึ่งศึกษาชาติพันธุ์ Mieu ในเวียดนาม) ทั้งเพื่อสกัดกั้นออกจากกระบวนการพัฒนาในแบบที่กลุ่มชาติพันธุ์กำหนดเอง และเพื่อขายในตลาดการท่องเที่ยว อันเป็นการพัฒนาในแบบที่รัฐชาติกำหนด การศึกษานี้ยังได้วิเคราะห์ไปถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องในกระบวนการที่อัตลักษณ์และของแท้ ของชาวไทย ได้ถูกประกอบสร้าง ต่อรอง ทำให้เป็นสินค้า (Commodification) และถูกขจัดความเป็นสินค้า (Decommodification) รวมทั้งวิธีการที่ความเป็นชาติพันธุ์ (Ethnicity) อัตลักษณ์ ของแท้ ตลาด และวัฒนธรรม ได้เข้ามาพัวพันในตลาดการท่องเที่ยว ในกระบวนการของการเปลี่ยนอัตลักษณ์และฐานะทางสังคมของชาวไทย ดังนั้นความเป็นไท ถูกประกอบสร้างเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่อยู่ในบริบท เงื่อนไข และความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีความแตกต่างกัน

สำหรับงานวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาเกี่ยวกับไทแดงในเวียดนาม รวมทั้งการพูดคุยกับนักวิชาการด้านไทศึกษาและมานุษยวิทยาชาวเวียดนาม พบว่ามีน้อยมาก พบเพียงงานวิจัยทางภาษาเรื่อง *Les écritures thai du Vietnam* (2006) ของ Michel Ferlus ชาวฝรั่งเศส และบทความที่เขียนเป็นภาษาเวียดนามโดยนักวิชาการชาวกิงและชาวไทยในเวียดนาม ในการกล่าวถึงคนไทในจังหวัดแทงฮว่าและแทงฮอาน แต่ไม่ได้ระบุว่า เป็นไทแดง กว่า 10 บทความ ในหนังสือเรื่อง *Văn Hóa và Lịch Sử Người Thái ở Việt Nam* (Culture and History of the Tai in Vietnam), edited by C. m. Trọng. Hà Nội, : Nhà Xuất Bản Văn Hóa Dân Tộc (Publishing House of Ethnic and Cultural Studies) (1998) บทความส่วนใหญ่กล่าวถึงบรรพบุรุษของไทแดง ลักษณะทางประเพณี วัฒนธรรม การสื่อสาร แต่มีงานหนึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ของไทแดงในประเทศลาว กับไทในเวียดนาม งานทั้งหมดยังมองอัตลักษณ์ของไทแดงในลักษณะตายตัว หยุตม์ สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับไทแดงของนักวิชาการไทย มีเฉพาะก็แต่งานศึกษาไทแดงในประเทศลาว เช่น งานของ สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ (2546) เรื่อง คนไทแดงในแขวงหัวพัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และงานของ สมพาวัน แก้วบุคตา (2556) เรื่อง จาว: สายสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติของไทแดง ทั้งๆ ที่ไทแดงในลาวมีเพียง 15,000 คน (สมพาวัน 2556) ในขณะที่ในเวียดนามมีถึง 223,165 คน (Provincial People Committee of Thanh Hoa Province, 2014. http://bdt.thanhhoa.gov.vn/vi-vn/bandantoc/Pages/Article.aspx?ChannelId=2_7_&articleID=24. Updated 27/06/2014)

10. กรอบแนวความคิดของการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ให้ความสำคัญกับสังคมและวัฒนธรรมของไทยที่มีอย่างยาวนานเพื่อที่จะสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะกระบวนการสร้างตัวตน อัตลักษณ์ และการให้ความหมายของชาวไทยของ เพื่อชี้ให้เห็น “ความเป็นไท” และการวางตำแหน่งแห่งที่ของตัวเองในโลกก่อนสมัยใหม่ ผ่านการแลกเปลี่ยน การค้า และสงคราม (ซึ่งอาจเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง กับความเป็นไทในโลกสมัยใหม่) ถึงแม้จะเป็นความเป็น

คนไทยในยุคก่อนสมัยใหม่ กรอบแนวคิดของการวิจัยจึงไม่ได้จำกัดอยู่ที่ชุมชนหมู่บ้าน หรือในปริมณฑลของชุมชนไทในสิบสองจุไท ซึ่งดำเนินการภายใต้กรอบคิดของ Primordialism เท่านั้น แต่ที่ว่าอยู่ในแนวคิดที่ว่าคนไทยในสิบสองจุไทได้มีการประกอบสร้างตัวเอง (construction) แลกเปลี่ยนติดต่อ-เชื่อมโยง ผสมผสาน-หยิบยืม ทางวัฒนธรรมจากชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในภูมิภาค (เช่น ไท-ลาว ในหลวงพระบาง-เวียงจันทน์ สุโขทัย เชียงใหม่ สยาม ไทดำ และไทในสิบสองปันนา ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยน การค้า และสงคราม รวมทั้งการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานไปมาบริเวณตอนใต้ของจีน ที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ลุ่มแม่น้ำดำ ลุ่มแม่น้ำดำ และทางภาคเหนือฝั่งตะวันออกของลาว อันเป็นการสร้างความเป็นไทผ่านการข้ามเขตแดนทางภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของเมืองนั้นๆ

สอง คนไทยได้สร้าง “กลยุทธ์” ในทางการเมืองของการสร้างและ “ต่อรอง” ความเป็นไทอย่างไร บนความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับชาติพันธุ์อื่นๆ และในสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้พวกเขาอยู่รอดและอยู่ดีในอดีตก่อนยุคสมัยใหม่ กล่าวง่ายๆ ก็คือ พวกเขาได้มีกลยุทธ์อะไรในการ “สร้างประชาคมอาเซียน” ในยุคก่อนสมัยใหม่ และพวกเขาประกอบสร้างกลยุทธ์และอัตลักษณ์ดังกล่าวในเชิงสัญลักษณ์และในเชิงของการปฏิบัติการทางสังคมอย่างไร ทั้งนี้เพราะการทำความเข้าใจความเป็นไทสมัยใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์และในการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนนั้นควรไปไกลกว่าการมองกลุ่มชาติพันธุ์ไทในภาพที่ติดตายตัวไว้กับความเป็นชุมชนหมู่บ้าน (stereotypical village)

ด้วยเหตุนี้ การวิเคราะห์เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ผ่านการแลกเปลี่ยนและการค้า (Reciprocal networks) ซึ่งอยู่บนเครือข่ายความสัมพันธ์ที่หลากหลาย เชื่อมโยงกับภูมิภาคต่างๆ การสร้างอัตลักษณ์ร่วมของคนไทกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ทั้งการค้า และทางการเมือง จึงมีความสำคัญ เพราะมันได้เปิดเผยให้เห็นโลกของไทยก่อนที่จะได้รับอิทธิพลจากแนวคิดสมัยใหม่ (Modern Ideas) และทั้งหมดนี้กระทำการผ่านการศึกษเอกสารโบราณทั้งภาษาไทย ไทดำ ไทแดง ภาษาเวียดนาม ภาษาอังกฤษ และอื่นๆ จึงเป็นการสะท้อน (reflect) มุมมองของคนใน ซึ่งไม่อาจแยกขาดจากการประกอบสร้าง (construct) ความหมายของความเป็นไท

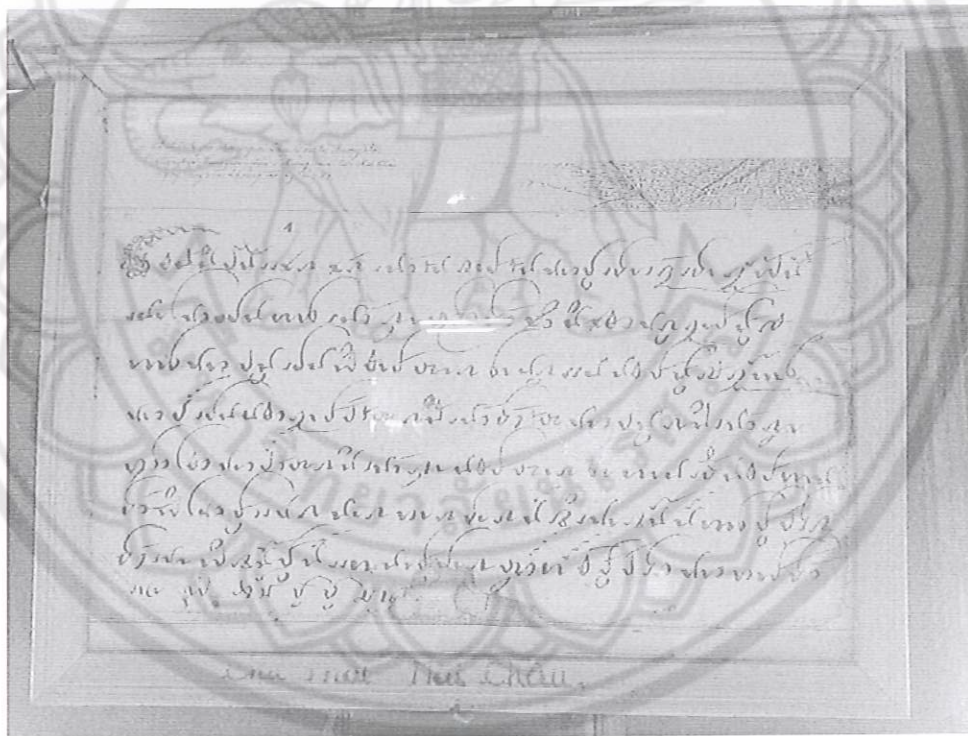
ข้อที่สาม การศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มไท ควรไปให้พ้นจากประวัติศาสตร์แห่งรัฐ หรืออาณาจักรในอดีต เพราะจะทำให้ขาดความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนกลุ่มย่อยๆ ที่มีการปฏิสัมพันธ์กันทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้น แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจากพิธีกรรมและความเชื่อจะทำให้เห็นพลังอำนาจอื่นๆ ที่มากไปกว่าวาทกรรมและความเชื่อของรัฐศูนย์กลาง (อานันท์ 2555: 190-1) การสนใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับตำนาน (อานันท์ 2555: 190, ยุคติ 2557: 26-29) เอกสารพื้นเมือง เช่น เล่าความเมือง สารส่ง เอกสารที่มีลักษณะเชิงประวัติศาสตร์ที่ใช้สนทนการประกอบพิธีกรรม เช่น ความขับ ก็ควรได้รับการพิจารณานำมาใช้ในการศึกษา (ยุคติ 2557: 26-29) โดยเฉพาะเอกสารความสวด ความขับในพิธีกรรมซึ่งมีนัยเชิงประวัติศาสตร์ สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ โลกทัศน์ ความเชื่อ และการจัดระเบียบทางสังคม

11. วิธีการดำเนินการวิจัย การเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล

11.1 การอ่านเอกสารพื้นเมืองและท้องถิ่นภาษาไทยเขียนด้วยลายมือ

ผู้วิจัยจะศึกษาและวิเคราะห์จากเอกสารโบราณจำนวนหนึ่ง ที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมเป็นจำนวนหนึ่ง จากปราชญ์ชาวบ้านไทขาว/ไทแดง (ตาราง 1) เอกสารร่วมสมัยที่เขียนด้วยภาษาไทย โดยใช้หมึกกับฟูกัน (ภาพ 8) ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความสามารถในระดับ “อ่านออก-เขียนได้” ในการอ่านภาษาไทย ไทดำ ไทแดง แต่

ไม่สามารถเข้าใจความหมายของคำต่างๆ ได้เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ในการอ่านเอกสารโบราณดังกล่าว จึงต้องอ่านร่วมกับปราชญ์ชาวบ้านถึง 3 คน เป็นเวลานานหลายสัปดาห์ ปราชญ์ชาวบ้านทั้ง 3 ท่านเป็นอดีตข้าราชการที่เกษียณอายุแล้ว คนแรก ลุงท่ากงดิน เคยรับราชการเป็นตำรวจจังหวัดฮว่าบิ่ง มีความเชี่ยวชาญในเรื่อง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการ “มอ” (สวด เรียกผี เรียกขวัญ ส่งวิญญาณ) คนที่สอง ลุงท่านามนิง เคยเป็นหัวหน้าฝ่ายการศึกษาอำเภอบาเทือก และเป็นรองนายอำเภอบาเทือก จังหวัดแทงฮว่า ท่านามนิง มีความเชี่ยวชาญในเรื่องการสอนประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ภาษา สุภาจิต ส่วนคนที่สาม ลุงท่ากงโหม่ว เป็นเจ้าหน้าที่งานวรรณกรรม อำเภอบาเทือก จังหวัดแทงฮว่า มีความเชี่ยวชาญในเรื่องการสอน วัฒนธรรม และฮีด-คอง (ประเพณี) ทั้งสามท่านแม้จะเกษียณอายุไปแล้ว แต่ก็ยังคงเป็นวิทยากรสอนภาษาไทยขาว/ไทแดงให้แก่เจ้าหน้าที่และผู้สนใจทั่วไป ทั้งชั้นเรียนที่เป็นและไม่เป็นทางการ รวมทั้งยังมีงานเขียนวรรณกรรม วัฒนธรรมไท และงานคัดลอกภาษาไทโบราณ รวมทั้งงานแปล อีกเป็นจำนวนมาก การติดต่อประสานกับปราชญ์ชาวบ้านทั้งสาม ผู้วิจัยได้ใช้ความสนิทสนมส่วนตัวกับทั้งสามท่านเพื่อขอให้ช่วยผู้วิจัยอ่านและอธิบายความ ซึ่งท่านทั้งสามได้แสดงออกซึ่งความเมตตาและอดทนต่อผู้วิจัยอย่างยิ่ง

ภาพ 1.8 เอกสารที่ถูกถ่ายจากเอกสารโบราณ เกี่ยวกับประวัติการสร้างเมืองมุนที่ท่ากงดินแขวนไซว์ที่พื้งบ้าน
ถ่ายภาพโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

ภาพ 1.9 ผู้วิจัยกำลังอ่านเอกสารโบราณกับท่ากงดิน ถ่ายเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2557
ถ่ายภาพโดย เด็กชายวัย 10 ขวบ เพื่อนบ้านท่ากงดิน (ไม่ทราบชื่อ)

ภาพ 1.10 ขณะกำลังอ่านเอกสารโบราณ ประวัติตัวคำแปง กับท่านามนิง
ถ่ายภาพโดย เด็กหญิงวัย 10 ขวบ หลานตาของท่านามนิง

ภาพ 1.11 ขณะกำลังนั่งอ่านเอกสารไทย เรื่อง “ปิ่นต้อมาสายต้าว” (ประวัติการรบบระหว่างเวียดนามกับลาว) ฉบับคัดลอกโดยท่านามนิง กับท่านามนิง
ถ่ายภาพโดย หลานชายวัย 15 ปี ของท่านามนิง

ภาพ 1.12 สำนักงานตำรวจ ตำบลเจียงโจว อำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง ในขณะที่ผู้วิจัยไปลงทะเบียนเพื่อมาอาศัยชั่วคราวในตำบลเจียงโจว และถูกติดตามตรวจสอบการกระทำตลอดระยะเวลาของการอยู่ในอำเภอมายโจว
ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

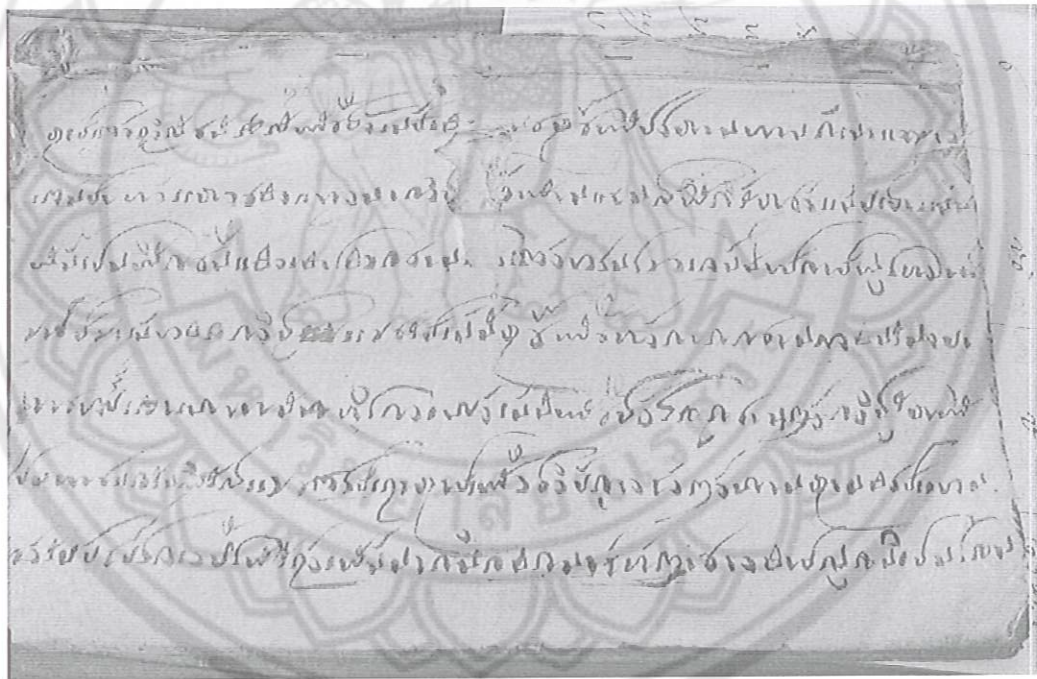
ภาพ 1.13 จากซ้ายไปขวา ท่ากงติน อัจฉริยา (ผู้วิจัย) ข่าเตียน รองนายอำเภอมายโจว และหัวหน้าแผนก
เกษตรกรรม อำเภอมายโจว ในการประชุมของทางอำเภอ เมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ 2557 เพื่อเตรียม
โปรแกรมประกวดการเขียนภาษาไทย ในพิธีเช่นเมืองมุน
ถ่ายภาพโดย เจ้าหน้าที่อำเภอมายโจว (ไม่ทราบชื่อ)

เอกสารไทยขาว/แดง โบราณ ที่รวบรวมได้ มีดังนี้ (สำหรับเอกสารที่ถูกตีพิมพ์เป็นภาษาอื่นๆ ผู้วิจัย
ได้ระบุไว้ในบรรณานุกรม)

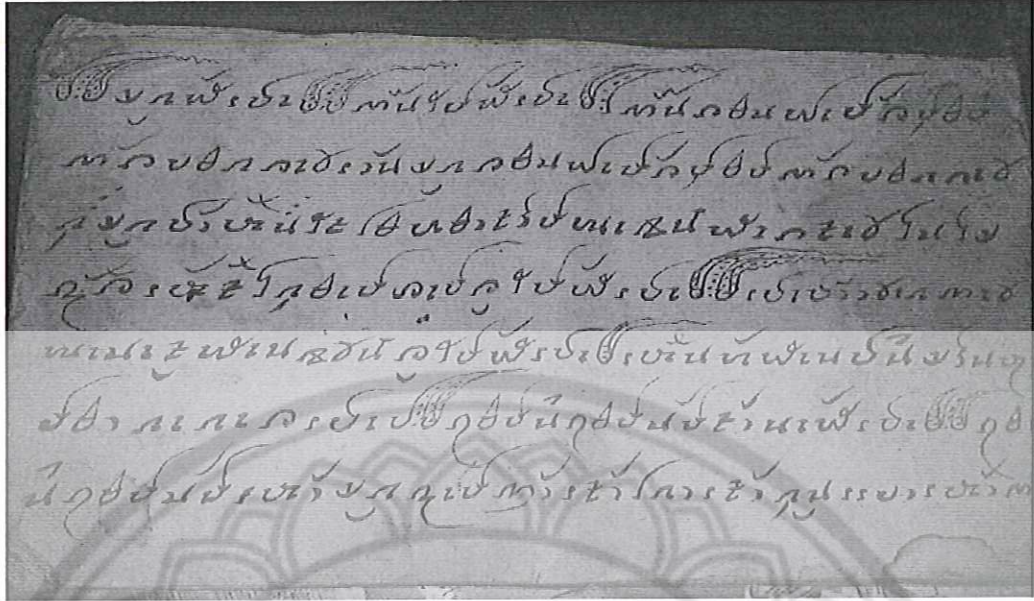
ตาราง... เอกสารภาษาไทย-ไทแดงโบราณที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ที่	ชื่อเอกสารภาษาไทยโบราณ	ช่วงเวลาเขียน	เอกสารเกี่ยวกับ
1	อันแจ่งจางเวียงยั้งเลอัน ซางเมืองมุนเฮานา	ไม่ปรากฏ เจ้าของเอกสารคาดว่า เอกสารมีอายุเกินกว่า 300 ปี	ประวัติศาสตร์การสร้างเมืองมุน
2	กกก้าป	ไม่ปรากฏปี แต่ถูกคัดลอกใหม่ในปี ค.ศ. 1932	กำเนิดไทเมืองมุน
3	มอขวัน	ไม่ปรากฏปี (ถูกคัดลอกใหม่ในปี ค.ศ. 2008)	ความเรียกขวัญ
4	สือคำแปง	ไม่ปรากฏปี ท่านามนิง อดีต หัวหน้า.....คาดว่าน่าจะเขียนในต้น ค.ศ. 1600	ประวัติศาสตร์เมืองคองที่เกี่ยวกับตัว ท้าวคำแปงและศึกคนทวน (จีน) (ประมาณ ค.ศ. 1500-1599)
5	ไม่ระบุ	รัชสมัยกษัตริย์ “ແ່ງທ້າຍ” ปีที่ 15 (ปี ค.ศ.1903)	เอกสารการกู้เงินและจำนองที่ดินของ “ท้าว” (เจ้า) บ้านกลางกวาง (อยู่ในเขต จังหวัดแทงฮว่า ในปัจจุบัน)

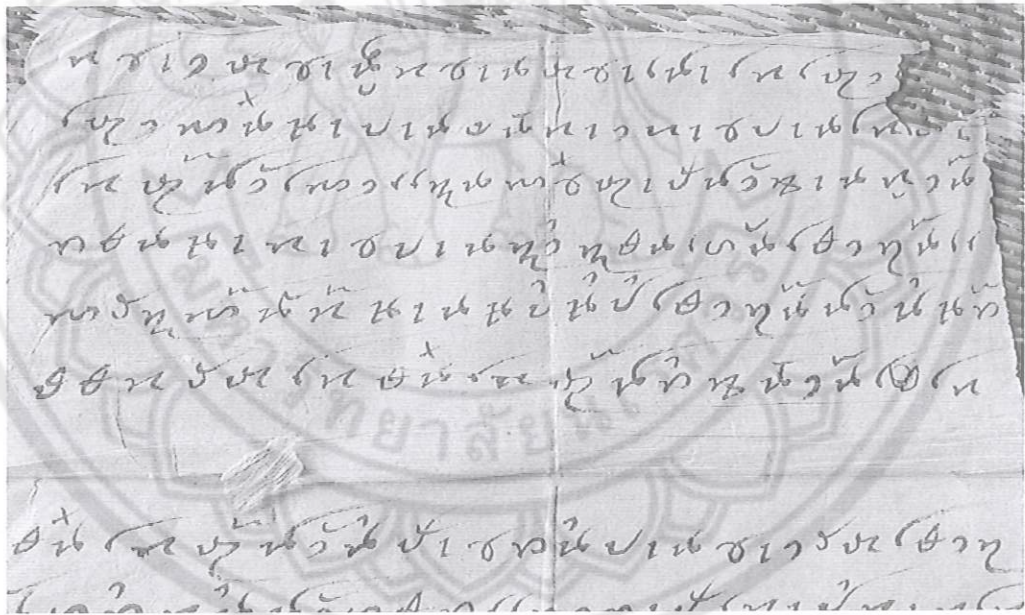
ที่	ชื่อเอกสารภาษาไทยโบราณ	ช่วงเวลาที่เขียน	เอกสารเกี่ยวกับ
6	ปิ่นต้อม้ายายตาว	สมัยราชวงศ์เล (สมัยหลัง) ค.ศ. 1533 - 1788)	เรื่อง ประวัติ "ท้าวฮาย" เป็นประวัติศาสตร์การรบกันระหว่างราชสำนัก "ดงโต" (ฮานอย) กับ ลาว สนามรบอยู่ที่เมืองเมืองสาด (จังหวัดแทงฮว่าในปัจจุบัน)
7	ความมอขึ้นฟ้า	ไม่ปรากฏปี คาดว่าน่าจะไมต่ำกว่า 200 ปี	บทสวดส่งวิญญาณขึ้นฟ้า
8	อัมเอ็ด	ไม่ปรากฏปี คาดว่าน่าจะไมต่ำกว่า 500 ปี แล้วคัดลอกต่อๆ กันมา	กำเนิดโลกและมนุษย์
9	หลวดทะเลไท	ไม่ปรากฏปี คาดว่าน่าจะไมต่ำกว่า 300 ปี	กฎหมายและจารีตของผู้ไทยมายโจว

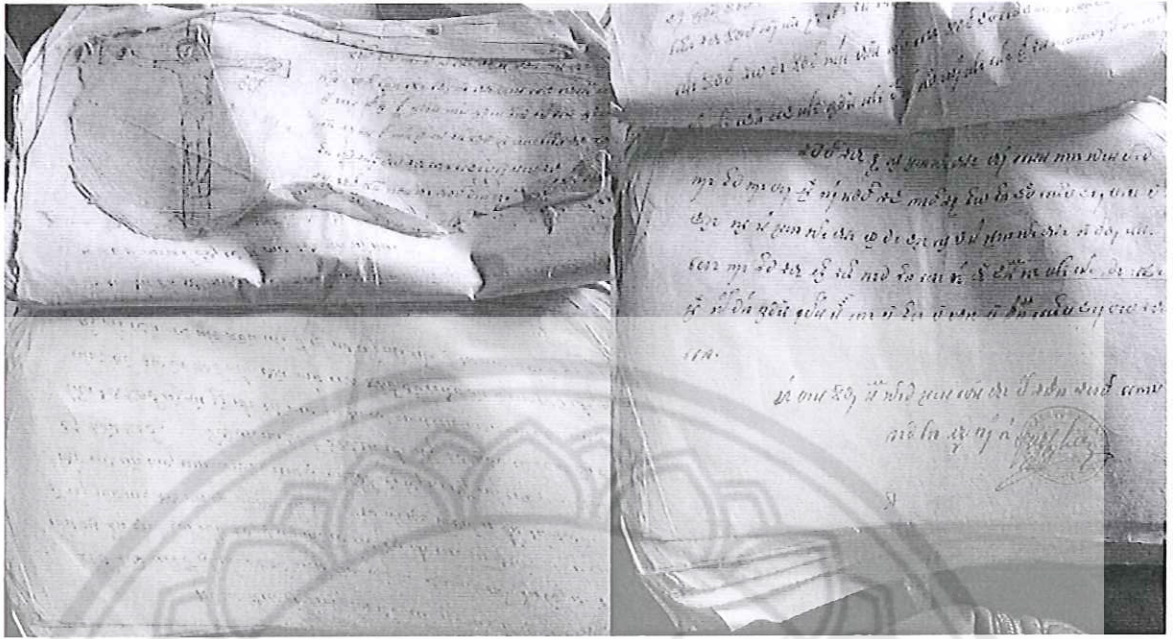
ภาพ 1.14 ต้นฉบับเอกสารโบราณไทยชาวเมืองมุน จากตำบลเจียงโจว อำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง ถ่ายภาพโดย อัจฉรียา ชูวงศ์เลิศ

ภาพ 1.15 ต้นฉบับเอกสารไทขาวโบราณเมืองหมก จากตำบลเจียงเอียน อำเภอหมกโจว จังหวัดเขินลา
ถ่ายภาพโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

ภาพ 1.16 ต้นฉบับเอกสารไทแดงโบราณเมืองคอง จากอำเภอบาเทือก จังหวัดแทงฮว่า
ถ่ายภาพโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

ภาพ 1.17 เอกสารโบราณที่เขียนโดยชาวฝรั่งเศสที่ศึกษาภาษาไทยแดงในยุคอาณานิคม
ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

11.2 การค้นคว้าเอกสารภาษาเวียดนาม

นอกจากการอ่านเอกสารโบราณไทยแล้ว ผู้วิจัยซึ่งมีความสามารถในการอ่าน เขียน และพูด ภาษาเวียดนามได้ในระดับปานกลาง (มีความสามารถในการอ่านในระดับที่สูงกว่าภาษาไทยมาก) ยังได้รวบรวมและศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจากเอกสารภาษาเวียดนาม จากหอสมุดแห่งชาติ (National Library in Hanoi) และห้องสมุดของสถาบันวิจัยต่างๆ เช่น Institute of Social Studies, Institute of Religion Studies, Institute of Philosophy, ในกรุงฮานอย เวียดนาม ทั้งนี้โดยได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์ ฝิบเงินทั้งลอง อาจารย์คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยทั้งลอง ฮานอย เวียดนาม รศ.ดร.สว่างเลื่อง อาจารย์เกษียณอายุจากมหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม ผู้ล่องลับไปเมื่อต้นปี 2015 ดร.วีวันอาน จากพิพิธภัณฑ์แห่งชาติด้านชาติพันธุ์ ในการช่วยค้นคว้าข้อมูล มอบเอกสารที่สำคัญบางชิ้น อธิบายและตีความข้อมูล และที่สำคัญอย่างยิ่งหย่อนไปกว่ากันคือสิ่งพิมพ์ท้องถิ่นภาษาเวียดนามที่ผู้วิจัยได้รับจากท่านามนิง คือประวัติศาสตร์ของตำบลสำคัญสองตำบลในอำเภอบาเทือก (เมืองคอง) ที่พิมพ์โดยสำนักงานพรรคคอมมิวนิสต์จังหวัดแทงฮว่า

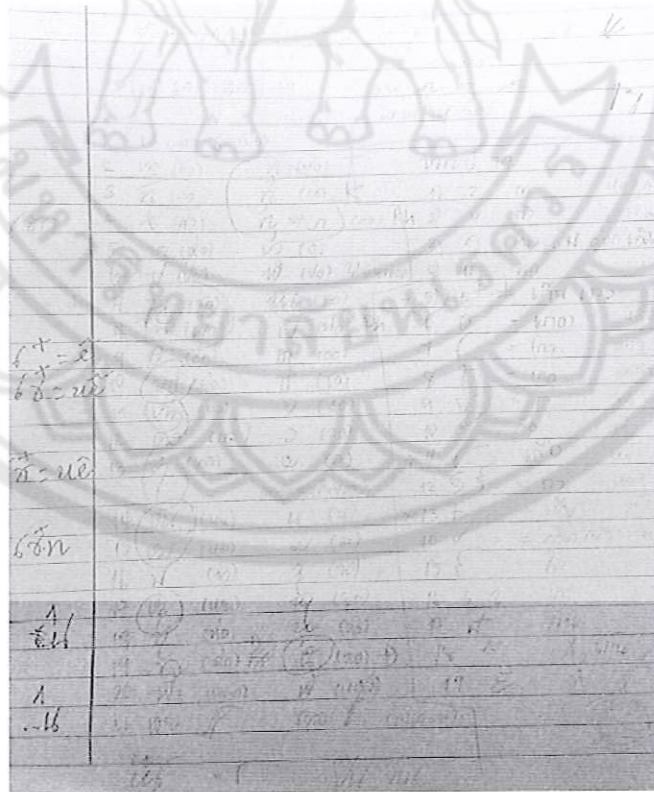
11.3 การลงพื้นที่ศึกษาภาคสนาม

การลงพื้นที่ศึกษาภาคสนามที่นอกเหนือไปจากการไปเรียน-อ่านเอกสารพื้นเมืองกับท่ากงดิน ท่านามนิง และท่ากงโหม่วดังได้กล่าวไว้ในข้อ 11.1 แล้ว ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ไปยังอำเภอบาเทือก อำเภอกวานชิน อำเภอเถื่องชวน จังหวัดแทงฮว่า อำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง อำเภอหมักโจว จังหวัดเซินลา รวมทั้งเข้าไปยังเมืองเวียงไซ และเมืองซำเหนือ สปป.ลาว เพื่อไปสนทนากับชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่น (สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ) รวมทั้งเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในหมู่บ้าน 3 ช่วงเวลาด้วยกัน คือ ครั้งแรก เมื่อวันที่

(รายละเอียดอยู่ในรายงานความก้าวหน้า)

ภาพ 1.18 ผู้วิจัยขณะที่นั่งเรียนภาษาไทยแดงกับท่านามนิงและท่ากงโหม่ว
ถ่ายภาพโดย หลานชายวัย 14 ปี หลานตาของท่ากงโหม่ว

ภาพ 1.19 สมุดจดโน้ตของผู้วิจัย ตอนเรียนภาษาไทยแดงกับท่านามนิงและท่ากงโหม่ว
ถ่ายภาพโดย อัจฉรียา ชวงส์เลิศ

Tableau 2. Consonnes du tay noir, tay blanc et tay d'az

1	2 PT	3 Tay noir	4 Tay blanc nord	5 Tay blanc sud	6 Tay d'az
1	p	p ¹ ✓	p ¹ ✓	p ¹ ✓	p ² ✓
2	b	p ² ✓	p ² ✓	p ² ✓	p ² ✓
3	p ^h	p ^{h1} ✓	p ^{h1} ✓	p ^{h1} ✓	p ^{h1} ✓
4	-	(p ²) ✓	(p ^{h2}) ✓	(p ^{h2}) ✓	p ^{h2} ✓
5	t	t ¹ ✓	t ¹ ✓	t ¹ ✓	t ¹ ✓
6	v	t ² ✓	t ² ✓	t ² ✓	t ² ✓
7	ʔ	b ¹ ✓	b ¹ ✓	b ¹ ✓	b ¹ ✓
8	-	(b ²) ✓	(b ²) ✓	(b ²) ✓	(b ²) ✓
9	t	t ¹ ✓	t ¹ ✓	t ¹ ✓	t ¹ ✓
10	d	t ² ✓	t ² ✓	t ² ✓	t ² ✓
11	ʔ	d ¹ ✓	d ¹ ✓	d ¹ ✓	d ¹ ✓
12	-	(d ²) ✓	(d ²) ✓	(d ²) ✓	(d ²) ✓
13	ʔd	d ¹ ✓	d ¹ ✓	d ¹ ✓	d ¹ ✓
14	-	(d ²) ✓	(d ²) ✓	(d ²) ✓	(d ²) ✓
15	s	s ¹ ✓	s ¹ ✓	s ¹ ✓	s ¹ ✓
16	z	s ² ✓	s ² ✓	s ² ✓	s ² ✓
17	c	c ¹ ✓	c ¹ ✓	c ¹ ✓	c ¹ ✓
18	ʔ	c ² ✓	c ² ✓	c ² ✓	c ² ✓
19	k	k ¹ ✓	k ¹ ✓	k ¹ ✓	k ¹ ✓
20	g	k ² ✓	k ² ✓	k ² ✓	k ² ✓
21	k ^h	k ^{h1} ✓	k ^{h1} ✓	k ^{h1} ✓	k ^{h1} ✓
22	-	(k ^{h2}) ✓	(k ^{h2}) ✓	(k ^{h2}) ✓	(k ^{h2}) ✓

ภาพ 1.20 เอกสารประกอบการเรียนภาษาไทยแดงของผู้วิจัย
ถ่ายภาพโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

บทที่ 2

การสร้างบ้านแปงเมืองบนการผสมผสานวัฒนธรรมของผู้ไทในภาคกลางตอนเหนือ

ความนำ

ประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งและยังเป็นข้อถกเถียงไม่สิ้นสุดสำหรับไทศึกษาคนไทนอกประเทศไทย คือ ประเด็นว่าด้วยการอพยพและการตั้งรกราก และการผสมผสานทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ แม้ประเด็นนี้จะดูล้าสมัยเมื่อไทศึกษาได้ขยายขอบฟ้าความรู้ไปยังเรื่องของการประกอบสร้างตัวตนของชาติพันธุ์ (Constructing Identity) (อานันท์ 2555) แต่ก็ยังเป็นพื้นฐานสำหรับการทำความเข้าใจบริบทของการประกอบสร้างความเป็นตัวตนของคนไท ในภาคกลางตอนเหนือของเวียดนามในเขตจังหวัดแทงฮว่าและเหงะอ่าบิ่ง (ในปัจจุบัน) พื้นที่ทั้งสองเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม อีกทั้งในฐานะที่เป็น หนึ่ง ประตุไปสู่ภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศ (จังหวัดฮว่าบิ่ง) อันเป็นพื้นที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชนกลุ่มน้อย คือกลุ่มผู้ไทและม้ง และ สอง ในฐานะที่เป็นพื้นที่ชายแดนระหว่างเวียดนามและลาว นอกจากนี้จะเป็น พื้นฐานให้ทำความเข้าใจในบทต่อไป ในเรื่อง การเรียกร้องเรื่องการยอมรับสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นคนของ กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในแนวคิดการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ (Identity Politics) และทั้งในด้านการเมืองเชิงวัฒนธรรม (Cultural Politics) แล้ว ยังทำให้บทนี้ยังเป็นการเปิดประตูไปสู่ การทำความเข้าใจในยุทธวิธีที่คนไทอยู่ร่วม และต่อรองกับชนกลุ่มต่างๆ เช่น คนเวียด เมือง สำ (ขมุ) และจีน (ในเวียดนาม) และการผสมผสานวัฒนธรรม ภายหลังจากการอพยพลงมาจากรากสี ที่อยู่ทางตอนใต้ของจีน เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกควบคุม

ก่อนจะมาเป็นชนกลุ่มน้อยของภาคกลางตอนเหนือ: ทฤษฎีการอพยพของคนไทในเวียดนาม

ข้อถกเถียงของ Đặng Nghiê m Van, Cẩm Trọng, ยุกติ มุกดาวิจิตร, อรรถ นันทจักร์, Hoàng Lương, Hà Nam Ninh (รายละเอียดจะอยู่ในรายงานฉบับสมบูรณ์)

ห่านามนิงเล่าถึงรกรากของคนไทในเวียดนามว่า เดิมคนไทอยู่ที่บริเวณแม่น้ำดาว (แม่น้ำแดง) ร่วมกับ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น หมื่อง (Muông) หนุ่ง (Nùng) ต่าย (Tày) ตั้งแต่ยังเป็นรัฐโหวหลาก (Áu Lạc) ช่วง 257-207 ก่อนคริสตกาล ในเวลานั้น บริเวณลุ่มแม่น้ำดาว ยังมีคนหลากหลายชาติพันธุ์อยู่ปะปนกันไป จนกระทั่งฝรั่งเศสเข้ามาปกครอง จึงมีการจัดจำแนก ต่อมา 207 ปี ก่อน ค.ศ. ผู้คนบริเวณลุ่มน้ำดาวถูกกองทัพ จีนรุกราน คนไทจำนวนมากต้องลี้ภัยขึ้นไปบริเวณสิบสองปันนา สำหรับคนหนุ่งและต่าย (ซึ่งมีตระกูลภาษาพูด ตระกูลไท-กะได เหมือนกันกับคนไท) ไม่ได้อพยพขึ้นไป ก็ยังคงอยู่ที่ลุ่มแม่น้ำดาว ต่อมาเมื่อคนไทที่อยู่ทางตอน ใต้ของจีนถูกมองโกลรุกรานในศตวรรษที่ 13 คนไทกลุ่มหนึ่งหนีลงมาที่เดิมคือลุ่มน้ำแต่ แต่คราวนี้พบว่า มี เวียด¹ อยู่แทนแล้ว จึงอพยพขึ้นไปลุ่มน้ำแต่ (แม่น้ำดำ) (ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของฮานอย) บางส่วน ไปอพยพขึ้นไปที่ลุ่มน้ำแต่ ต่อมาได้เดินทางลงมาทางจังหวัดแทงฮว่าและเหงะอาน นอกจากนี้ คนบางส่วนที่

¹ สำหรับห่านามนิง เวียดเป็นชาติพันธุ์ใหม่อันเกิดจากคนเหมือนผสมกับคนจีน สำหรับกลุ่มคนเหมือนบางกลุ่มได้หนีขึ้นไปบนพื้นที่สูงตั้งแต่ครั้งที่จีน รุกราน ก็คือบรรพบุรุษของคนเหมือนในทุกวันนี้

หนี้ย่อมมองไกลจากสิบสองปันนา ก็ตรงไปยังกลุ่มน้ำแต่ หรือบริเวณภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนามในปัจจุบัน โดยไม่ผ่านลุ่มน้ำดาว?

สำหรับคนไทยในภาคกลางตอนบน (ตั้งแต่บริเวณตอนล่างของอำเภอหมักโจว จังหวัดเฉินลา ลงมาทางอำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง จังหวัดแทงฮว่า และจังหวัดแหงฮอาน) ดังที่กล่าวแล้วว่ามาจากคนไทยดำและไทขาวบางส่วนลงมาจากภาคตะวันตกเฉียงเหนือ ยังแทงฮว่าและแหงฮอาน แต่บางส่วนไม่ได้อพยพผ่านไปทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือ ทว่าลงมาทางเมืองสาง เมืองมุน เมืองคอง และเมืองอื่นๆ ในบริเวณภาคกลางตอนบนในแทงฮว่าและแหงฮอานจากทางตอนใต้ของจีน (อาจจะสิบสองปันนา)

ที่เมืองคอง (อำเภอบาเทือก จังหวัดแทงฮว่า) ผู้วิจัยได้พูดคุยกับชาวบ้านและชาวเมืองหลายคน ผู้ซึ่งไม่ได้เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ต่างกรรมต่างวาระ ถามเขาว่าเขาเรียกกลุ่มของตัวเองว่าอะไร เขาตอบว่าเขาเป็นไทดำ ผู้วิจัยถามเขาว่าเขาเป็นคนกลุ่มเดียวกันกับห่านามนิง และห่ากงโหม่ว (ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิจัยท้องถิ่นด้านไทศึกษา) ผู้เรียกตัวเองว่าเป็นไทแดงและไทแทงฮว่า หรือไม่ เขาตอบว่าเป็นคนกลุ่มเดียวกันคือเป็นไทดำที่อพยพมาจากภาคตะวันตกเฉียงเหนือเมื่อกว่า 400 ปีมาแล้ว ผู้วิจัยสงสัยมาก ว่าเหตุใดจึงเรียกตัวเองว่าเป็นไทดำ ทั้งๆ ที่พวกเขามีภาษาพูด ปล่อยผม และนุ่งซิ่นเหมือนไทแดง และไทขาวที่อำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง อาจเป็นไปได้หรือไม่ว่าเขาซ่อนตัวตนไว้ ดังที่นักวิชาการไทบางคนสันนิษฐาน เนื่องจากในยุคอาณานิคมฝรั่งเศส สำหรับคนไทยในภาคกลางตอนเหนือแล้ว โดยนโยบายการย้ายคนไทยที่มีอัตลักษณ์คล้ายลาวไปไว้ในฝั่งลาว ดังนั้น การบอกว่าตัวเองเป็นไทแดง นัยหนึ่งคือการแสดงความไม่ต้องการที่จะอยู่ภายใต้รัฐเวียดนาม เพราะต้องการที่จะต้องถูกส่งไปอยู่ลาว (อ้างอิง.....)

เมื่อไปที่ตำบลเจียงเยิน (เียนเยิน, Yên Nhân ในภาษาเวียดนาม) อำเภอเถื่องชว่น (Thuờng Xuần) จังหวัดแทงฮว่า ซึ่งอยู่ห่างจากอำเภอบาเทือกกว่า 100 กิโลเมตร ซึ่งเป็นชุมชนของผู้คนที่ถูกเรียกว่า “ไทเสาะ” (Thai Đơ) ผู้วิจัยพร้อมด้วยห่านามนิงเข้าไปบ้านของครูโรงเรียนมัธยมในตำบลผู้เป็นลูกศิษย์ในชั้นเรียนภาษาไทยแทงฮว่าของห่านามนิง ผู้วิจัยได้คุยกับทางผู้หญิงและหลานชายของบ้านหลังนั้น โดยที่ห่านามนิงไม่ได้ไปด้วย ในเวลานั้นหลานชายของบ้านซึ่งเป็นลูกศิษย์ของห่านามนิง ซึ่งเพิ่งมาถึง แนะนำตัวแก่ผู้วิจัยว่าเขาเป็นไทขาว แต่น้ำสะใภ้เป็นไทดำ ว่าไทเสาะของเขามีต้นกำเนิดและมีความเป็นมาอย่างไรจึงกลายมาเป็นกลุ่มคนไทกลุ่มน้อยที่มีอยู่ที่เฉพาะอำเภอเถื่องชว่น เขาบอกว่าเขาไม่ได้เป็นไทเสาะ เพราะไทเสาะเป็นชื่อที่คนอื่นเรียกห่านามนิงเล่าว่าไทเสาะมักบอกว่าเขาเป็นไทขาว (เช่นเดียวกับไทเมือย (Thai Muei) ซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยในอำเภอเถื่องชว่นเหมือนกัน มักบอกว่าเขาเป็นไทดำ) ไทเสาะแต่งกายแตกต่างจากไทแดงในอำเภอบาเทือกมาก ขณะเดียวกันก็ไม่เหมือนไทขาวที่มายโจว และก็มี ความแตกต่างจากไทเมือย (ดังภาพ 2.1 และ 2.2)

การสร้างบ้านแปงเมืองสาง เมืองมุน และเมืองคอง³

คนไทกลุ่มนี้มาจากไหน จากเอกสารไทโบราณที่ถูกคัดลอกต่อๆ มาและล่าสุดได้คัดลอกขึ้นใน ปีที่ 7 แห่งการครองราชย์ของกษัตริย์บ่าวไ่ (Bào Đai) ราชวงศ์เหวียน (Nhà Nguyễn) กษัตริย์องค์สุดท้ายของ

² ห่านามนิงอธิบายต่อว่านี่คือเหตุผลที่แม่น้ำดาวชื่อว่า “น้ำดาว” เพราะผู้คนอพยพขึ้นๆ ลงๆ (คือ “ดาวไป ดาวมา” ในภาษาไทย) ส่วนน้ำแต่ คือลุ่มน้ำที่เป็นบ้านเมืองไท “แท้ๆ” (หรือ แท้ๆ ในภาษาไทย) เมื่อแม่น้ำดาวกว้างขึ้น จึงเป็นเส้นแบ่งแยกระหว่างไทที่อยู่ฝั่งตะวันตกกับตายและนุ่งที่อยู่ฝั่งตะวันออก

³ เมืองสาง ปัจจุบันคืออำเภอหมักโจว จังหวัดเฉินลา เมืองมุน ปัจจุบันคืออำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง และ เมืองคอง ปัจจุบันคืออำเภอบาเทือก จังหวัดแทงฮว่า

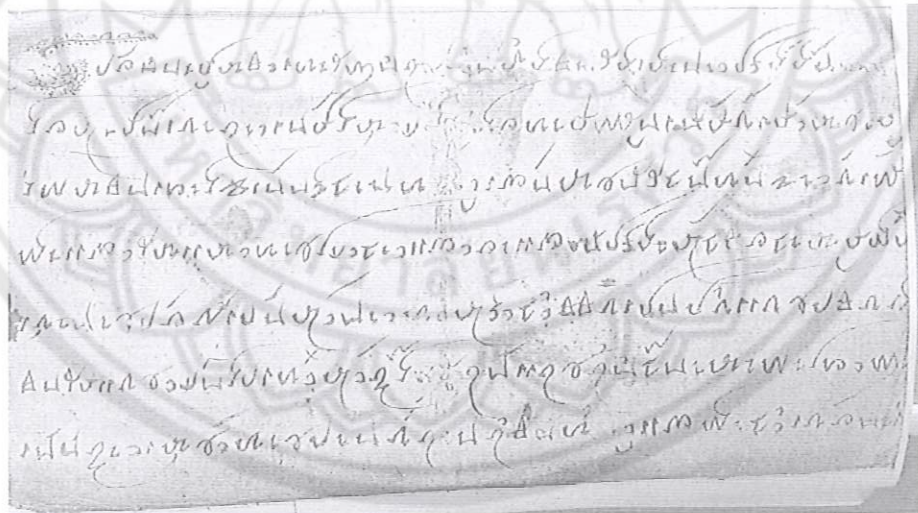

ภาพ 2.1 ผู้ไทเสาะ อำเภอดงหลวง จังหวัดแพร่
ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

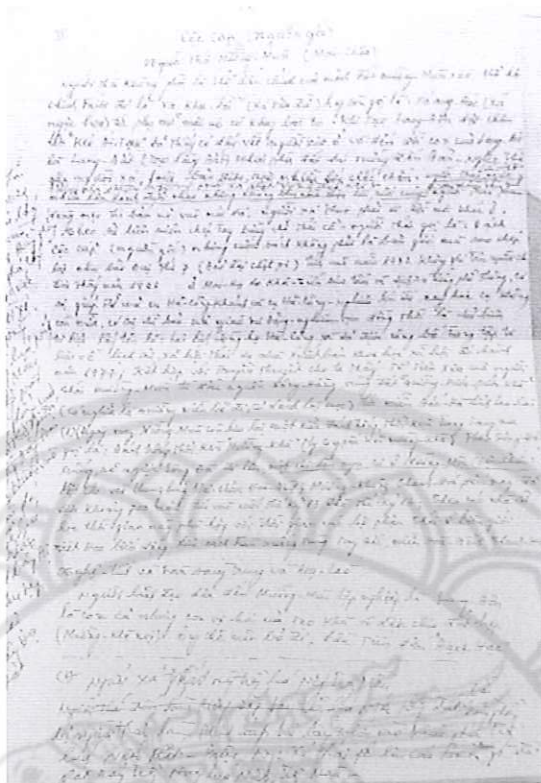

ภาพ 2.2 ผู้ไทเมือย อำเภอดงหลวง จังหวัดแพร่
ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

เวียดนาม (ปี ค.ศ.1932) เอกสารชิ้นนี้ถูกพบที่เมืองมายหะ (เมืองเล็กๆ ในการปกครองของเมืองมุน) ในปี ค.ศ. 1966 ต่อมาได้มีการแปลเป็นภาษาเวียดนาม ซึ่งยังไม่ได้ตีพิมพ์ ผู้แปลคือข้าเตียน อดีตหัวหน้าแผนกวัฒนธรรม อำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง ด้วยความช่วยเหลือจากท่ากงแข็ง และท่ากงเจียม ซึ่งทั้งท่านหลังนี้ได้เสียชีวิตแล้ว ข้าเตียน ด้วยความสนิทสนมกับผู้วิจัย ได้มอบต้นฉบับภาษาเวียดนามแก่ผู้วิจัย อย่างไรก็ตาม เอกสารที่แปลฉบับนี้ถูกตีความและเขียนผสมผสานไปกับงานวิจัยด้านไทศึกษาของศาสตราจารย์ ดังเจียมวัน นักวิชาการด้านไทศึกษาและชาติพันธุ์ศึกษาที่มีชื่อเสียงของเวียดนาม งานวิจัยของอาจารย์ดังเจียมวัน ที่ข้าเตียน กล่าวถึงในเอกสารแปลคือ “ประวัติตระกูลท่ากง” (ตระกูลท่ากงเป็นตระกูลเจ้าเมืองมุน และเป็นตระกูลเจ้าเมืองไทในแถบภาคกลางตอนเหนือของเวียดนามอีกหลายเมือง มีความสัมพันธ์กับราชสำนักดงโด (ฮานอย) และเว้ มาตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 14 – ผู้วิจัย) พบว่าบรรพบุรุษของไทยเมืองมุนนั้นมาเมือง “เกือกเปือกข้า” (Khuốc Phố Khà) (ซึ่งหมายถึงเมืองบนภูเขาที่ถูกทิ้งไว้มีแต่หญ้าคา เมืองนี้อยู่ที่ลุ่มแม่น้ำแดงตอนบน ปัจจุบันคือเมืองบั๊กท่า (Bắc Hà), จังหวัดล่าวกาย (Lào Cai) เกือบติดพรมแดนเวียดนาม-จีน (ข้าเตียน ยังหมายเหตุการแปลว่า ทุกวันนี้เมืองมุนยังรักษาการตีกลองและเป่าแคนในงานศพแบบเดียวกันกับที่เมืองข้าท่า) เส้นการอพยพของไทยเมืองเกือกเปือกข้า นั้นลงใต้ผ่านแม่น้ำแดง จากนั้นจึงย้อนขึ้นไปยังแม่น้ำดำ (แม่น้ำดำ ในภาษาไทยดำ) จากนั้นก็มีไทกลุ่มหนึ่งลงหลักปักฐานที่บริเวณแม่น้ำดำ ที่เมืองหมก (Mộc) (ปัจจุบันคือเมืองหมกโจว (Mộc Châu) จังหวัดเฉินลา) ไทอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นน้องชายลงใต้ลงมาอีก จนมาถึงเมืองมุน (อำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง) น้องชายคนที่สองหยุดการเดินทางและสร้างบ้านแปงเมืองที่นี่ ส่วนน้องชายคนสุดท้ายต้องนำผู้คนเดินทางลงไปทางใต้จนถึงเมืองคอง (อำเภอบาเทือก จังหวัดแทงฮว่า) ในลุ่มน้ำมา ตั้งแต่มีการอพยพจากเมืองเกือกเปือกข้าจนปัจจุบัน (บ่าวโตปีที่ 7 – ค.ศ. 1932) นับได้ประมาณ 700 ปี นั้นหมายความว่าผู้ไทเมืองหมก เมืองมุน และเมืองคอง อพยพลงมาเมื่อราวคริสต์ศตวรรษที่ 13 – ต้นศตวรรษที่ 14

ภาพ 2.3 เอกสารที่ถ่ายจากเอกสารโบราณของไทยชาวเมืองมุน กล่าวถึงประวัติการตั้งเมืองมุน
ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

ภาพ 2.4 เอกสารฉบับแปลภาษาไทยชาวเวียดนาม กล่าวถึงประวัติการตั้งเมืองมุน
ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

จากประวัติศาสตร์เวียดนาม ในช่วงเวลานี้ ตรงกับการอพยพของผู้ไทกลุ่มต่างๆ ที่อยู่บริเวณที่เป็น
พรมแดนเวียดนาม – จีน ในปัจจุบัน มายังภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม บางส่วนมายังตอนล่างของ
จังหวัดฮว่าบิ่ง จังหวัดแทงฮว่า จังหวัดแทงเฮอาน และเข้าไปยังภาคกลางและภาคใต้ของลาว

ตัวกลางโบน (Lang Bôn) คือผู้นำผู้คนอพยพและสร้างบ้านแปงเมืองที่เมืองมุน ตัวกลางโบนนั้นเป็นลูก
ชายคนโตของตัวฆ่า (แห่งเมืองเกือกเปือกฆ่า – Cuốc Phố Khà) แต่เป็นบุตรของภรรยาอื่นของตัวฆ่า จึง
ได้รับการแบ่งดินแดนส่วนน้อยให้ปกครอง (เมืองข่าน้อย) ตัวกลางโบนรู้สึกว่าตัวเองถูกดูหมิ่นจึงนำผู้คนจำนวน
หนึ่งหนีออกจากเมือง ตอนแรกเขาไปยังเมืองแบ๊กหัท (Bách Hạc) (จังหวัดหวิงฝู (Vinh Phú) ในปัจจุบัน) และ
เคลื่อนตัวต่อไปยังปากน้ำชี แต่ตัวกลางโบนเห็นว่าพื้นที่แถบนั้นไม่เหมาะที่จะอาศัยคน ดังนั้นเขาจึงพาผู้คน
อพยพขึ้นไปยังแม่น้ำดำ จนพบเมืองมุน

อย่างไรก็ดี คำว่า “ลาง” (Lang) อ่านว่า “Luơng” เป็นคำผสมที่มาจากจีน หมายถึง เจ้า(แผ่นดิน)
ผู้ปกครอง หรือกษัตริย์ (Văn Nhân 2014. Nhân đọc bài : Trao đổi với ông Tạ Đức về chữ "Lang".
Accessed on Sept 2014 at <http://nhat.1forum.biz/t497-topic>) ดังนั้น การใช้คำว่า “ลาง” แทนคำ
นำหน้าชื่อนั้นน่าจะได้รับอิทธิพลทางภาษาจากจีน

เอกสารโบราณอีกฉบับหนึ่งที่เกี่ยวกับ “กกก้าป” (Cộc Cáp หรือ Nguồn Gốc ในภาษาเวียดนาม)
(แปลว่า รากเหง้า) (ซึ่งคำว่า “ก๊ก” มาจากภาษาจีน แปลกว่ารากเหง้า เช่นกัน) และเอกสารชื่อ “อันแซกจาง
เวียงยังเลอัน ชางเมืองมุนเฮามา” ซึ่งบันทึกเหตุการณ์การอพยพ กล่าวถึงพี่น้องที่เมืองฆ่า เมืองหมก และ
เมืองมุน ในตอนแรกของเอกสาร “กกก้าป” กล่าวถึงพงศาวลี (family tree) ที่ได้รับมรดกจากบรรพบุรุษผู้ซึ่ง

อยู่ที่เมือง “เฮือกฮา” (Huóc Khà) และได้มาทำกินที่เมืองมุน และยังคงกล่าวต่ออีกว่า บรรพบุรุษของไทนั้นมาจากทางสี่ ประเทศจีน เรื่องราวคือ มีพี่น้องสามคนที่ทำการค้าที่ “แก๋เจอะ” (Kẻ Chợ) (ชื่อเดิมของฮานอย ทรยถึงเมืองหลวง หรือเขตเมือง) พี่ชายคนโตนั้นแต่งงานกับนาง “ต่งเงินสะเนียว” น้องชายคนที่สองแต่งงานกับนาง “เวินฮวา” (Vãn Hoa) ส่วนน้องชายคนสุดท้ายต้องขึ้นไปยังเมือง “ค้ำด” (Khát) แล้วแต่งงานกับนาง “งวานบัน” (Ngoan Bãn) ลูกของน้องชายคนสุดท้ายต้องเติบโตใหญ่ขึ้นมาก็ได้เป็นตำรวจเมืองฆ่า ตำรวจฆ่ามีลูก 2 คน คนโตชื่อลางโบน เกิดจากภรรยาหน้า คนเล็กชื่อลางบับ เกิดจากภรรยาหลัง แต่ได้รับการยกย่องให้เป็นใหญ่กว่าพี่ชาย และได้รับการสืบทอดตำแหน่งเจ้าเมืองฆ่าใหญ่ (ฆ่าหลวง) ขณะที่ลางโบนได้รับตำแหน่งเจ้าเมืองฆ่าหน้า ลางโบนจึงปฏิเสธการเป็นเจ้าเมืองแล้วตระเตรียมเรือทองแดงล่องลงมาตามแม่น้ำแดงกับผู้ติดตามมาถึงปากน้ำชี ซึ่งเป็นคลองที่บรรจบกับแม่น้ำแดง

ส่วนลางบับผู้เป็นน้อง (ซึ่งถูกเรียกว่าเป็นพี่ ในเอกสารเล่าประวัติเมือง) เมื่อได้ทราบว่าเป็นพี่ชาย (ซึ่งถูกเรียกว่าเป็นน้อง ในเอกสารเล่าประวัติเมือง) พาผู้คนอพยพออกจากเมือง ก็ได้ต่อเรือที่ทำจากหนังควายแล้วไล่ตามพี่ชายพร้อมกับแม่และผู้คนอีกจำนวนหนึ่ง ทั้งสองพี่น้องนั้นได้พบกันที่ปากน้ำชี และอยู่ที่นั่นได้ไม่นาน จึงลงไปทางพื้นที่ที่เรียกว่า “ปากชาหน้าฮางเต๋มฮ้อ” (Pác cha ngãm hang tám ó) แล้วเจอกลางร้าย ก็เลยอพยพต่อไปทางด้านใต้ของแม่น้ำแดงจนกระทั่งเจอกลุ่มคนเวียดนาม (หรือกลุ่มคนเมือง) ก็เลยกลับขึ้นเหนือ กลุ่มของตำรวจลางโบนซึ่งไปด้วยเรือทองแดงนั้นไปได้เร็วกว่า ต่อมาได้หยุดที่น้ำตก “เบ่อ” เพื่อรอกลุ่มของตำรวจลางบับ กลุ่มของตำรวจลางบับนี้ ไม่เพียงแต่เดินทางด้วยเรือหนังควายได้เข้าแล้ว ยังต้องหยุดเพื่อตัดหนังควายมาเป็นอาหาร ยิ่งทำให้เดินทางช้ายิ่งขึ้นไปอีก แต่ในที่สุดทั้งสองกลุ่มก็ได้พบกัน ตำรวจลางโบนได้เปลี่ยนเรือทองแดงให้กับตำรวจลางบับ และไปต่อ ตำรวจลางบับซึ่งตอนนี้ใช้เรือทองแดงแล้วจึงไปก่อน ตลอดทางที่ไปนั้นก็ได้มีการตัดต้นไม้ริมตลิ่งเพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้กลุ่มของตำรวจลางโบนตามได้ถูกทาง อย่งไรก็ดี ที่คลอง “จ้อ” (Chò) ที่ซึ่งเป็นปากคลอง “ป่าซ่าง” (Pá Sáng) จุดบรรจบกับแม่น้ำดำ ตำรวจลางโบนและผู้คนไม่สามารถที่จะตามกลุ่มของตำรวจลางบับขึ้นไปทางเหนือของคลองได้ทัน (คงเป็นเพราะคลองเริ่มแคบเข้า ตลอดจนสมรรถนะที่ต่ำของเรือหนังควาย) ดังนั้นตำรวจลางโบนจึงหยุดอยู่ที่ตรงนี้ ทั้งเรือไว้แล้วเดินเท้าไปตามทางน้ำของคลอง “ป่าซ่าง” ส่วนตำรวจลางบับแล่นเรือต่อไปจนไปพบทำเลและสร้างเมืองหมก เรื่องนี้เป็นไปตามคำเล่าขานของคนไทเมืองมุน ปัจจุบันว่า “พี่ชายอยู่เมืองหมก” (อ้ายเมืองหมก)

อย่างไรก็ดี เรื่องนี้ จากเอกสารเรื่อง “ต้นตระกูลท่าก” (Nguồn Gốc Cửa Đòng Họ Hà Công) ทำให้ทราบว่าคนต่าย (Tày) และคนนุง (Nung) ซึ่งอยู่บริเวณแม่น้ำแดงนั้น ก็มีตำนานเรื่องเรือทองแดงกับเรื่องหนังควายคล้ายกับตำนานของคนไทแถบนี้ ดังนั้น อาจจะคาดเดาได้ว่าคนไทกับคนต่ายและนุงบริเวณแม่น้ำแดงตอนบนต่างก็มีความสัมพันธ์กันมาก่อน

ตำรวจลางโบน หลังจากทิ้งเรือแล้วก็ขึ้นเหนือไปยังเนิน “ปู่ฮา” (Pù Khà) พวกเขาอาศัยอยู่ที่นี้เป็นเวลานานและปลูกข้าวในพื้นที่สูง ต่อมาได้เห็นนกบินออกไป พวกเขาจึงเดาว่าต้องมีน้ำอยู่ในที่บริเวณนี้ พวกเขาจึงออกเดินทางเพื่อเสาะหาดินแดนใหม่ พวกเขาได้เดินเท้าตามทางรอยเก่า ไปทางเหนือตามทางห้วย เมื่อใกล้เข้าไปยังลำธาร พวกเขาหยุดกินข้าวเช้า และตั้งชื่อห้วยนั้นว่า “ห้วยกินแล่ง” (Huỏĩ Kin Lành) หลังจากกินข้าวเช้าแล้ว พวกเขาก็เดินทางต่อไปจนเจอต้นน้ำที่ซึ่งกว้างใหญ่ ยาว และเป็นที่ราบในหุบเขา ตำรวจลางโบนกับผู้ที่ติดตามไปต่างโห่ร้องออกมาด้วยความดีใจ พวกเขาจึงหยุดการเดินทางไว้ตรงที่ราบแห่งนี้ บริเวณนี้พวกเขาเรียกว่า “แก้วอ้ายตาว” (Kéo Ái Tầu) ซึ่งหมายถึง หยุด (การเดินทาง) ที่ในหุบเขา และที่นี้มีน้ำด้วย พวกเขาเลยเรียกที่นี้ว่า “บ้ออ้ายตาว” (Bó Ái Tầu) ซึ่งหมายถึงน้ำในหุบเขา พวกเขาจึงรู้สึกหิวใจออก แล้วร้องว่า “อ้ายจ่า” (Ái Chà) บริเวณนี้ปัจจุบันคือบ้านไต่่ว (Đầu)

ตัวกลางโบนและผู้ติดตามได้หยุดการเดินทางที่ตรงนี้และเริ่มสำรวจพื้นที่ เมื่อพวกเขาไปถึงที่ที่ปัจจุบันเรียกว่า บ้านปุดอง (Pu Tõng) (น่าจะแปลว่า บ้านภูเขาทอง) ผู้นำได้นำหอกเพื่อใช้เป็นไม้เท้ากัมตัวเพื่อไปตีมน้ำ เมื่อเขายกหอกขึ้น ปรากฏว่าทองแดงที่หอกนั้นหายไป เขาก็มองหาแต่ก็ไม่เจอ ด้วยเหตุนี้ บ่นานี้จึงมีชื่อ (ชื่อเดิมในเวลานั้น) ว่า “บ่อจ้าวตอง” (Bò Cháo Tõng) และเรียกหมู่บ้านนี้ว่า บ้านตอง (บ้านทอง)⁴ เมื่อพวกเขาได้หักล้างถางพงเพื่อเปิดที่ทำกินใหม่จนมาถึงที่ปัจจุบันเรียกว่า บ้านปุกอง (Cõng) ผู้นำก็ได้สั่นลัมทำให้กลองแตก จึงเป็นที่มาของชื่อบ้านว่า บ้านกอก (บ้านกลอง ในภาษาไทย)

ตัวกลางโบนตายหลังจาก 2 ปีที่เขาได้บุกเบิกที่ทำกินจนถึงบ้าน “นาเปือด” (Na Puõd) ในเวลานั้น “นางเมือง” (ตำแหน่งของภรรยาตัว) และเมียคนใช้ นามสกุลหวิ (Vi) ได้ตั้งท้องทั้งคู่ ด้วยความโศกเศร้า นางเมืองต้องการที่จะกลับบ้านเกิด (เป็นหมู่บ้านที่อยู่บนภูเขา) พร้อมกับคนติดตาม แต่ชาวบ้านไม่ต้องการให้นางกลับบ้าน แต่นางได้ตัดสินใจแล้ว เมื่อนางและผู้ติดตามได้กลับไปที่บ้านนาปาง (Na Pãng) ซึ่งเป็นบ้านเกิด ชาวบ้านก็ตัดต้นไม้ที่ “แก่มหมาน” (Kem Mãn) เพื่อมาขวางทางที่นางเมืองผ่าน และนางเมืองคงจะคิดว่าเป็นลางร้าย (ที่มีไม้มาขวางทาง) จึงเปลี่ยนใจไม่กลับบ้านเกิด แต่นางเมืองกลับเดินต่อไป ในระหว่างที่นางเมืองเดินทางอยู่นั้น นางเมียคนใช้ก็ให้กำเนิดลูกชาย ชาวบ้านจึงนำนางคนใช้ไปอาศัยที่บ้านนาปาง และขออนุญาตนางเมืองให้นางเมียคนใช้และลูกชายกลับไปอยู่และยกลูกชายให้เป็นตัวชื่อว่า ลางโบนเหมือนตัวผู้พ่อ เมื่อตัวกลางโบนผู้ลูกโตขึ้น ก็ได้ขยายดินแดนออกไปอีก ดินแดนที่ขยายออกไป ปัจจุบันมีชื่อว่า บ้านแปว บ้านอ่วง บ้านโหล่ว บ้านโหล้ม ตัวกลางโบนผู้ลูกแต่งงานกับนางจากเมืองหมก และมีลูกชาย ซึ่งต่อมาคือตัวกลางบัต (Lang Bât) ลางบัตได้ขยายดินแดนต่อไปถึงบริเวณที่เรียกในปัจจุบันว่า บ้านแหงะ และได้พบกับคนพื้นเมืองที่นั่น คือ “ผู้สำขาลาย” (คือผู้สำที่สีกลายที่ต้นขา) หรืออาจจะเรียกว่าเป็น “ผู้สำหล่ามอองบ็อก” (ผู้หญิงที่นุ่งซิ่นที่มีกระดุมเงินรูปดอกไม้ติดหน้าอก)

เรื่องนี้ตรงกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้ไทเมืองมูนกับผู้สำ ที่เล่าขานสืบต่อกันมาว่า คนไทที่นั่นไม่ใช่คนพื้นเมืองดั้งเดิมของเมืองมูน คนพื้นเมืองคือผู้สำขาลาย หรือ ผู้สำหล่ามอองบ็อก เมื่อตัว (ท้าว) ลาวโบน (น่าจะเป็นผู้ลูก) นำผู้คนอพยพมาจาก มาถึงบริเวณที่ชื่อว่า “แก่อายไต่ว” (Kéo Ai Tau) ดังนั้น ลูกชายของตัวกลางโบน ชื่อว่าตัวกลางบัต (Lang Bât) ทำการหักล้างถางพงพื้นที่และขยายดินแดนไปยังบ้านแหงะ ซึ่งผู้สำนั้นได้อาศัยอยู่ก่อนแล้ว ผู้ไทต้องการพื้นที่มากขึ้นเพื่อทำการเกษตร ดังนั้นจึงรุกที่ทำกินของผู้สำ ผู้สำจึงหักล้างถางพงต่อ ขึ้นไปทางเนินเขาเพื่อปลูกข้าวไร่ ส่วนผู้ไทก็ทำนาลุ่มและปลูกพืชฤดูหนาวบนแผ่นดินเดิมของผู้สำ แต่ผู้ไทก็รุกคืบไปยังที่ดินของผู้สำอยู่บ่อยๆ จนแผ่นดินผู้สำเหลือน้อย จนต้องรบกัน จนในที่สุดจึงมีการทำยิงธนูไปยังหน้าผาโดยคนไท หากธนูใครยิงไปติดหน้าผาหินผู้สำนั้นได้แผ่นดินนี้ไป ผู้ไทนั้นฉลาดแกมโกง เอาขี้ผึ้งทาปลายศรไว้ เมื่อยิงไป ธนูจึงติดหน้าผา ส่วนผู้สำนั้นยิงธนูไม่ติดหน้าผา ผู้สำเลยแพ้ จึงต้องย้ายไปอยู่ที่อื่น ซึ่งก็คือบนภูเขา

ในเอกสารเรื่องก๊กก๊ाप ยังเล่าต่ออีกว่าคนไทนั้นทำเหมืองและฝายเพื่อนำน้ำเข้านาลุ่ม ส่วนผู้สำนั้นทำนาแห้ง ดังนั้นที่ราบจึงเริ่มแคบเข้าๆ ผู้สำจึงค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทำนาบนเนินเขา ในที่สุดผู้สำก็เลยได้ที่ตั้งใหม่ชื่อ “ปาโดม” ซึ่งก็คือบ้านนาฟอน ในปัจจุบัน แต่ผู้ไทยังไม่ยอม และต้องการให้ผู้สำยอมแพ้และออกไปจากแผ่นดินนี้ แต่ผู้สำไม่ยอมแพ้ หลายครั้งที่ผู้ไทรวมกลุ่มไปขับไล่ผู้สำแต่ก็ไม่สามารถเข้าไปในหมู่บ้านของผู้สำได้ ทั้งนี้เพราะเมื่อเกิดการสู้รบผู้สำจะขึ้นไปบนภูเขาที่ชื่อว่า “บ่อมล้าย” และใช้ธนูไฟเพื่อตัดเชือกที่ผู้ไทไต่ขึ้นมา

⁴ ตอง (หรือ ทอง) สำหรับคนไทที่นี่ หมายถึง “ทองแดง” ส่วน “ทองคำ” พวกเขาเรียกว่า “คำ”

จากบ้าน “ทุ่งภูโลม” (Lôm) ซึ่งก็คือบ้านเจียงหะ ในปัจจุบัน เมื่อผู้โหมรวมตัวกันจับเชือกใหม่ ผู้ส่าก็ยิงธนูไฟใส่อีก ทำให้คนไทไม่สามารถขึ้นไปยังหมู่บ้านของผู้ส่าได้ทุกครั้งไป

ครั้งหนึ่งกองกำลังผู้ไทได้พยายามเข้าตีหมู่บ้านผู้ส่าอีกครั้งหนึ่ง และพบว่าพวกผู้ส่านั้นได้ฝังขาของตัวเองกับพื้นดินตั้งแต่ได้หัวเขาลงไป บางคนบอกว่าเพราะหัวหน้าผู้ส่ากลัวว่าเมื่อรบกับผู้ไทแล้ว ผู้ส่าจะกลัวและวิ่งหนีไปจากสนามรบ ดังนั้นผู้ไทก็เลยไม่รีบที่จะจับตัวผู้ส่าเหล่านั้นไว้ แต่ได้หลอกล่อให้ผู้ส่ายิงธนูและปืนจนหมด จากนั้นคนไทก็เข้าไปพื้นที่สู้รบ ผู้ส่าที่ฝังขาของตัวเองไว้กับพื้นไม่สามารถวิ่งหนีได้จึงต้องยอมพ่ายแพ้ไป ทั้งสองฝ่ายจึงทำข้อตกลงร่วมกัน โดยการแข่งขันยิงธนูไปยังหน้าผาหิน หากธนูของใครยิงไปติดหน้าผาหิน แสดงว่าผู้นั้นมีสิทธิ์ที่จะทำกินบนแผ่นดินนี้ ผู้ส่ายิงก่อนเป็นคนแรกด้วยลูกศรที่ใหญ่และปึกครกที่แข็งแรง หัวลูกศรหุ้มด้วยทองแดง แต่ลูกศรนั้นไม่สามารถที่จะทะลุทะลวงเข้าไปปักที่ผาหินได้ ผู้ไทเป็นฝ่ายยิงที่หลัง ด้วยการใช้น้ำไม้สำหรับการยิงระยะปานกลาง หัวลูกศรหุ้มด้วยขี้ผึ้ง ดังนั้นลูกศรที่ผู้ไทยิงจึงไปปักที่หน้าผา ด้วยเหตุนี้ หน้าผาที่ใช้ประลองการยิงธนูซึ่งอยู่ตรงปากห้วยแห่งนี้ นั้นจึงมีชื่อว่า “ผาขี้สูด” (Pha Khí Sút) (ผาขี้ผึ้ง)

หลังจากนั้นไม่นาน ผู้ส่าและผู้ไทก็กลายเป็นเพื่อนบ้านกัน ในบ้านแห่งนี้ก็มีชายไทแต่งงานกับสาวส่า และมีลูกด้วยกัน เขาถูกเรียกว่า “จ่าจ่าขาล่าย” แปลว่ารองหัวหน้าหมู่บ้านผู้ส่าขาล่าย ส่วนตัวก็ได้แต่งงานกับสาวผู้ส่าซึ่งต่อมากลายเป็นนางเมือง นางเมือง (ผู้ส่า) นี้มีความสุขยามมาก แต่หลังจากเป็นนางเมืองแล้วก็ป่วยตัวซีดเซียว นางเมืองนั้นได้บอกคนใช้ให้ไปเอายามาจากพ่อแม่ของนางที่บ้านป่าโดม หลังจากทานยามางจึงได้กลับมาสวย อ่อนวัย และแข็งแรง และเมื่อยามหมด นางก็กลับมาป่วยซีดเซียวเหมือนเดิม คนในครอบครัวตัวที่ถูกใช้ไปเอายามาให้ เริ่มตระหนักว่าทุกครั้งทีไปเอายา ยาจะถูกแพ้ย่อยอย่างดีและมัดไว้อย่างแน่นหนา พร้อมกับคำสั่งกำชับบ่อยๆ ว่าห้ามเปิดดู หากเปิดแล้วยานั้นจะไม่มีประสิทธิผลในการรักษา มีครั้งหนึ่งคนใช้นั้นสงสัยเป็นหนักหนายากรู้ว่ายานั้นเป็นอะไรมีส่วนผสมอะไรเพื่อที่จะได้รู้ว่ามันมีประสิทธิผลในการรักษาอย่างไร ดังนั้นระหว่างทางกลับมายังบ้านตัว พวกเขาหยุดพักที่ก้อนหินราบบนหน้าผาและเปิดห่อยานนั้นเพื่อดูปรากฏว่าพวกเขาตาพร่ามัวเพราะว่าสิ่งที่พวกเขาเห็นนั้นเป็นศพเด็กดองที่ไม่มีหู ไม่มีจมูก ไม่มีตา ไม่มีแขนขา คล้ายกับลูกกรอกซีดๆ พวกเขากลัวมาก และได้ทิ้งห่อยานนั้นไปและกระโดดลงจากหินนั้น และกลับบ้านเพื่อไปบอกตัวว่ายาที่นางเมืองกินเป็นเวลานานนั้นเป็นศพเด็กดอง ตัวก็เลยเนรเทศนางกลับไปบ้านเกิดที่ผาโดม ไม่นาน พวกเขาอพยพไปอยู่ที่อื่นที่ไม่มีใครรู้จัก ต่อมาผู้คนจึงเรียกที่ที่เปิดห่อยานนั้นว่า “แก่วินฮั้น” แปลว่ายอดของหินที่คนกระโดด

เมื่อขับไล่ผู้ส่าออกไปแล้ว ตัวกับประชาชนได้หักร้างทางพงไปทางใต้ไปยังบ้านกุ่ม (Cùm) บ้านบัวก (Buóc) บ้านอางลาง (Ang Lang) บ้านหงวา (Ngõa) บ้านเทียน (Hiên) ตัวลางบัดจึงได้แต่งงานกับหญิงสาว “ผู้เหมื่อง” (Muõng) (เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อยู่บริเวณนี้) มีลูกชายชื่อ “ลางเถื่อง” (Lang Thuõng) ลางเถื่องสร้างเมืองที่บ้านอ่วง แล้วแต่งงานกับลูกสาวนายปึง (Pung) ชุนนาง(จีน) ที่เมืองแอ้ง (Ánh) (น่าจะอยู่ในเขตอำเภอหมกโจว ในปัจจุบัน – ผู้วิจัย) จึงมีลูกชายชื่อตัวลางอวน (Lang Uôn) ตัวลางอวนได้แต่งงานกับลูกสาวนายกวง (Cuõng) เจ้าสัวจีน

อย่างไรก็ดี บางทีก็ทำให้ชวนสงสัยว่าการนิพนธ์และการแปลประวัติศาสตร์เช่นนี้ก็เพื่อการต่อรองกับการครอบงำของชาติเวียดนามที่พยายามทำให้ผู้คนมีต้นกำเนิดเดียวกันกับคนกิง คือจากไข้อยู่ฟองของพ่อมังกรกับแม่หงส์ โดยมีพีใหญ่เป็นกิง อย่างไรก็ตาม ประวัติศาสตร์นิพนธ์ของเมืองมุนทำให้เราเห็นการผสมผสานทางชาติพันธุ์ของคนไทเมืองมุน ที่ผสมผสานระหว่างชาติพันธุ์เหมื่อง (Muõng) (ซึ่งนักประวัติศาสตร์บางคนยอมรับว่าเวียดนามเกิดจากเมืองกบจีน และยังเป็นข้อถกเถียงทางประวัติศาสตร์กันอยู่ในปัจจุบัน) ที่น่าสนใจคือการผสมผสาน กับคนจีน (ผู้หนาน) โดยแต่งงานระหว่างตัวกับลูกสาวชุนนางจีน แต่ประวัติการสร้าง

บ้านแปงเมืองในช่วงแรกนี้กลับไม่มีเวียด (ผู้แคว) และเป็นที่น่าสงสัยและต้องค้นคว้าต่อไป คือ การมีคนจีนที่มา
รับราชการอยู่บริเวณที่ปัจจุบันคืออำเภอหมกโจว จังหวัดเซินลา ซึ่งห่างจากเมืองมุนไปทางเหนือประมาณ 70
กิโลเมตร อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ของคนจีนที่เป็นข้าราชการในเวียดนาม ก็มีบทบาทอย่างมากต่อการแย่งชิง
เมืองของผู้ไทแดงเมืองคอง (ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 3 หัวข้อย่อย “ตัวคำแปง กับการสร้างเมืองคอง
ใหม่ภายหลังจากศึกจีน (ราชวงศ์หมิง) – เวียดนาม”)

ส่วนผู้สำนั้น คนไทมองว่าเป็นชาติพันธุ์ที่ต่ำต้อย (Luong 2008) ประวัติศาสตร์ของไทเมืองมุนจึงไม่
เห็นลูกไทที่เกิดจากนางผู้สำ และประวัติศาสตร์นิพนธ์ความสัมพันธ์ที่ไทกับผู้สำก็ยุติลงนับแต่เหตุการณ์เนรเทศ
นางเมืองผู้สำกลับบ้านเกิด

ที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ ชื่อของตัวในช่วงนี้ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ลาง” ซึ่งได้กล่าวในตอนต้นแล้ว
ว่าหมายถึง เจ้า (แผ่นดิน) ดิน หรือ ผู้ปกครอง ซึ่งก็คือกษัตริย์ เป็นคำที่เกิดจากรากศัพท์ภาษาจีน อย่างไรก็ตาม คำ
ต่อท้ายชื่อ “ลาง” นั้น บางคำเป็นภาษาเวียดนาม บางคำเป็นภาษาไทย ภาษาเวียดนาม เช่น (ลาง)เถื่อง (ลาง)
บั้ง (ลาง)ตง (ลาง)แทง ส่วนชื่อที่เป็นภาษาไทยคือ (ลาง)บอน (ลาง)บับ (ลาง)บัต (ลาง)โซม (ลาง)อวน

ชื่อตัวที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ลาง” มาสิ้นสุดลงเมื่อตัวลางโซมแต่งงานกับนางเมืองเซียน (Khén) แล้วมี
ลูกด้วยกัน 3 คน ชื่อ คำปง คำเปียง และคำแปง ทั้งสามคนได้นำผู้คนออกไปหากล้างถางพงแล้วสร้างบ้านแปง
เมืองใหม่รอบๆ เมืองเดิม แผ่นดินที่ทั้งสามคนไปหากล้างถางพงนั้นบางครั้งก็เป็นดินที่ไม่อุดมสมบูรณ์ยากแก่การ
เพาะปลูก ทำให้เมืองเดิมขยายออกไป และประกอบด้วยเมืองเล็กเมืองน้อยอีก 3 เมือง ดังนี้

(รายละเอียดจะอยู่ในรายงานฉบับสมบูรณ์)

ใครคือผู้ไทขาว-ไทแดง ในภาคกลางตอนเหนือของเวียดนาม

ผู้ไทในภาคกลางตอนเหนือ (บริเวณอำเภอหมกโจว จังหวัดเซินลา อำเภอมายโจ จังหวัดฮว่าบั้ง หลาย
อำเภอทางภาคตะวันตกของจังหวัดแทงฮว่า) กับผู้ไทในภาคตะวันตกเฉียงเหนือ (สิบสองจุไท) เป็นคนละกลุ่ม
ชาติพันธุ์ พวกเขามีประวัติศาสตร์และมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันหลายอย่าง เห็นได้ชัดจากวัฒนธรรมในเชิงวัตถุ
(Material Culture) เช่น การแต่งกาย การมัดผม บ้านเรือน การเซ่นผีเรือน และที่สำคัญคือภาษาพูด เมื่อต้อง
สื่อสารกันระหว่างไทดำทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือกับไทในภาคกลางตอนเหนือ เขาไม่สามารถสื่อสารด้วย
ภาษาตระกูลไทได้รู้เรื่อง ต้องใช้ภาษาเวียดนามเป็นหลักในการสื่อสาร

สิ่งที่เห็นได้ชัดคือเขาไม่ได้รู้สึกว่าเขาเป็นคนในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แม้พูดภาษาในตระกูลไทก็ตาม
เห็นได้จากประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองมุน (ปัจจุบันคืออำเภอมายโจ จังหวัดฮว่าบั้ง) และ
ประวัติศาสตร์เมืองคอง (ปัจจุบันคืออำเภอบาเทือก จังหวัดแทงฮว่า) กับราชสำนักดงโคก่อนข้างแตกต่างจาก
ประวัติศาสตร์นิพนธ์ของสิบสองจุไทโดยเฉพาะประวัติศาสตร์ของเมืองแฉง (Muong Thanh) (ปัจจุบันคือ
จังหวัด เตียนเบียนฟู (Điện Biên Phủ)) ของชาวไทดำ (พิเชษฐ 2552)

ท่านามนิง เชื่อว่าคนไทที่มี “กกก้าก” (รากเหง้า) เหมือนกันเพราะมีวัฒนธรรมและภาษาพูดคล้ายๆ
กันคือคนไทที่หมกโจว – แหะฮอน และดูเหมือนว่าคนไทบริเวณนี้จะมีความเกี่ยวข้องกับลาว เพราะลาวเป็นคน
เรียกว่าไทแดง ท่านามนิงกล่าวว่า ชื่อเรียกไทแดงนั้นมาจากการที่คนลาวเรียก ทั้งนี้เพราะคนแฉงนี้ใส่เสื้อผ้า
แดง งานศพก็ใส่สีแดง กวานตายก็สีแดง เป็นชื่อที่ลาวเรียก ไม่ใช่คนไทยอยู่ลุ่มแม่น้ำแดง เห็นจะจริงว่าไม่ใช่ลุ่ม
แม่น้ำแดง เนื่องจากจังหวัดแทงฮว่าและแหะฮอนซึ่งคนไทแดงซึ่งส่วนใหญ่อยู่นั้นคือพื้นที่ลุ่มน้ำมา (Mã) ส่วน
ลุ่มน้ำแดงนั้นอยู่บริเวณจังหวัดลาวกาย (Lào Cai) ฮานอย (Hà Nội) ผู้เถื่อ (Phù Thọ) เอียนบาย (Yên Bái)

หวิ่งฟุก (Vinh Phúc), เหียงเอียน (Hung Yên), ห่านาม (Hà Nam), ถ้ายบิ่ง (Thái Bình), นามดิ่ง (Nam Định) และที่ ยูนนาน (Yunnan) ประเทศจีน, อันเป็นที่ตั้งถิ่นที่อยู่ของเวียดนาม และนง แต่ก็เป็นไปได้ หากพิจารณาจากถิ่นฐานดั้งเดิมของคนไทยบางกลุ่มเช่น ไทยเมืองมุน และไทยเมืองคอง ที่มีต้นกำเนิดมาจากแม่น้ำแดงตอนบน ที่ลาวก้าย

แต่ไทแดงเกือบทุกคนรวมทั้งเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเมืองเวียงไซซึ่งเป็นไทแดงต่างไม่รู้ว่ชื่อไทแดงนี้มาจากไหน เรียกว่าไทแดงก็ไทแดง จะว่าเรียกว่าไทแดงเพราะนุ่งซิ่นสีแดงใช้หรือไม่ ชาวบ้านต่างตอบว่าไม่ใช่เพราะนุ่งซิ่นสีแดง เมื่อผู้วิจัยคุยกับห่านามนิง และहांกงโหม่ว และอาจารย์ผู้บ่เงินทั้งล่อง เรื่องประวัติศาสตร์ไทแดงฮว่า เมื่อ 19 ก.ค. 2557 ได้ข้อมูลว่า การแบ่งว่าเป็นคนไทขาว-แดง หรือไทแดงฮว่า แห่งอานันนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ชัด บางครั้งเขาก็ถูกเรียกว่า โหม่น นี นัน ซิ่นอยู่ว่าใครเรียกเรา และเรารับหรือไม่รับ

ความจริงแล้ว ห่านามนิง คิดว่า ไม่ควรเรียกว่าไทขาวหรือไทแดง ห่านามนิงบอกว่าที่ถูกต้องที่สุดควรเรียกว่า ไทแดงฮว่า แต่จะเรียกว่าไทขาวนั้น ยอมรับไม่ได้ แต่ถ้าเรียกว่าไทแดงนั้น ยอมรับได้ ห่านามนิง เชื่อว่าคนไทยที่มีรากเหง้าเหมือนกันเพราะมีวัฒนธรรมและภาษาพูดคล้ายๆ กันคือคนไทยที่หมกโจว - แห่งอาน

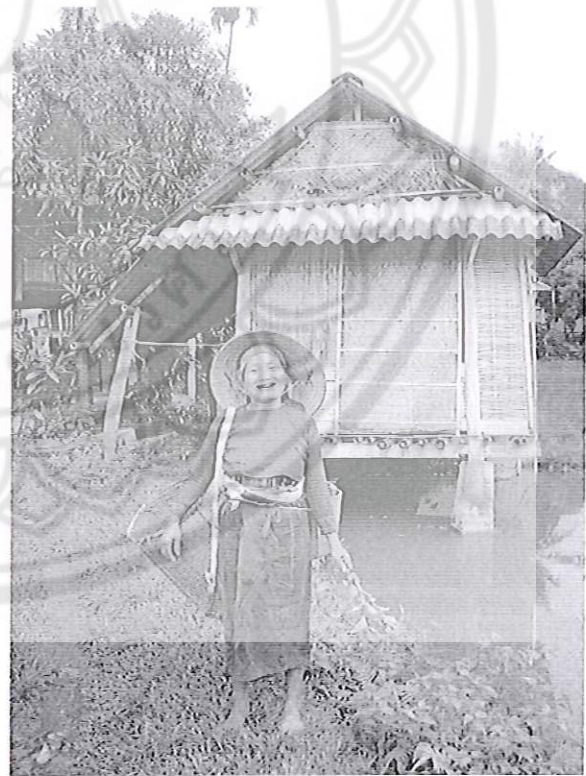
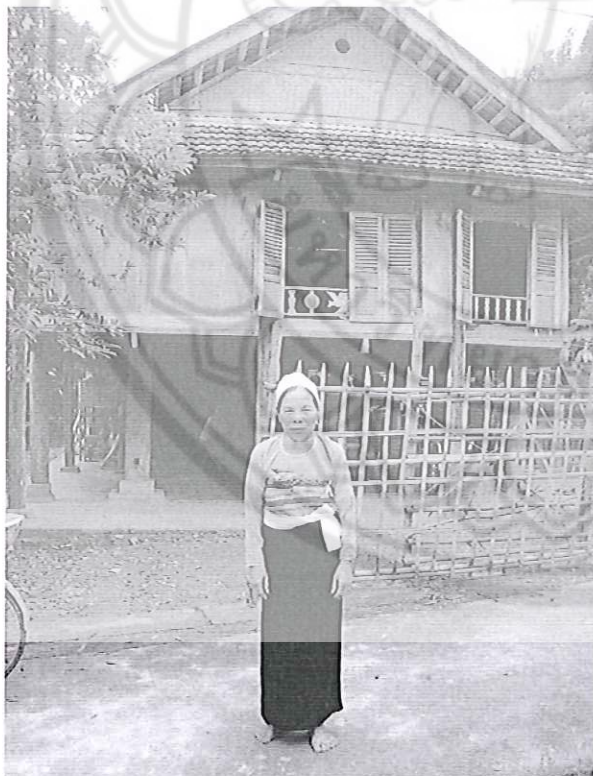
สำหรับข้าเตียน อดีตหัวหน้าแผนกวัฒนธรรม อำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง เห็นว่าไทแดงกับไทขาวเมืองมุนเป็นคนละกลุ่มกัน ไทแดงที่อยู่แห่งฮว่าอพยพมาจากจีน แล้วผ่านมาทางแห่งฮว่า แล้วมีกลุ่มหนึ่งอยู่ในเขตมายโจว อีกกลุ่มหนึ่งอยู่ในแห่งฮว่า หลายกลุ่มอพยพต่อไปยังข้าเหนือ สปป.ลาว

ส่วนไทขาวนั้นมีเฉพาะที่เมืองหมก เมืองมุน และเมืองคอง ที่เหลือนั้นเป็นไทแดงกลุ่มอื่นๆ แต่สำหรับห่านามนิงแล้ว แม้เขาจะเป็นลูกหลานไทยเมืองคอง ซึ่งมีบรรพบุรุษคนเดียวกันกับไทที่เมืองมุน มีบ้านเรือนภาษาพูด การแต่งกายคล้ายเมืองมุน แต่เขาเรียกตัวเองว่าไทแดง เขายังบอกอีกด้วยว่าไทเมืองมุนคือไทแดง ไม่ใช่ไทขาว ซึ่งเรื่องนี้ไทเมืองมุนไม่อาจยอมรับได้

สำหรับไทขาวเมืองมุน เมืองหมก นั้นชาวบ้านแถบนี้เห็นร่วมกันว่าเป็นคนละกลุ่มกับไทขาวเมืองไล (จังหวัดลายโจว) และเมืองเด็ก (อำเภอพูเอียน จังหวัดเซินลา) เรื่องนี้ ศาสตราจารย์เก็มจ่อง ก็เห็นว่าเป็นคนละกลุ่มกัน ในหนังสือ “The Thai Ethnic Community in Viet Nam” (2007) กล่าวว่า กลุ่มไทขาวที่เมืองหมก (หมกโจว) เมืองมุน (มายโจว) รวมทั้งไทที่เมืองเด็ก เมืองสาง เมืองเจียงกี เป็นกลุ่มไทขาวกลุ่มที่สอง ที่อพยพมาจากแม่น้ำแดงตอนบน ลงมาทางใต้ของแม่น้ำแดง ต่อมายังแม่น้ำดำ (น้ำแต้) ผ่านหมกโจว บางส่วนอยู่ที่นั่น แต่บางส่วนล่องแม่น้ำดำจนมาถึงที่เมืองมุน ส่วนไทขาวกลุ่มที่สามอยู่แถวภาคตะวันตกของจังหวัดแห่งฮว่าและแห่งอาน นั้นอาจจะมาจากกลุ่มคนไทยที่อยูเมืองมุน และเมืองหะ (เมืองเล็กๆ ในเมืองมุน) อย่างไรก็ดี อาจารย์เก็มจ่องเห็นว่าวัฒนธรรมของคนไทยกลุ่มนี้มีความใกล้เคียงเป็นอย่างมากกับไทดำกลุ่มที่อพยพจากเมืองม่วย (อำเภอถ่วนโจว จังหวัดเซินลา ในปัจจุบัน) มาอยู่ที่จังหวัดแห่งอาน ในศตวรรษที่ 15 สมัยราชวงศ์เลตอนท้าย โดยเฉพาะผ้าซิ่นของผู้หญิงที่เป็นลายรูปเหลี่ยมเพชรที่อยู่แนวตั้ง ในขณะที่ลายเดียวกันนี้สำหรับไทขาวแล้วอยู่ในแนวนอน สำหรับไทแดงนั้น ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ โดยเฉพาะไทที่อำเภอลานแจ่ง จังหวัด

ภาพ 2.5 การแต่งกายของผู้ไทชาวเมืองมุน ถ่ายเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1945 โดย ท่ากงตัน
ภาพถ่ายจากถ่ายภาพโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

ภาพ 2.6 – 2.7 การแต่งกายของผู้ไทชาวเมืองมุน ในปัจจุบัน ใส่ในการแสดงทางวัฒนธรรม พิธีกรรม
ต่างๆ หรือแม้แต่ในชีวิตประจำวันที่มีกิจกรรมพิเศษ เช่น การไปตลาดนัด การไปร่วมพิธีเช่นเมือง
ถ่ายภาพโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

ภาพ 2.8 สะใภ้ใส่ชุดแดงในงานพิธีศพ ท่ากงเหี่ยม ผู้ไทยขาว บ้านรัก มายโจ

ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

แทงฮว่า ซึ่งมีเมืองในอดีตถูกเรียกว่าเมืองแดง นักวิชาการหลายคนจึงเรียกไทในเมืองนี้ว่า ไทแดง แต่อาจารย์ เก็มจ่องเห็นว่าคนไทที่นี่เรียกตัวเองว่า ไทดำ ดังนั้นการเป็นไทแดงจึงไม่น่าจะเป็นเพราะชื่อเมืองแดง อาจารย์ เก็มจ่องยังกล่าวอีกว่า ที่มีนักวิชาการหลายคนเรียกว่าไทแดงเพราะการแต่งกายสีแดงในพิธีศพนั้นไม่น่าจะใช้ เพราะทั้งไทดำและไทขาว (ผู้เป็นสะใภ้ซึ่งถือเป็นเจ้าเรือน - ผู้วิจัย) ก็ล้วนแต่แต่งกายด้วยชุดแดง (Cam Trong 2007: 50-54)

สำหรับท่านามนิง ท้าว่าไทแดง เป็นคำที่มีเรียกอยู่แล้วในประวัติศาสตร์เวียดนาม ถูกเรียกตั้งแต่ ศตวรรษที่ 13 เมื่อครั้งที่ทหารมองโกลบุกอาณาจักรไต่เวียด (เวียดนาม) เจ้าเมืองไทส่งทหารไปช่วยราชสำนักกบ ทหารไทเหล่านี้ใส่เสื้อสีแดง เพราะว่าเป็นสีนำโชค ในขณะที่ทหารเวียดนามใส่เสื้อสีน้ำตาลเข้ม ได้รับการบันทึกว่าเป็นไทแดง อีกครั้งคือศึกจีนในสมัยราชวงศ์หมิง ต้นศตวรรษที่ 15 และการรบกับฝรั่งเศส ทหารไทมักใส่เสื้อแดง จึงถูกราชสำนัก เรียกว่าพวกไทแดง สำหรับท่านามนิงแล้ว ทหารไทที่แต่งชุดแดง พวกเขาเป็นไทขาวและไทดำที่อพยพลงมาจากภาคตะวันตกเฉียงเหนือ หรือไม่ก็อพยพโดยตรงลงมาจากจีนตอนใต้ ไม่ใช่ชาติพันธุ์ที่ถูกแบ่งตามลักษณะทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมเช่นไทดำและไทขาว

ในเดือนมิถุนายน 2015 ผู้วิจัยนั่งรถไปอำเภอเถื่องชวนด้วยกันกับท่านามนิงและอาจารย์ชาว อาจารย์มหาวิทยาลัยห่งตึก (Hòng Đức) ที่จังหวัดแทงฮว่า ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตเพื่อเป็นประเด็นในการอภิปรายกันว่า เหตุใดเราจึงมีไทกลุ่มย่อยๆ เช่น ไทดำ ไทขาว ไทแดง ไทเสาะ ไทเมื่อย เป็นต้น เหตุใดชาวกิ่งไม่มี กิงดำ กิงขาว กิงแดง พวกเขาบอกว่ำนั่นนะสิ แปลกมาก และเป็นประเด็นที่พวกเขาไม่เคยคิด การจัดจำแนกคนไทออกเป็นกลุ่มต่างๆ ก็เพื่อการแยกแยะตัวเอง แบ่งเขา-เรา อันเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ดังเช่นชื่อไทเมื่อย และไทเสาะ ซึ่งถูกแยกแยะออกไปจากไทดำและไทขาว

เมืองไทในฐานะเมืองขึ้นของอาณาจักรไต่เวียด

เมืองไทในภาคกลางตอนเหนือ ไม่ได้มีความสัมพันธ์ในฐานะเมืองกับเมืองอื่นๆ ในเขตสิบสองจุไทในฐานะที่เป็นสหพันธรัฐ ทว่ามีความสัมพันธ์กันในรูปแบบของเครือญาติในกลุ่มเมืองเล็กๆ เช่น เมืองมุน (Muong Mun) (ปัจจุบันคืออำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง) มีความสัมพันธ์กับยกเว้นเมืองหมก (Muong Mòc) (ปัจจุบันคือตำบลเจียงควาและตำบลเจียงเอียน อำเภอหมกโจว จังหวัดเซินลา และเมืองคอง (Muong Khòng) (ปัจจุบันคืออำเภอบาเทือก จังหวัดแทงฮว่า) ที่น่าสนใจคือแทนที่จะเป็นสหพันธรัฐกับเมืองอื่นๆ ในแคว้นสิบสองจุไท ผู้ไทแถบนี้กลับมีความเป็นสหพันธรัฐกับอาณาจักรไต่เวียด โดยมีราชสำนักดงกิง (Đông Kinh) (ฮานอย) เป็นผู้ควบคุมกำกับ ในบทนี้ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นถึงพลวัตของความสัมพันธ์ระหว่างเมือง กับราชสำนักดงกิง ซึ่งผู้วิจัยของกล่าวถึงประวัติศาสตร์เมืองมุน และเมืองคอง ซึ่งผู้วิจัยได้ครอบครองสำเนาเอกสารทางประวัติศาสตร์บางชิ้น และลงพื้นที่ภาคสนามหลายครั้ง

เมืองมุนบนความสัมพันธ์ทางการเมืองกับราชสำนักดงกิง (ฮานอย)

ประวัติศาสตร์เมืองมุนสามารถแบ่งออกได้สาม ช่วงเวลา คือ หนึ่งในช่วงการปกครองโดยราชสำนักดงกิง สอง ช่วงที่เวียดนามตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส และสาม ช่วงที่เวียดนามมีระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม มายโจว เดิมเป็นที่รู้จักในนาม “เมืองมุน” ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับราชสำนักดงกิง

ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองมุนกับราชสำนักดงกิงค่อนข้างแตกต่างจากประวัติศาสตร์นิพนธ์ของสิบสองจุไทโดยเฉพาะประวัติศาสตร์ของเมืองแถง (Muong Thanh) (ปัจจุบันคือจังหวัด เตียนเบียนฟู (Điền Biên Phủ)) ของชาวไทดำ (พิเชษฐ์ 2552) แม้ว่าประชาชนในแคว้นสิบสองจุไทนั้นเป็นชาติพันธุ์ไท แต่ไทเมืองมุนไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางการเมืองกับเมืองอื่นๆในแคว้นสิบสองจุไท ยกเว้นเมืองหมก (Muong Mòc) และเมืองคอง (Muong Khòng) ที่น่าสนใจคือเมืองมุนนั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับราชสำนักดงกิงแทนที่จะเป็นเมืองอื่นๆ ในแคว้นสิบสองจุไท อย่างไรก็ตาม ประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ของทั้งสองนั้นอยู่บนความสัมพันธ์ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ของผู้มีอิทธิพลและผู้อยู่ใต้อิทธิพล (dominant-subordinate relationship) แต่ความสัมพันธ์ที่ว่าไม่ได้ตายตัวเช่นนั้น เพราะในบางครั้งความสัมพันธ์มันก็เป็นแบบการพึ่งพิงอิงกัน และราชสำนักดงกิงก็เชื่อว่าควบคุมเมืองมุนได้ตลอดเวลาและทั้งหมดทุกเรื่อง

จากเอกสารโบราณของไทชาวเมืองมุนที่สันนิษฐานว่าเขียนเมื่อหลายร้อยปีก่อนและถูกคัดลอกใหม่ในต้นศตวรรษที่ 19 ในปี 7 แห่งการครองราชย์ ของจักรพรรดิ “บ่าวไต่” (Bào Đại) ซึ่งเป็นจักรพรรดิองค์สุดท้ายของเวียดนาม¹ พบว่าตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 15 หรือประมาณต้นศตวรรษ

¹ เอกสารนี้ถูกแปลเป็นภาษาเวียดนามโดย Khà Tiển (ข้าเตียน) หัวหน้าแผนกวัฒนธรรมของอำเภอมายโจวเกษียณอายุ ซึ่งเป็นคนไทขาว ด้วยความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างเป็นกันเองระหว่างผู้เขียนกับข้าเตียน ข้าเตียนจึงได้มอบเอกสารนี้ให้แก่ผู้เขียน

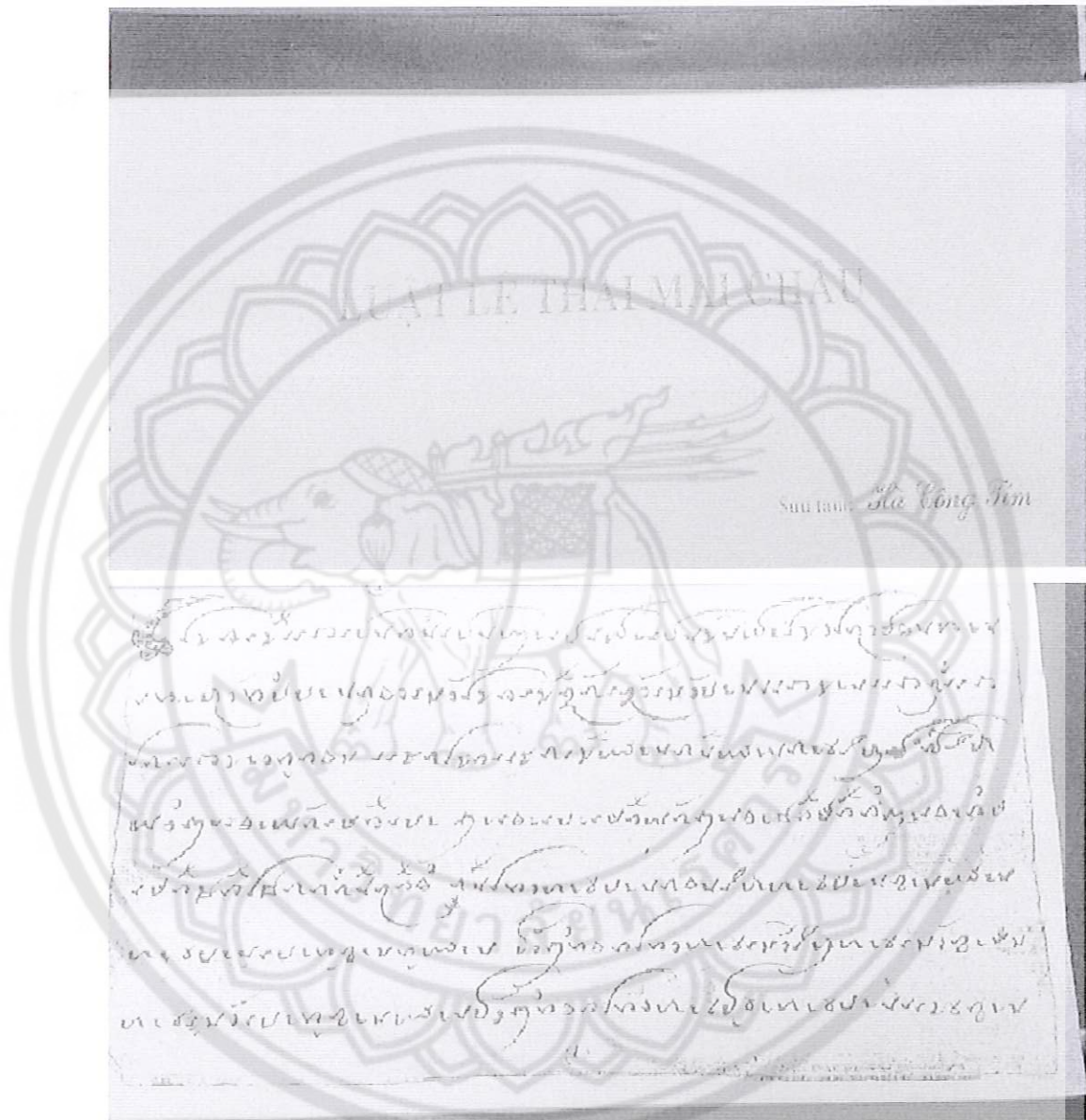
ที่ 16 เมืองมุนได้ส่งบรรณาการไปยังราชสำนักดงกิงในยุคของจักรพรรดิราชวงเล (Lê) ทุกปี ซึ่งประกอบไปด้วยผ้าห่มห่ม นอกจากนี้แล้วหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวประจำปี เมืองมุนยังต้องส่งบรรณาการไปให้เมืองหมก ซึ่งเป็นเมืองของไทยวที่ได้ชื่อว่าเป็น “บ้านพี่” นอกจากการส่งผ้าเป็นบรรณาการให้ราชสำนักดงกิงแล้ว ยังต้องส่งทหารเข้าไปร่วมรบตามคำร้องขอในการปราบกบฏ เช่นในปลายศตวรรษที่ 15 หรือต้นศตวรรษที่ 16 เจ้าเมืองโล ชื่อว่า เก็นหง่าน (Cần Ngàn) ก่อกบฏต่อราชสำนักดงกิงที่ฮานอย ดังนั้นเมืองมุนจึงส่งกองทัพไปช่วยราชสำนักฯ หลังจากปราบกบฏได้แล้ว จักรพรรดิราชวงเลจึงได้แต่งตั้งให้เจ้าเมืองมุนเป็นขุนนางท้องถิ่น (tống phạm bá hộ) จะเห็นได้ว่าแทนที่จะช่วยเหลือเมืองไทอื่นๆ เจ้าเมืองมุนกลับช่วยราชสำนักดงกิง ทั้งนี้เพราะแนวคิดหรือจินตนาการของ “ความเป็นไท” หรือชาติพันธุ์ไท มันไม่เคยมีอยู่ คนไทไม่ได้ถูกทำให้มองตัวตนของตัวเองในแง่ของความเป็นไทด้วยกัน

ในสมัยราชวงศ์โฮ (Hò) (ปี ค.ศ. 1400 – 1407) ของราชสำนักเตยโด (จังหวัดแทงฮว่า ในปัจจุบัน) ในเวลานั้นมีศึกปล้นสะดมที่เมืองแฉงและเมืองโล ทางราชสำนักฯ ก็เกณฑ์ทหารเมืองมุนขึ้นไปร่วมรบ

ความใกล้ชิดระหว่างไทยวเมืองมุนกับราชสำนักดงกิงยังไม่หมดเพียงเท่านั้น ในระหว่างปี ค.ศ. 1754 และปี 1767 เมืองมุนได้ช่วยเหลือราชสำนักฯ สองครั้งในการปราบกบฏ กบฏทั้งสองครั้งมีหัวหน้าคือ ฮว่างกงเจ็ด (Hoàng Công Chất) ในการพยายามก่อกบฏครั้งที่ 2 เขาได้มาขอให้เจ้าเมืองไทที่เมืองแทงฮว่า (Thanh Hoá) ซึ่งอยู่ใกล้กับเมืองมุนเพื่อเป็นแนวร่วม และต่อมาเขาก็ไปเคลื่อนไหวที่เมืองแฉง (ปัจจุบันคือจังหวัดเตียนเบียนฝู) และในที่สุดเขาก็ได้รวบรวมสมัครพรรคพวกจากกลุ่มคนไทหลายเมืองบริเวณลุ่มแม่น้ำดำ แม่น้ำแดง (Sông Hồng) และแม่น้ำม้า (Sông Mã) ซึ่งอยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม ทุกวันนี้ชาวไทดำเมืองแฉงก็ยังระลึกถึงฮว่างกงเจ็ดในฐานะวีรบุรุษที่ต่อสู้เพื่อต่อต้านราชสำนักดงกิง (พิเชษฐ์ 2552: 171-3) แต่สำหรับเมืองมุนแล้ว พวกเขาไม่เหมือนเมืองไทอื่นๆ ที่ร่วมกับกบฏฮว่างกงเจ็ด ทว่าพวกเขาได้เข้าร่วมกับราชสำนักดงกิงต่อต้านกบฏดังกล่าว จนผู้นำได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้แทนของราชสำนักที่มีหน้าที่ดูแลท้องถิ่น (bá hộ) เป็นรางวัล นี่คือตัวอย่างที่น่าสนใจของประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของไทยวเมืองมุนที่เข้ากันได้กับราชสำนักดงกิงแต่ดูจะขัดแย้งและต่อต้านเมืองอื่นๆ ของกลุ่มไทด้วยกัน

เมื่อเมืองมุนมีความขัดแย้งในการแย่งชิงการปกครองกันเองระหว่างเมืองเล็กๆ ที่ต้องการขึ้นมาเป็นใหญ่ ราชสำนักดงกิงก็เข้ามาช่วยคลี่คลายปัญหานี้ จากเอกสารโบราณดังกล่าวข้างต้นได้บันทึกไว้ว่าเมื่อครั้งที่มีความขัดแย้งระหว่างเมืองเถื่องและเมืองหะ (เมืองเล็กๆ ในเมืองมุน) กษัตริย์เวียดนามได้ส่งคนมาไต่สวนและลงโทษ เจ้าเมืองหะได้ถูกลงโทษด้วยการให้ฆ่าตัวตาย ในเวลานั้นนางเมือง (เป็นภรรยาเจ้าเมือง) กำลังตั้งครรภ์แก่และจะคลอดในเดือนถัดมา ชาวบ้านตระกูลหวีได้นำเธอหนีไป ระหว่างทางที่นางเดินทางกลับบ้านเกิดนั้นถึงไม้สามท่อนได้หักลงมาใส่หัวของนางทำให้นางตาย ชาวบ้านได้นำศพของนางไปยังบ้านเกิด ระหว่างทางพบว่าทารกในครรภ์ยังมีชีวิตอยู่ ชาวบ้านตระกูลหวีได้นำศพนางเมืองหงายหน้าขึ้นบนท้องฟ้าและขอให้ฟ้าช่วยจากนั้นจึงเอามิดผ้าท้องนางเพื่อเอาทารกออกมา ทารกนั้นเป็นเพศชายและได้เกิดรอดออกมา ชาวบ้านตระกูลหวีได้เลี้ยงทารกนี้ได้สักพักแล้วส่งเด็กไปยังราชสำนักดงกิง เด็กชายได้รับการศึกษาอย่างดี มีความสามารถในการเขียนอักษร

ที่สวยงามมาก นอกจากนี้เมื่อเติบโตใหญ่เป็นหนุ่มแล้วยังมีหน้าตามีที่หล่อเหลาและมีความฉลาดเฉลียว ความหล่อและฉลาดของหนุ่มน้อยนี้เป็นที่ต้อใจของพระราชธิดากษัตริย์ราชวงศ์เล นางได้ขออนุญาต

ภาพ 3.1 กฎหมายจารีตของผู้ไทเมืองมายโจว (ที่มีมาก่อนรัชกาลกษัตริย์ตีตีก)
ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

จากกษัตริย์เพื่อแต่งงานกับหนุ่มน้อยและก็ได้รับอนุญาต จากนั้นกษัตริย์เลก็ได้ส่งราชบุตรเขยกลับไปปกครองเมืองหะ (ซึ่งในเวลานั้นเมืองหะไม่มีเจ้าเมืองเป็นเวลาแปดปีแล้ว) กษัตริย์เลได้มอบของขวัญให้ราชบุตรเขยและพระธิดาเป็นผ้าไหมและผ้าลินิน 300 ผืน บ้าน 300 หลัง และอาหารรวมทั้งคนรับใช้ 300 คน เรื่องราวนี้แม้จะเป็นกรณีพิเศษ แต่แสดงให้เห็นว่าไทชาวเมืองมุน (หรือเมืองหะ ในฐานะ

เมืองหลักในเวลานั้น) ได้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในฐานะพันธมิตรของราชสำนักตงกิง ของอาณาจักรไต่เวียด(หรือเวียดนามในปัจจุบัน)

อาณาจักรไต่เวียดกับเมืองไทในภาคกลางตอนเหนือของเวียดนามมีความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาตลอดตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 เป็นความสัมพันธ์คล้ายกับเป็นเมืองหน้าด่าน หรือเมืองในอาณานิคมของอาณาจักรไต่เวียด ซึ่งแตกต่างจากเมืองผู้ไทดำและผู้ไทขาวที่อยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือที่มีฐานะเห็นประเทศราชของเวียดนาม หรือเป็น 16 โจว(เมือง) ไท (Thập Lục Châu)² ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ไทขาว ผู้ไทแดงในเขตภาคกลางตอนเหนือของเวียดนาม ดำเนินมาจนกระทั่งในรัชกาลของกษัตริย์ ตี้ดัก (Tự Đức) (ครองราชย์ระหว่างปี ค.ศ. 1847 – 1883) แห่งราชวงศ์เหวียน (Nguyễn) ในสมัยนั้นได้กำหนดให้เมืองต่างๆ เขียนกฎหมายจารีต (Luật Lệ) ของตัวเอง เพื่อใช้ในการปกครอง โดยกฎหมายที่เขียนขึ้นนั้นประยุกต์มาจากกฎหมายของอาณาจักรไต่เวียด ทั้งๆ ที่จริงๆ แล้ว เมืองไทแต่ละเมืองต่างก็มีกฎหมายจารีตของตัวเอง ดังเช่น ที่มายโจว

เมืองไทก็เป็นแบบเมืองประเทศราชของเวียดนาม ยังไม่ถือว่าเป็นอาณานิคม จนกระทั่งในรัชกาลของกษัตริย์ ตี้ดัก (Tự Đức) (ครองราชย์ระหว่างปี ค.ศ. 1847 – 1883) ในสมัยนั้นได้กำหนดให้เมืองต่างๆ เขียนกฎหมายจารีต (Luật Lệ) ของตัวเอง เพื่อใช้ในการปกครอง โดยกฎหมายที่เขียนขึ้นนั้นประยุกต์มาจากกฎหมายของอาณาจักรไต่เวียด ทั้งๆ ที่จริงๆ แล้ว เมืองไทแต่ละเมืองต่างก็มีกฎหมายจารีตของตัวเอง ดังเช่น ที่มายโจว

ความทรงจำที่น่าสนใจระหว่างอาณาจักรไต่เวียดและกลุ่มไทขาว-ไทแดง ในบริเวณภาคกลางตอนเหนือ คือในเวลาต่อมายังมีอีกมากมาย และที่ยังถูกผลิตซ้ำจนทุกวันนี้ผ่านการแสดงทางวัฒนธรรม คือการที่ราชสำนักเว้ (เมืองหลวงใหม่ของอาณาจักรไต่เวียด) ช่วยเหลือเมืองมุนและเมืองคองและเมืองอื่นๆ แถบภาคกลางตอนเหนือ ด้วยการส่งกองทัพมาปราบปรามการรุกรานของกลุ่ม “ฮ่อธงเหลือง” (กบฏไทผิง ที่เกิดขึ้นในประเทศจีนตอนใต้) ที่เข้ามาปล้นสะดม กวาดต้อนผู้คน และข่มขืนผู้หญิง ในปี ค.ศ. 1873 และได้รับชัยชนะ ซึ่งต่อมาราชสำนักเว้ (Huế) (เมืองหลวงใหม่ของเวียดนาม) ได้ช่วยเมืองมุนฟื้นฟูเมืองและกษัตริย์ราชวงศ์เหวียนได้แต่งตั้งให้เจ้าเมืองมุนเป็นขุนนางระดับเก้าที่มีศักดิ์นาที่ขึ้นตรงต่อราชสำนัก (Cuu Phẩm Bá Hộ) ลูกหลานของตระกูลขุนนางต่างก็ภาคภูมิใจจนถึงทุกวันนี้ที่ได้ชื่อว่าเป็นตระกูลขุนนางที่ถูกแต่งตั้งโดยราชสำนักให้เป็นผู้ที่มีส่วนหนึ่งของการปกครองเมือง(ต่างๆ) ในอาณาจักรไต่เวียด เขาเรียกตัวเองว่าเป็นตระกูล “ขุนนาง” และเพิ่มคำว่า “กง” (công) เข้าไปในนามสกุล Hà เป็นสกุล Hà Công ซึ่งหมายถึงสกุลห้าผู้เป็นเจ้าของเมืองในอาณาจักรไต่เวียด นามสกุลนี้เป็นสิ่งที่ลูกหลานภาคภูมิใจจนถึงทุกวันนี้ แม้ว่าในยุคสังคมนิยม ตระกูลขุนนางจะเป็นที่น่ารังเกียจในฐานะที่เป็นตระกูลของผู้ทุจริตแรงงานประชาชน แต่เมื่ออุดมการณ์สังคมนิยมเจือจางลงในยุคตลาดเสรี ความเป็นลูกหลานของตระกูลขุนนางที่ถูกแต่งตั้งโดยราชสำนักไต่เวียดก็กลับมาเป็นเรื่องที่ผู้สืบสกุลภาคภูมิใจ ในฐานะที่พวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐเวียดนาม ไปพร้อมๆ กับการที่เป็นการแสดงให้เห็นว่าตัวเองอยู่เหนือสามัญชน พวกเขายังคงคำศัพท์บางคำที่ใช้เรียกขานใน

² ในสมัยอาณานิคม ฝรั่งเศสได้ยก 4 โจวไท ไปให้อยู่ในการปกครองของจีน ทางเวียดนามจึงเหลือเพียง 12 โจวไท (จุไท)

ตระกูลของตัวเองเพื่อให้ตัวเองแตกต่างจากสามัญชน เช่น คำว่า ยาย สำหรับตระกูลขุนนาง ถูกเรียกว่า “เอ๋เต๋า” ส่วนคนธรรมดา ถูกเรียกว่า “เอ๋ยา” เป็นต้น

มาถึงจุดนี้แล้ว สิ่งที่คุณเขียนต้องการชี้ให้เห็นในที่นี้คือว่าไทเมืองมุน หรือแม้แต่ไทเมืองอื่นๆ ต่างไม่ได้มีสำนึกของความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันที่เชื่อว่า “เราคือคนไทย” อันแตกต่างจากจินตนาการของคนในสมัยปัจจุบัน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องแปลกๆ (ในสมัยนั้น) ที่จะเรียกเขาว่าเขาคือ “ชาติพันธุ์ไท” ด้วยเหตุนี้ความเป็นชาติพันธุ์หรือชาติพันธุ์สัมพันธ์ (ethnicity) จึงเป็นเรื่องของการเรียกขานของยุคสมัยใหม่ หรืออาจกล่าวได้ว่ามันเป็นการประกอบสร้างทางการเมืองของยุคสมัยใหม่นั้นเอง

อาณาจักรไตเวียดในบทบาท “พี่ใหญ่” ในศึกชิงดินไทยกลับจากลาว

ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองไทกับอาณาจักรไตเวียดและลาว ในศตวรรษที่ 15 อาจมองผ่านความสัมพันธ์ในศึก “ลงกอนหยิม” (ขนแม่่น) จากเอกสารที่เขียนด้วยอักษรไทเมืองคอง เรื่อง “ปิ่นต้อม้าฮายต่าว” ซึ่งเป็นเรื่องของเจ้าเมืองไท (ท้าว) ในระหว่าง ค.ศ. 1533 – 1593 ซึ่งอยู่ในสมัยราชวงศ์เลสมัยหลัง (Triệu Hậu Lê) ของอาณาจักรไตเวียด (Đại Việt) (ไตเวียด) ชื่อ “ท้าวต้อม้าฮาย” (เป็นเจ้าเมือง (ท้าว) ชื่อ ฮาย ส่วน “ต้อม้า” หรือ “ชื่อหมา” ในภาษาจีน เป็นตำแหน่งของขุนนาง) เอกสารที่ผู้วิจัยถืออยู่ในมือ เป็นเอกสารที่คัดลอกใหม่โดยท่านามนิง ได้ 9 หน้า 2 บรรทัด ในการคัดลอกใหม่นี้ ท่านามนิงได้เติม ไม้หนึ่ง (เหมือนไม้เอก) และไม้สอง (เหมือนไม้โท) เพื่อการควบคุมการออกเสียงให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ทำการถอดคำด้วยอักษรภาษาไทย ก่อนที่จะแปลความโดยสรุปอีกครั้งหนึ่ง และเรื่องราวข้างล่างนี้ คือการแปลความหมายโดยสรุปโดยผู้วิจัย โดยไม่ได้ใส่ข้อมูลอื่นหรือทศนะใดๆ ลงไป

ต้อม้าฮายต่าว เข้าไปตีเมืองลาว เพื่อขยายดินแดน โดยฮายต่าวรบจนหลังข้าง ต่อมาเหตุการณ์นี้ได้ยินถึงกษัตริย์เวียดและลาว กษัตริย์ลาวจึงได้ให้พญาช้อดบุนแห่งเมืองน้ำเตืองมาสู้กับฮายต่าว มีข้างและม้าประมาณหมื่นสองพันตัว รวมทั้งมีทหารอีกสามแสน (หน้า 1)

ทหารมาสมทบจากเมืองหลวงพระบาง ทหารไทตายเป็นจำนวนมาก ทหารลาวบุกเข้ามาถึงเขตเมืองไทซึ่งอยู่ในฐานะอาณานิคมของไตเวียด โดยมีพญาของชาว “หม่านขาลาย” (เข้าที่สักขา) ที่มาช่วยลาว บอกแก่แกว (เวียด) ให้ปันดินให้ลาว ทหารแกวไม่ยอมและเข้ามาปกป้องไม่ให้ทหารลาวเข้ามาเขตแดน ทหารลาวตายเป็นจำนวนมาก (หน้า 2)

กลุ่มแม่ทัพอยู่เมืองน้ำเตือง (ลาว) ชีข้างสี่เท้าตัวใหญ่มาก มีการใช้ปืนคาบศิลาปลายหอก มีเมืองต่างๆ เข้ามารบ เช่นเมืองลา เมืองหีบ เมืองอาน มีทหารสามพัน ซึ่งเป็นทหารที่ไม่กลัวทหารลาวรบกันบริเวณเมืองล้าต (Mưong Lát) ในจังหวัดแทงฮัว ที่ปัจจุบันเป็นชายแดนเวียดนาม-ลาว เริ่มต้นปะทะด้วยการชนข้างงาขาว ส่วนทหารนั้นตามหลัง ทหารแกวไม่ชำนาญการรบ (ในพื้นที่นี้ – ผู้วิจัย) ทหารลาวเข้ามาไม่ขาดสาย กองทัพแกวจึงถูกทหารลาวตีแตกพ่ายไป แม่น้ำม่านองไปด้วยเลือดแดงไปหมด คนตายนอนเหมือนขอนไม้ล้มเต็มไร่ (หน้า 3)

ลาวก็ลงไปยังเมืองต่ำ (เมืองทางฝั่งเวียด) เกือบจะถึงเมืองหลวงของแควซึ่งในบันทึกใช้คำว่า กิงหนาน³ แควต้องเอาเงินขาว ทองคำ และตัดแผ่นดินมอบให้กษัตริย์ลาว บริเวณด้านใต้อยู่ตรงบริเวณแม่น้ำดำ เมืองสามแคว⁴ ส่วนทางแม่น้ำดำ (แม่น้ำดำ) ไปจนถึงเมืองมาง⁵ ส่วนทางด้านซ้ายไปจนถึงจังหวัดเหงะอาน⁶ ลาวครอบครองเมืองบริเวณนี้อยู่ถึง 3 ปี (หน้า 4)

หลังจากนั้น ลาวได้ย้ายออกไปจากแผ่นดินที่ครอบครองอยู่นั้น ค็นกลับไปที่เมืองลาวที่หนองคาย⁷ ส่วนฮายต่าว ก็ไปบุกเบิกบ้านเมืองอยู่ยัง “เตียน ลือ” (Diên Lữ)⁸ เลี้ยงควาย ใสเสื้อผ้า ขาดๆ ทำนา ข้าวเปลือกไม่พอกิน เลยไปเป็นคนรับใช้ของขุนนางคือ “องไซ” แล้วไปจนเกือบถึงราชสำนักกษัตริย์แคว ต่อมาได้พบกษัตริย์แคว กษัตริย์เอาไปเลี้ยงไว้แล้วให้เรียนหนังสือ ต่อมาได้เป็นขุนนางฝ่ายบู๊ ให้ชื่อว่าเป็น “ต้อม้าฮาย (สอง)” แล้วให้ไปปริญาเอก ฮายต่าวก็ได้กลับไปกู้แผ่นดินที่ลาว ซึ่งเขาไป กษัตริย์เห็นว่าฮายต่าวนั้นมีบุญ เป็นคนสูง หนวดยาว ตาโต จึงแต่งตั้งให้เป็นนายพล (หน้า 5)

ฮายต่าวหยิบดาบหลายเล่มได้ในครั้งเดียว มาให้นายทหารทั้งหมด นายทหารเหล่านั้นขึ้นไปตีเมืองลาว ฮายต่าวขึ้นขี่ช้างแทงาเหลือง จัดทัพ จัดธง จัดม้า ทหารของฮายต่าว ชื่อ ออดซ้อกบออก แต่ง ซึ่งเป็นพี่น้องกับหัวเมืองต่างๆ ที่ได้รับการแต่งตั้งจากกษัตริย์แควไปปกครองเมือง พวกเขาข้ามน้ำไปเมืองลาว (หน้า 6)

ลาวถามว่าพวกเจ้าอยู่เมืองใดกัน หัวเมืองเหล่านั้นสวามีภักดีกษัตริย์ลาว กล่าวว่าพวกเขาเป็นคนจนตั้งแต่ยังน้อยเป็นบ่าวเมืองแคว ตอนนั้นก็รักกษัตริย์แควฆ่า พวกเขาจึงข้ามมาที่นี่เพื่อมาขอแบ่งที่ดินอยู่ โดยมีออดเมืองเสาะ⁹ และออดเมืองแดง¹⁰ เป็นผู้นำ กษัตริย์ลาวรู้สึกดีใจที่หัวเมืองต่างๆ มาสวามีภักดี ด้วยการเอาเงินเอาทองมาให้ แต่ที่แท้คือโดนลวง เชื้อคำ แต่งตั้งให้หัวทั้งสองเป็นทหารเมื่อได้ก็ให้สัญญาถล่มทหารแควจำนวนมากบุกแผ่นดินลาว ฮายต่าวขึ้นช้างบุก แต่ลาวยังไม่รู้ว่าเสียรู้แล้ว ต่อมาลาวขึ้นไปดูที่ภูเขา กล่าวว่ามิทหารเข้ามาน้อยมาก อยากรตายหรือ (หน้า 7)

แม้ว่าแควมาหลาย ลาวก็ไม่กลัว เพราะลาวหนึ่งเหนียว เมื่อนั้นลาวก็จัดทัพรบ ทั้งช้างงาขาว ตัวสีเทา ตาบ ง้าวคู้งคาบศิลา ตีกองเสียงก้อง ลาวได้ยินเสียงทหารจำนวนมาก ทหารแควฟันหัว ทหารลาวตายนองเลือดเต็มบ้านเมือง แควฟันลาวเหมือนฟันหยวกกล้วย ไม่สนว่าลาวมีกี่หมื่นล้าน

³ เมืองหลวง (Kinh Thành) หรือเตยกิง (Tây Kinh) ซึ่งเป็นเมืองที่ปฐมกษัตริย์ราชวงศ์เวียดตอนท้าย คือ Lê Lợi หรือ Lê Thanh Tông ใช้เป็นที่เตรียมกำลังพลรบกับจีน ราชวงศ์หมิง

⁴ ปัจจุบันอยู่อำเภอผามอง จังหวัดสกลนคร

⁵ ปัจจุบันเป็นเมืองในจังหวัดสกลนคร

⁶ อาจกล่าวได้ว่าบริเวณที่ตัดดินให้แก่กษัตริย์ลาวนั้นคือดินแดนสิบสองจุไทยเกือบทั้งหมด รวมทั้งเมืองต่างๆ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในจังหวัดแทงฮว่าและเหงะอาน ซึ่งอยู่ทางภาคกลางตอนเหนือของเวียดนาม

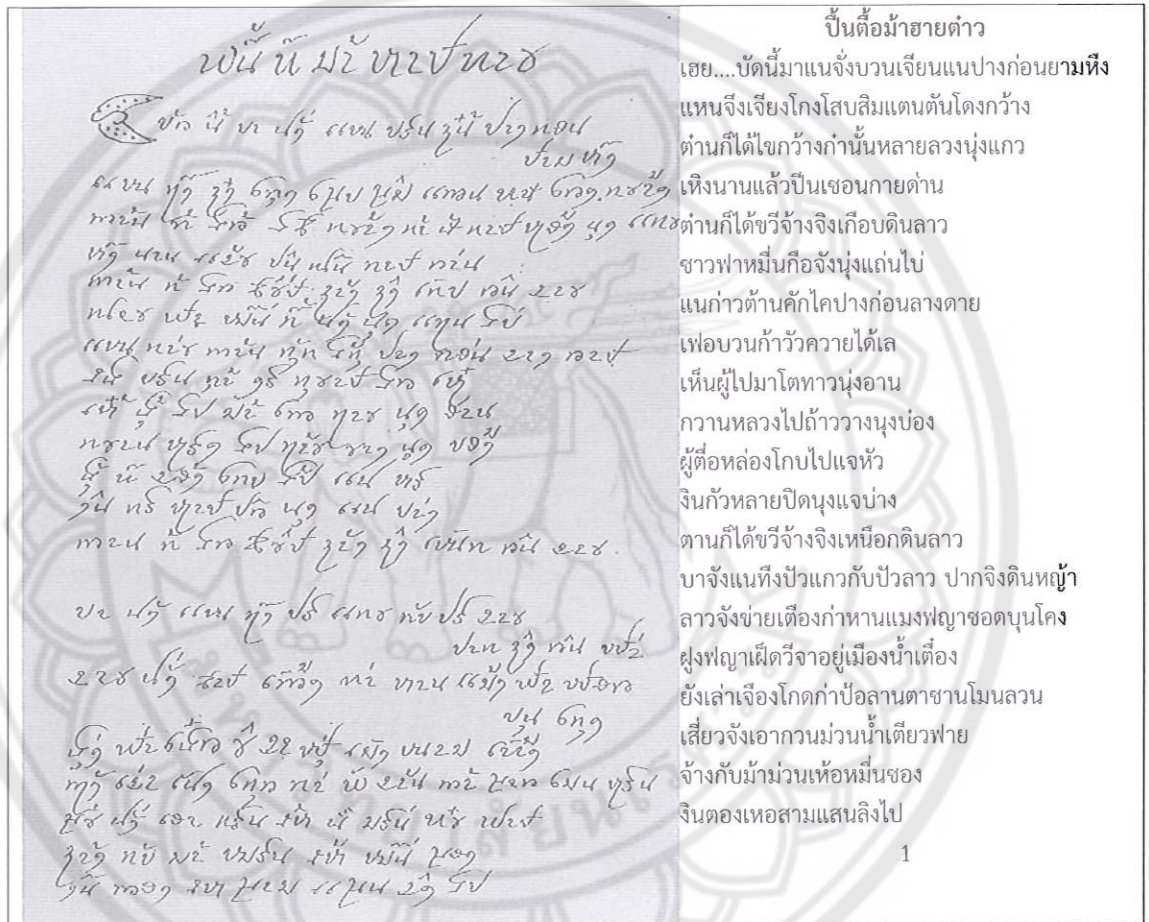
⁷ ในเวลานั้น หนองคายคือแผ่นดินลาว

⁸ ปัจจุบันคือ ตำบลเตียนลือ อำเภอบาเทือก จังหวัดเหงะอาน

⁹ ปัจจุบันอยู่ในอำเภอเถียงซอน จังหวัดแทงฮว่า

¹⁰ ปัจจุบันคืออำเภอถานแจ่ง จังหวัดแทงฮว่า

(มากมาย) ตัดหัวลาวได้หลายร้อย ทหารแควบอกให้แต่ละกลุ่มมานับหัว นับได้หลายพันหัว เมื่อนับได้หัวพันหัวแล้วก็พอ ไม่นับต่อ ยังมีคนที่ตายกลางทาง กลางป่าอีกที่ไม่ได้นับ เมื่อนั้นกษัตริย์แควกับกษัตริย์ลาวจึงมาคุยเรื่องหลักเขตแดน เมื่อคุยได้แล้วก็มีการปัก “โกดเหล็ก โกดทองแดง” เป็นหลักเขตแดน¹¹ ต่างคนต่างปกครองเมืองของตัวเอง (หน้า 8)

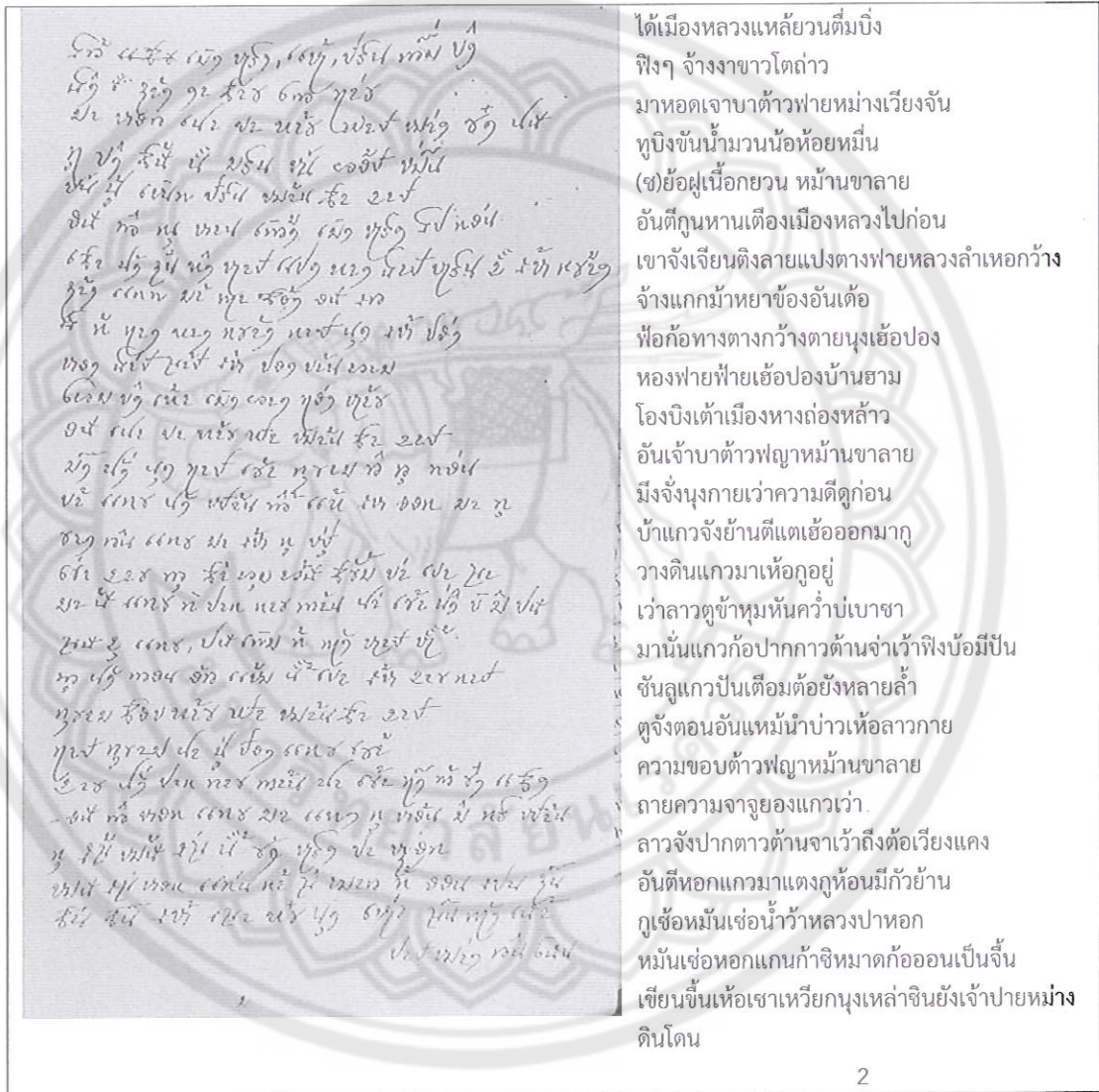

ภาพ 3.2 “บันทึกมาฮายตาว” เขียนด้วยภาษาไทยเมืองคอง หน้า 1 (ซ้าย) และการถอดคำเป็นด้วยอักษรไทยโดยผู้วิจัย (ขวา) ถ่ายภาพโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

ลาวก็เอาแผ่นดินมาบรรณาการกษัตริย์แคว ราชวงศ์เล กษัตริย์เวียดให้ออดเสาะกินเมืองแจง¹² สวนอดแดงให้กินเมืองสิบ¹³ มีหลายเมืองเอาของมาบรรณาการกษัตริย์แคว เช่น เมืองหน้า

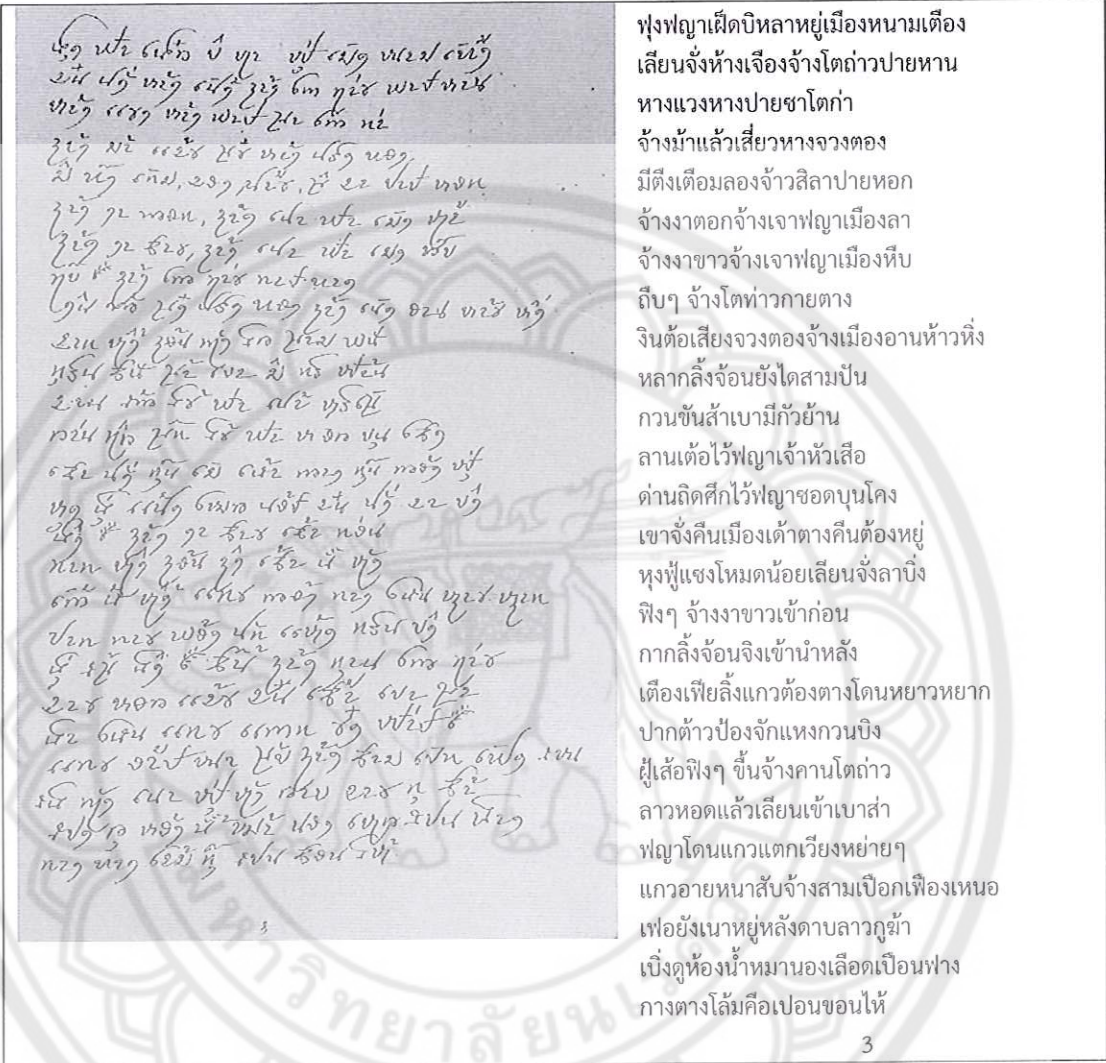
¹¹ บริเวณที่ปักเขตแดนนั้นคือบริเวณภูซิงก เมืองล้าต ซึ่งก็เป็นเมืองชายแดนเวียดนาม-ลาวจนถึงปัจจุบัน
¹² ปัจจุบันคือตำบล เมืองแกง อำเภอเมืองล้าต จังหวัดแทงฮว่า
¹³ ปัจจุบันคือตำบลกลางเจียง อำเภอเมืองล้าต จังหวัดแทงฮว่า

สูง (ชำเหนือ) บรรณาการปลาย่าง เมืองแอด และเจียงก้อ บรรณาการปลาโตก เมืองแลเอาข้าวฟ่างมา บรรณาการ เมืองตวงบรรณาการเกลือ เมืองเคียดเอาเรือมาบรรณาการ เมืองเสียมาดูแรงงานด้าน เหมืองฝาย เป็นต้น เมืองที่บรรณาการได้แก่ เมืองก้าง เมืองส้อ¹⁴ เมืองลา¹⁵ เมืองแอด เมืองลี เมืองแล เมืองตวง เมืองเซียด เมืองจอวัน เมืองมุน¹⁶ เมืองเซีย เมืองจู¹⁷ (หน้า 9 และ 10)

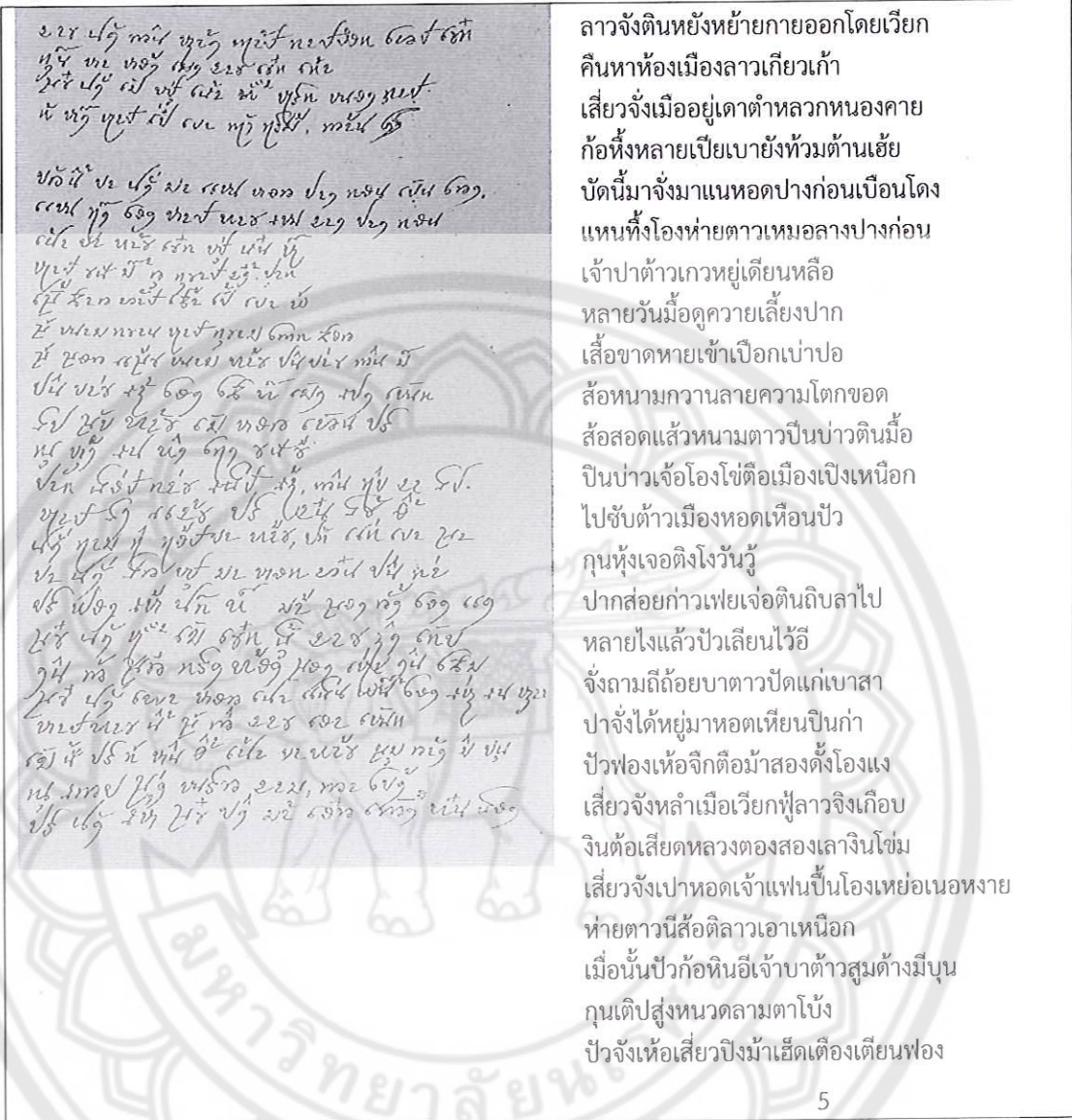

ภาพ 3.3 “บันทึกเมืองหลวง” เขียนด้วยภาษาไทยเมืองคอง หน้า 2 (ซ้าย) และการถอดคำเป็นด้วยอักษรไทยโดยผู้วิจัย (ขวา) ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชูวงศ์เลิศ

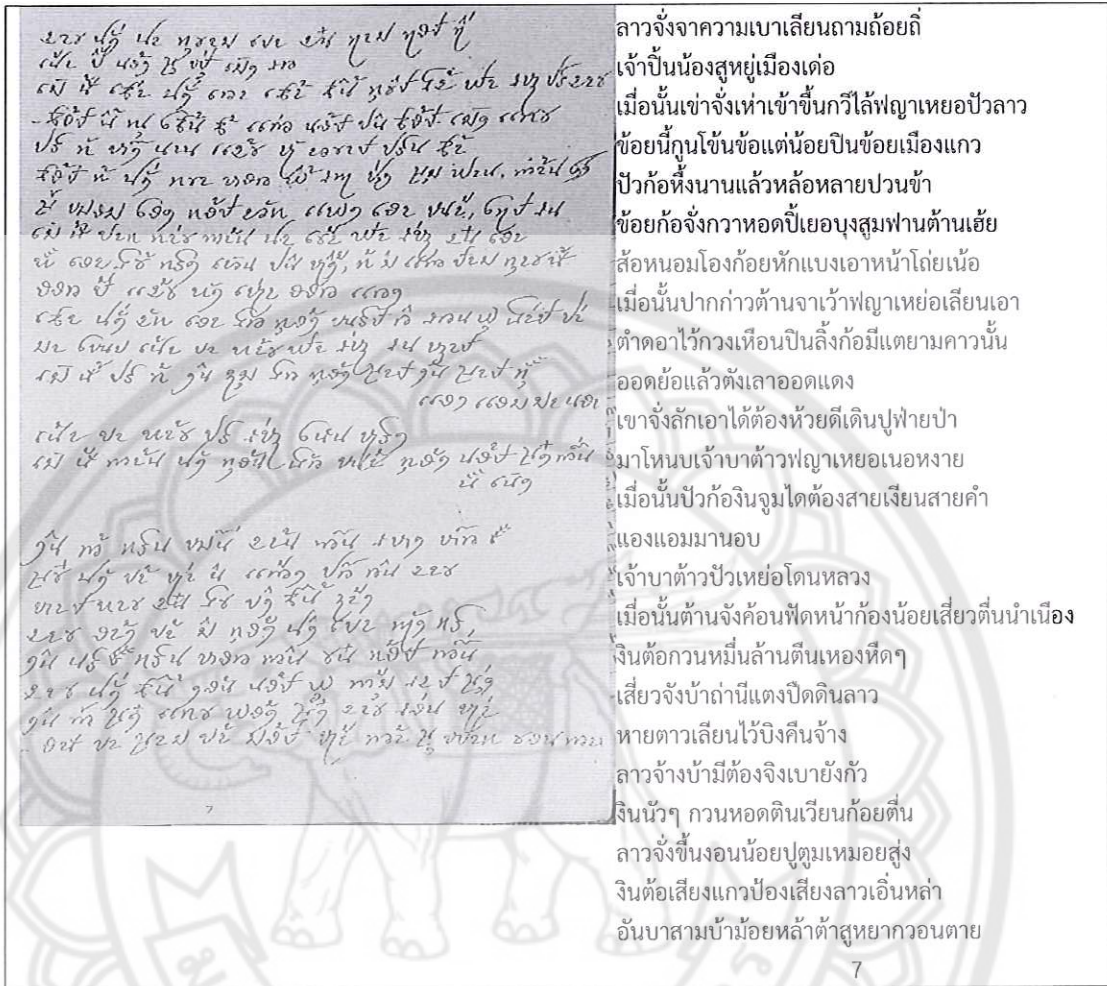
¹⁴ อยู่ในเขตจังหวัดสกลนคร ในปัจจุบัน
¹⁵ อยู่ในเขตจังหวัดเขินลา ในปัจจุบัน
¹⁶ เมืองจอวันและเมืองมุน อยู่ในอำเภอมายโงว จังหวัดฮว่าบั้ง ในปัจจุบัน
¹⁷ ทั้งสองเมืองปัจจุบัน อยู่ในตำบลเขินกุก อำเภอทวนเขิน จังหวัดแทงฮว่า

ภาพ 3.4 “ปิ่นต้อม้าฮายต่าว” เขียนด้วยภาษาไทยเมืองคอง หน้า 3 (ซ้าย)
 และการถอดคำเป็นด้วยอักษรไทยโดยผู้วิจัย (ขวา)
 ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

ภาพ 3.6 “ปิ่นต่อม้าสายต่าว” เขียนด้วยภาษาไทยเมืองคอง หน้า 5 (ซ้าย) และการถอดคำเป็นด้วยอักษรไทยโดยผู้วิจัย (ขวา)
 ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

ภาพ 3.8 “ปิ่นต่อม้าสายตัว” เขียนด้วยภาษาไทยเมืองคอง หน้า 7 (ซ้าย)
 และการถอดคำเป็นด้วยอักษรไทยโดยผู้วิจัย (ขวา)
 ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชูวงศ์เลิศ

แควมาหลายดูเบาแทนมจินหย่าน
 ดูเสอเบาจักตีหมื่นล้านลาวเก่าหนึ่งเหนียว
 เมื่อนั้นเสียวก้อปากก้าวตางจาเว้าจัดแห่งกวนบึง
 ฟิงๆ จ้างงาขาวโตถ้าว
 ดาบสูง้าวคิ่งเทียบสิลา
 มาน้อเสียวนั่งพัดหน้าก้องเสียงตีนนำเนือง
 ลาวจิ้นเสียวอ่อนกายจูงกวนลันโล้ม
 จิงไปเจ็บถ่อถ้าวลาวท้อหนีโก
 ฟันหัวลาวตายกวนกองเหลือคองกวางบ้าน
 เบาทักก็หมื่นล้านลาวเก่าหนึ่งเหนียว
 แกวฟันลาวเปอนพันหยวก
 กากแก้วลายมือปิ่นปกควายพุ่ม
 ตัดหัวลาวเสียโตหลายท้อย
 บอกรอกากโดยมาอ่านดูหัว
 หนับหัวได้หลายปิ่นโถยหย่า
 ได้หัวว่านหัวแล้วเสียนเหล่าโดยวาง
 กวนไปตายกวางจิงเบาแยงบ้า
 กวนตายกวางป่าเหยียงเหล็กตั้งขวาง
 วางกิงโล้มจุดดินตายจาก
 เมื่อนั้นแวงแก้วกับป้อลาวจิงมาจาเว้า
 กำหยาวโตกขอดห่านจิงปิดโกดเหล็กโกดตองเอาไว้
 ไม้แกวเน็งเมืองแกวหนาตา
 ไม้ลาวเน็งเมืองลาวสาแหงแตยมคาวนั้น

แควมาหลายดูเบาแทนมจินหย่าน
 ดูเสอเบาจักตีหมื่นล้านลาวเก่าหนึ่งเหนียว
 เมื่อนั้นเสียวก้อปากก้าวตางจาเว้าจัดแห่งกวนบึง
 ฟิงๆ จ้างงาขาวโตถ้าว
 ดาบสูง้าวคิ่งเทียบสิลา
 มาน้อเสียวนั่งพัดหน้าก้องเสียงตีนนำเนือง
 ลาวจิ้นเสียวอ่อนกายจูงกวนลันโล้ม
 จิงไปเจ็บถ่อถ้าวลาวท้อหนีโก
 ฟันหัวลาวตายกวนกองเหลือคองกวางบ้าน
 เบาทักก็หมื่นล้านลาวเก่าหนึ่งเหนียว
 แกวฟันลาวเปอนพันหยวก
 กากแก้วลายมือปิ่นปกควายพุ่ม
 ตัดหัวลาวเสียโตหลายท้อย
 บอกรอกากโดยมาอ่านดูหัว
 หนับหัวได้หลายปิ่นโถยหย่า
 ได้หัวว่านหัวแล้วเสียนเหล่าโดยวาง
 กวนไปตายกวางจิงเบาแยงบ้า
 กวนตายกวางป่าเหยียงเหล็กตั้งขวาง
 วางกิงโล้มจุดดินตายจาก
 เมื่อนั้นแวงแก้วกับป้อลาวจิงมาจาเว้า
 กำหยาวโตกขอดห่านจิงปิดโกดเหล็กโกดตองเอาไว้
 ไม้แกวเน็งเมืองแกวหนาตา
 ไม้ลาวเน็งเมืองลาวสาแหงแตยมคาวนั้น

ภาพ 3.9 “ปิ่นต่อม้าฮายต่าว” เขียนด้วยภาษาไทยเมืองคอง หน้า 8 (ซ้าย)
 และการถอดคำเป็นด้วยอักษรไทยโดยผู้วิจัย (ขวา)
 ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชูวงศ์เลิศ

<p>ลาวก็ส้อทหายเลเวียกดินหนอบเวียนเมื่อหื้อ เลียนหนอบหื้อเจ้าบาตัวัวปัวเหยอเมืองแกว แกวปองตั้งสิงของจูงองเบาให้ ตั้งแห่งลางเสี้ยเสื่อสุงเมื่อปัว เปาหื้อหัวปีดื้อเดาหามบินโซ้ย เมื่อนั้นเสี้ยวจั้งคั้นมาแกวเมืองม้างโขดาวแกวเก่า ปัวชาวหื้อเสี้ยวชินโด้งแกงเสาแดนดิน ออกย้อหื้อเมื่อกินเมืองแจง ออกแดงเมื่อกินเมืองสิบแตควายามัน เสี้ยวจั้งเนาเจียงโตงโสขลิตแดนตันเพินกว้าง โองกึเนาชูสำงแบ่งน้ำค้ออายแดนลาว ชาวากเมืองเอาของหนอบเสี้ย เมืองหน้าสุงเสวาปาซ้าง เมืองก้างสุงเสวคิงแกง เมืองส้อกับเมืองลาสุงเมงแกแแต่ก้านต่อ บ้านเหล่อยงเสวหัวบาย โหนบเป้าโหนบหนายสุงเสวาปาแสด เมืองแอตเจียงก้อสุงเสวาปาโดก เมืองลี้สุงเสวแจงเมืองเสสูงเสวาฟ้าง เมืองตวงหื้อหอบบ่าตั้งเกือ เมืองเขียดหื้อหื้อดาฟ้า จ้อวันหื้อมหมูกวางหมินลึงเมื่อนอบ เมืองมุนสุงแปตองเปือยองแนวสา เมืองเสี้ยยหื้อดูเหวียกเจ้าป้อฟ้ามาเบ็งเหมืองฟาย ดูโปงจายเหือนเส่าซางเหยอ</p> <p>9</p>	<p>ลาวก็ส้อทหายเลเวียกดินหนอบเวียนเมื่อหื้อ เลียนหนอบหื้อเจ้าบาตัวัวปัวเหยอเมืองแกว แกวปองตั้งสิงของจูงองเบาให้ ตั้งแห่งลางเสี้ยเสื่อสุงเมื่อปัว เปาหื้อหัวปีดื้อเดาหามบินโซ้ย เมื่อนั้นเสี้ยวจั้งคั้นมาแกวเมืองม้างโขดาวแกวเก่า ปัวชาวหื้อเสี้ยวชินโด้งแกงเสาแดนดิน ออกย้อหื้อเมื่อกินเมืองแจง ออกแดงเมื่อกินเมืองสิบแตควายามัน เสี้ยวจั้งเนาเจียงโตงโสขลิตแดนตันเพินกว้าง โองกึเนาชูสำงแบ่งน้ำค้ออายแดนลาว ชาวากเมืองเอาของหนอบเสี้ย เมืองหน้าสุงเสวาปาซ้าง เมืองก้างสุงเสวคิงแกง เมืองส้อกับเมืองลาสุงเมงแกแแต่ก้านต่อ บ้านเหล่อยงเสวหัวบาย โหนบเป้าโหนบหนายสุงเสวาปาแสด เมืองแอตเจียงก้อสุงเสวาปาโดก เมืองลี้สุงเสวแจงเมืองเสสูงเสวาฟ้าง เมืองตวงหื้อหอบบ่าตั้งเกือ เมืองเขียดหื้อหื้อดาฟ้า จ้อวันหื้อมหมูกวางหมินลึงเมื่อนอบ เมืองมุนสุงแปตองเปือยองแนวสา เมืองเสี้ยยหื้อดูเหวียกเจ้าป้อฟ้ามาเบ็งเหมืองฟาย ดูโปงจายเหือนเส่าซางเหยอ</p> <p>9</p>
<p>ด้านจิงมาหื้อสำงเมืองนี้ตั้งแกงเมืองจู่ เขาบ้ำเมืองจุนานแตยามปางนั้น</p> <p>10</p>	<p>ด้านจิงมาหื้อสำงเมืองนี้ตั้งแกงเมืองจู่ เขาบ้ำเมืองจุนานแตยามปางนั้น</p> <p>10</p>

ภาพ 3.10 “ป็นต่อม้าฮายตัวว” เขียนด้วยภาษาไทยเมืองคอง หน้า 9-10 (ซ้าย)
และการถอดคำเป็นด้วยอักษรไทยโดยผู้วิจัย (ขวา)
ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

อย่างไรก็ดี จากบันทึกดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการผสมผสานคำภาษาเวียดอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น คำว่าลึง (ลึง, ทหาร) เหนือก (เนื้อ, รัฐ/ประเทศ) กวาน (ขุนนาง) กวน (ทหาร) กวนบั้ง (กองทหาร) ปัว (วัว, กษัตริย์) วันวู้ (วันหวู, ขุนนางฝ่ายบุ๋น) ไซ (ไหง, วัน) เกือบ (เกือบ, ปล้น) ส้อ (ขอ, ขอ) เตือง (นายพล) เตียนฟอง (ผู้บุกเบิก) ไต้วเตียน (แรก/หนึ่ง) เกอ (ธง) กากโดย (ก้ากโดย, ทุกกลุ่ม) โถย (ไทย, พอ/หยุด) โซย (โซ้ย, ทีม) เพิน (เพิ่น, แบ่ง) เป็นต้น ที่น่าสนใจคือมีคำว่า “มีบุน” ปรากฏอยู่ด้วย เช่น “เมื่อนั้นปัวก็หนีอเจ้าบาตัวัวสมด้างมีบุน” (เมื่อนั้นกษัตริย์เวียดก็เห็นท้าวสมเป็นผู้มีบุญ)

คำนี้เป็นคำที่มาจากพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่าผู้ไทบริเวณนี้อาจจะได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา
ที่มาจากราชอาณาจักรลาวล้านช้าง

จากการสืบค้นจากเอกสารประวัติศาสตร์เวียดนามที่พิมพ์อย่างเป็นทางการ รวมทั้งให้เพื่อน
นักวิชาการชาวเวียดนามช่วยค้นหา และสอบถามท่านามนิง ปรากฏว่าไม่มีการกล่าวถึงฮายต่าว แต่มีเวป
ไซด์ของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ของจังหวัดแทงฮว่า¹⁸ ที่เขียนโดยสำนักงานของพรรคคอมมิวนิสต์
จังหวัดแทงฮว่า กล่าวถึงเทศกาลเมืองเซีย และเรื่องราวของ “ฮายต่าว” (Hai Đào) (ฮายต่าว น่าจะ
เป็นสำเนียงภาษาเวียดนามในเวลานั้น – ผู้วิจัย) จากข้อมูลที่เขียนโดยพรรคฯ ต่อมายายต่าว เป็นราช
บุตรเขยของกษัตริย์ไต่เวียดราชวงศ์เล เขากรองเมืองแต้ตัน (Tén Tân) ทำหน้าที่ปกป้องเมืองต่างๆ
ที่อยู่ชายแดนไต่เวียดและลาว ตั้งแต่ดินแดนภาคตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือ (ในปัจจุบันคือ
จังหวัดเหงะ ขึ้นไปยังแทงฮว่า ผ่านทางตะวันตกของจังหวัดฮว่าบิ่ง และไปจนถึงเซินลา) ในช่วง
สงคราม ได้บัญชาการรบที่ชายแดน ในพื้นที่ที่อยู่ระหว่างเมืองเซียกับเมืองแต้ตัน ฮายต่าวได้เลือก
เมืองเซียเป็นเมืองที่อยู่อาศัย สวนเมืองแต้ตันเป็นเมืองที่สร้างค่ายทหารประจำการเพื่อปกป้อง
ชายแดน ประชาชนเมืองแต้ตันรักใคร่ฮายต่าว คนเมืองล้านไม่ได้เรียกชื่อว่า “ฮายต่าว” แต่เรียกว่า
“ราชบุตรเขยแต้ตัน” ที่เมืองเซียซึ่งเป็นเมืองหลวง (thủ phủ) เป็นที่อยู่ของฮายต่าวที่มีทางที่สะดวก
ในการไปเมืองแต้ตันไปยังแม่น้ำหลวง ลงไปทางใต้เป็นเมืองนาแห้ว มีห้วยเอียนผ่าน ซึ่งเขาน่าจะได้
ปกครองเมืองข่ง (Mường Kháng) เมืองเคียด (Mường Khiết) ฮายต่าวก็ขออนุญาตกษัตริย์เวียดนาม
สร้างเมืองจูसान (Chu Sà) ด้วย ตั้งแต่นั้นมาฮายต่าวก็ได้เป็นขุนนางของเมืองเซียซึ่งปกครองเมืองจู
सान เมืองจูซา (ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดฮว่าบิ่ง) เมืองจูซา (ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดเซินลา)

ตำแหน่ง “ต้อมา” และเรื่องราวของฮายต่าวแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ไม่ใช่แค่
ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างอาณาจักรไต่เวียดกับเมืองผู้ไทภาคกลางตอนเหนือ ทว่าอาณาจักร
ไต่เวียดได้เป็น พี่ใหญ่ ปกป้องเมืองผู้ไทในบริเวณนั้นทั้งหมด (แน่นอนว่าไม่ใช่แค่เมืองผู้ไท แต่ยังมีชาติ
พันธุ์อื่นๆ ที่ปรากฏในเอกสารนี้ เช่น เย้า) รวมทั้งพยายามรักษาเขตแดนกับอาณาจักรลาวฯ (ซึ่ง
ปัจจุบันบริเวณเมืองเซีย ก็ยังคงเป็นพื้นที่ชายแดนอยู่)

ตัวคำแปรกับการสร้างเมืองกองภายหลังจากศึกจีนกับเวียดนาม
และการถูกชิงดินจากคนจีนที่อยู่ในเวียดนาม

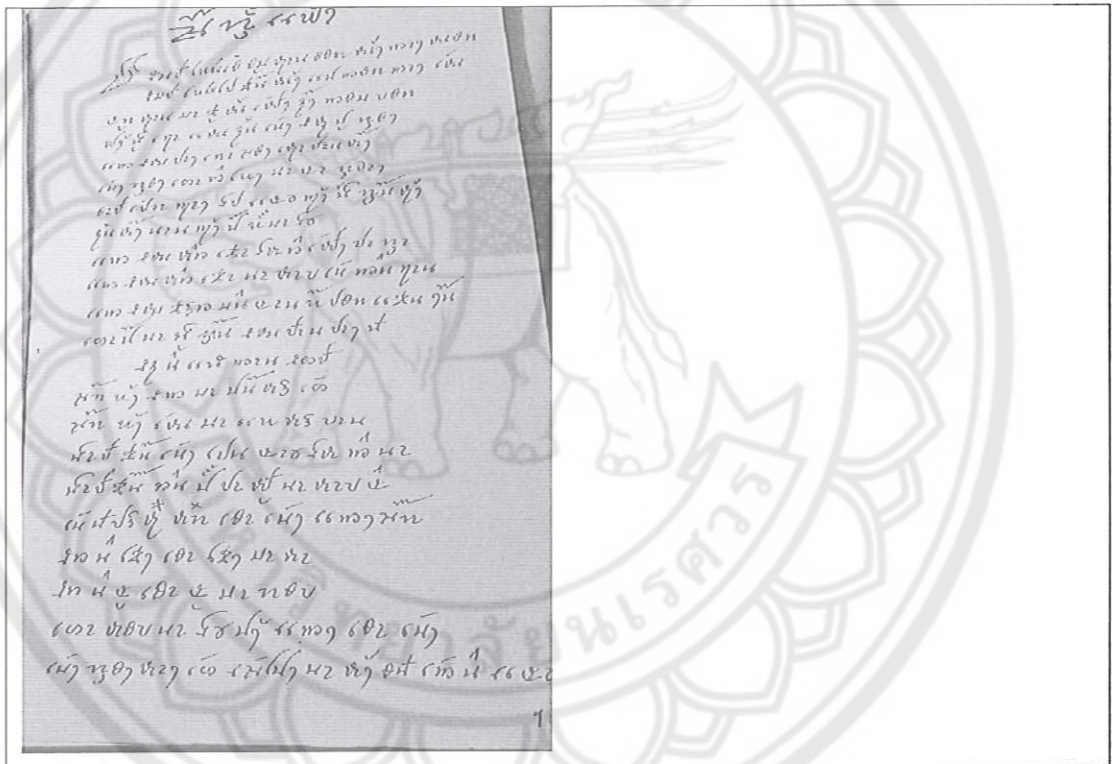
เหตุการณ์ในสื่อคำแปรผู้เป็นเจ้าเมืองกอง เกิดขึ้นในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1421 - 1433 ใน
สมัยราชวงศ์เลสมัยหลัง (Triệu Hậu Lê) จากบันทึกเรื่อง “สื่อคำแปร” ที่เขียนด้วยภาษาไทยเมืองกอง
เป็นฉบับลายมือและคัดลอกต่อกันมา ทำให้ทราบว่าภายหลังจากศึกจีน (ราชวงศ์หมิง) และ เวียดนาม
(ราชวงศ์เลสมัยหลัง) บ้านเมืองบริเวณจังหวัดแทงฮว่าในปัจจุบันเสียหายมาก บ้านเมืองกองถูกทิ้งร้าง
ตัวคำแปรมารวบรวมผู้คนแล้วสร้างเป็นบ้านเมืองกองขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ยุคของตัวคำแปร เมืองกอง
เจริญรุ่งเรือง ต่อมาตัวคำแปรถูก “คุณฮา”¹⁹ ทำที่มาขอมีสัมพันธ์ไมตรีและขอแต่งงานกับลูกสาวต่าว

¹⁸ www.baohanhhoa.vn

¹⁹ ท่างโหม่วผู้เป็นทายาทของคุณฮานกล่าวแก่ผู้วิจัยว่าคุณฮาเป็นขุนนางจีนที่อยู่ ณ เมืองแห่งหนึ่งบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ท่านาม
นิงกล่าวว่าเป็นคนไทที่อยู่เมือง “ผู้เถอะ” (Phú Tho) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับกษัตริย์เวียดนาม กล่าวคือลูกชาย ชื่อ คุณอีเลิน เป็นขุน
นางในราชสำนักดงกิง ของกษัตริย์เลกตง (Lê Công Tông) (สัมภาษณ์ท่านามนิงเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2014)

คำแปล หลังจากนั้น ก็ได้ยึดอำนาจคำแปลแล้วซึ่งอำนาจขึ้นเป็นตำแหน่งแทน ตัวคำแปลฆ่าตัวตาย ลูกสาวเมียคุณฮาดทักใจจนเป็นไข้ ขุนฮาปครองเมืองคองได้ระยะหนึ่ง หลานของตัวคำแปลด้วยการ สนับสนุนจากราชสำนักดงกิง (เวียดนาม) ตีเมืองคองกลับมาได้

ข้อความข้างล่างนี้ ผู้วิจัยจะเล่าถึงเรื่องราวของตัวคำแปล ด้วยการถอดคำจากภาษาไทยเมืองคอง เป็นภาษาไทย จากนั้นจึงถอดความหมายเป็นภาษาไทยอีกครั้งหนึ่ง และเรื่องราวข้างล่างนี้ ก็ เช่นเดียวกันกับเรื่อง “ปิ่นต้อม้ายายตัว” ผู้วิจัยแปลความหมายโดยสรุปโดยผู้วิจัย โดยไม่ได้ใส่ข้อมูล อื่นหรือทศนะใดๆ ลงไป อย่างไรก็ตามก็ดี สื่อคำแปล ได้ถูกถอดคำเป็นภาษาเวียดนาม โดยไม่มีการแปล ความหมาย

ภาพ 3.11 “สื่อคำแปล” เขียนด้วยภาษาไทยเมืองคอง หน้า 1 (ซ้าย)
และการถอดคำเป็นด้วยอักษรไทยโดยผู้วิจัย (ขวา)
ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชูวงศ์เลิศ

(รายละเอียดที่เหลือ จะได้กล่าวในรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อไป)

การสร้างความเป็นไทยจากพิธีกรรมและความเชื่อ

แนวคิดการศึกษาประวัติศาสตร์พิธีกรรมและความเชื่อเป็นแนวทางการศึกษาหนึ่งที่ไม่ไกลกว่าประวัติศาสตร์ของรัฐ ซึ่งผู้แสดงมักเป็นชนชั้นสูง แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ของรัฐจึงไม่ทำให้เกิดความเข้าใจการสร้างอัตลักษณ์ของผู้ไทในภาคกลางตอนเหนือของเวียดนามในระดับชุมชน ดังที่กล่าวแล้วว่าในอดีตก่อนยุคปฏิวัติสังคมนิยม ผู้ไทเป็นชนกลุ่มหนึ่งที่มีการปกครองกึ่งอิสระ (semi-independent polity) จากอาณาจักรไตเวียดและลาวล้านช้าง การศึกษาประวัติศาสตร์จากพิธีกรรม จึงทำให้เห็นโลกทัศน์จักรวาลทัศน์ และความสัมพันธ์ของผู้ไทด้วยตนเอง ผู้ไทกับไตเวียด และระหว่างชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่น ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงพิธีกรรมที่ถูกปฏิบัติในระดับเมืองเล็กๆ อันได้แก่ พิธีกรรมการเช่นเมือง (Xên Muồng) ทั้งเมืองมุน และเมืองเซียง ซึ่งทั้งสองพิธีกรรมนี้มีวัตถุประสงค์และการปฏิบัติที่แตกต่างกัน จากนั้นจะกล่าวถึงพิธีศพผู้ไทเมืองมุน และพิธี “สังฆาร” (Xäng Khan) ของผู้ไทเสาะ (Thai Dơ)

พิธีกรรมเช่นเมืองมุนในฐานะกลไกในการสร้างอำนาจนำของเจ้าเมือง

เมืองในยุคศักดินานั้นมีเจ้าเมืองซึ่งเรียกว่า “ตัวเมือง” ปกครองเมือง ตัวเมืองสืบทอดตำแหน่งโดยสายเลือดจากตัวเมืองคนก่อน ในการจัดองค์กรทางการเมืองนั้น เมืองใหญ่เมืองหนึ่งประกอบด้วยเมืองเล็กๆ อีกหลายเมือง ซึ่งปกครองโดย “เพี้ยเมือง” ในแต่ละเมืองเล็กประกอบไปด้วยหมู่บ้านซึ่งเรียกว่า “ตัวบ้าน” และหมู่บ้านก็ประกอบไปด้วยบ้านเรือน ตามกฎหมายจารีต แต่ละหมู่บ้านมีสิทธิและอำนาจในการจัดการระบบเหมืองฝายในนา ที่ดิน ป่า และลำห้วย และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ได้ด้วยตัวเอง ดังนั้นบ้านเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจของคนไท (Van 1972) เมื่อหมู่บ้านต่างๆ มีปัญหาความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากร โดยเฉพาะในระบบการจัดการเหมืองฝาย เมืองจะเป็นผู้ทำหน้าที่ควบคุมจัดการ เจ้าเมือง (สำหรับเมืองมุน คือตระกูล “हांกง” (Hà Công)) ทำหน้าที่ในการตัดสินใจในการบริหาร ออกกฎเพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรโดยเฉพาะการจัดการน้ำและการจัดการนา (Binh 2000) สำหรับกฎที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาตินั้น กล่าวให้ชัดคือตระกูลเจ้าเมืองคือคนตั้งกฎ (Trong 1999) นอกจากนี้ ในการใช้ทรัพยากรให้เหมาะสม ชาวบ้านมักต้องสนใจสิทธิของครัวเรือนอื่นๆ ในฐานะที่เป็นปัจเจก และกับชุมชนทั้งชุมชนด้วย

ตัวอย่างเช่นไทเมืองมุน ความเชื่อทางด้านศาสนา (ผี) ทำหน้าที่ในการแนะนำและควบคุมสมาชิกของชุมชนที่จะต้องยึดถือธรรมเนียมปฏิบัติและทำให้เป็นพฤติกรรม เพราะว่าคนไทยเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ นั่นคือว่าทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติ มีจิตวิญญาณของตัวเอง ดังนั้นคนจึงต้องขออนุญาตอำนาจที่เหนือธรรมชาติในการใช้ทรัพยากรด้วยการประกอบพิธีกรรมและงานประจำปี ด้วยเหตุนี้ พิธีเช่นเมือง (Lê Xên Muồng) จึงทำหน้าที่เป็นกลไกในการควบคุมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติยิ่งกว่านั้น ในโลกทัศน์ของคนไทเป็นโลกทัศน์ที่มองแบบองค์รวมที่มองโลกสัมพันธ์กับสวรรค์ แผ่นดิน และลัทธิการบูชาเทพเจ้า ซึ่งถูกผสมรวมกับการบูชาบรรพบุรุษ ไทเมืองมุนเชื่อในเทพเจ้า (แถน) และวิญญาณ (ผี) แถนนับมีศักดิ์สูงกว่าผี สำหรับผี มีผีประเภทต่างๆ เช่น ผีเรือน ผี (หมู่)บ้าน ผีเมือง ผีนา ผีผา ผีภู สำหรับผีเรือน ผี (หมู่) บ้าน และผีเมือง ก็คือวิญญาณของบรรพบุรุษในหมู่บ้าน (Van 1972)

สิ่งนี้คือกลไกในการควบคุมระบบศักดินานิยม ในการที่เจ้าเมืองประกอบพิธีกรรมนี้ด้วยตัวเอง เพราะเจ้าเมืองซึ่งอยู่ในฐานะที่สูงส่งกว่าประชาชน และชะตากรรมของเมือง เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม โรค

ระบอบ ศักดิ์สงคราม นั้นก็อยู่ในมือของเจ้าเมือง ประชาชนต้องศรัทธาและช่วยเหลือเจ้าเมืองในการประกอบ พิธีกรรมหรือประกอบกิจการงานเมือง ลัทธิบูชาเจ้าเมืองนั้นถูกทำให้ฝังรากลึกไว้ด้วยพิธีกรรมเช่นเมือง ใน พิธีกรรมดังกล่าว เจ้าเมืองทำหน้าที่ในฐานะ “ตัวกลาง” ที่จะเชื่อมระหว่างแกน และผีบรรพบุรุษ และผีใน ธรรมชาติ ในพิธีกรรม เจ้าเมืองเชิญแกนและผีเหล่านั้นมาเสวยเครื่องเซ่น ซึ่งมักจะเป็นเนื้อควาย จากนั้นเจ้า เมืองจะสวดวิงวอนขอความคุ้มครองจากแกนและผีเหล่านั้น ให้คุ้มครองประชาชนและทรัพยากรธรรมชาติ ในเมือง ประชาชนทุกคนจะถูกเชิญให้ร่วมพิธีเช่นเมืองนี้ หลังจากพิธีเซ่นไหว้ดังกล่าว ประชาชนก็จะเฉลิมฉลองด้วยการกินดื่ม ร้องเพลง เต้นรำ เล่นเกม และอื่นๆ เป็นเวลา 2 วัน 2 คืน (Van 1972, Thang 1998, Trong 2007) ดังนั้น พิธีกรรมเช่นเมือง จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างความรู้สึกร่วมและสำนึกแก่ ชาวบ้านในการยอมจำนนต่ออำนาจอันชอบธรรมของเจ้าเมืองในการปกครองเมือง (Van 1972) นั่นคือการ ควบคุมประชาชนและทรัพยากรธรรมชาติ

ตลอดระยะเวลาทางประวัติศาสตร์ของไทยในเขตภาคกลางตอนเหนือของเวียดนาม จนถึงก่อนยุค สังคมนิยม พิธีเช่นเมืองคือกลไกในการรักษาไว้ซึ่งความชอบธรรมของเจ้าเมืองในระบบศักดินานิยม ซึ่ง ระบบนี้รวมทั้งความสัมพันธ์ของการผลิตและการจัดการทรัพยากรร่วมกัน เช่น ระบบเหมืองฝาย นา และป่า ใน สังคมศักดาของไทย ประชาชนต้องทำงานให้เจ้าเมืองและกลุ่มขุนนางโดยไม่ได้รับค่าแรง ในฐานะที่จะมีสิทธิ ใช้ที่ดินของบ้านเมืองเพื่อการเพาะปลูก ในขณะที่เจ้าเมืองและขุนนางจับจองที่ดินมากขึ้นเรื่อยๆ อย่างไรก็ดี ตามกฎหมายจารีต ที่ดินนั้นเป็นทรัพยากรร่วมของชุมชน (Van 1972) และเพื่อที่จะควบคุมอุดมการณ์ของ ประชาชน เจ้าเมืองจึงจัดพิธีเช่นเมืองในการสร้างความรู้สึกร่วมของความสัมพันธ์แบบพ่อ-ลูก ระหว่างเจ้าเมือง กับประชาชน ไม่ว่าจะเขาจะตายไปแล้วหรือมีชีวิตอยู่ เจ้าเมืองก็จะเป็นผู้ที่ปกป้องประชาชน

อย่างไรก็ดี โครงสร้างศักดินานิยมของไทยนั้นถูกทำให้อ่อนแอลงในช่วงยุคอาณานิคมฝรั่งเศส ในช่วง แรกของยุคอาณานิคม ฝรั่งเศสเจ้าอาณานิคมส่งเสริมระบบศักดินาของท้องถิ่น แต่หลังจากนั้น พวกเขา แปลงที่ดินอันเป็นทรัพยากรร่วมของชุมชนไปสู่การเป็นแปลงปลูกพืชเชิงพาณิชย์ และใช้กำลังบังคับให้ ประชาชนต้องทำงานให้เจ้าอาณานิคมโดยไม่ได้รับค่าจ้าง ดังนั้นอำนาจของเจ้าเมืองไทจึงถูกจำกัด ดังนั้น บรรดาเจ้าเมืองไทจึงพยายามต่อสู้เพื่อที่จะเอาอำนาจทางการเมืองของตัวเองกลับคืนมาและเพื่อที่จะรักษา ที่ดินร่วมของชุมชน (Van 1972) จากการสนทนากับผู้อาวุโสในหมู่บ้านในอำเภอมายโจว (เมืองมุน ใน อดีต) พิธีเช่นเมืองยังคงกระทำในยุคอาณานิคมถึงแม้ว่าประชาชนจะพบกับความลำบากยากแค้น อย่างไรก็ ดี ในช่วงสังคมนิยม ความสัมพันธ์ทางสังคมของการผลิตแบบศักดินานิยมถูกกำจัดอย่างสิ้นซาก ด้วยการ สถาปนารัฐสังคมนิยมเวียดนามที่อำนาจการปกครองถูกรวมศูนย์ไว้ที่รัฐบาลแห่งชาติ ทั้งนี้เพราะศักดินา นิยมนั้นขัดแย้งกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ที่ว่าด้วยความเท่าเทียมกัน

พิธีกรรมเช่นเมืองเกี่ยวกับการสถาปนาอำนาจในพื้นที่ชายแดนใต้เวียด-ลาว

เมืองเซี่ยเป็นพื้นที่ชายแดนของจังหวัดแทงฮว่า ปัจจุบันคือตำบลเซินถุย (Son Thuy) ในอำเภอ กวานเซิน (Quan Son) ตามตำนาน ตือม้า (นายพล) ฮายด่าว (Tur Mã Hai Đào) (อ่านตามสำเนียงเวียดนาม หากสำเนียงไทแทงฮว่าคือ ฮายด่าว) ดังที่กล่าวแล้วในบทที่ 3 เมื่อท้าวฮายครองเมืองเซี่ย ในช่วงที่ในเวลา นั้นเมืองเซี่ยมีความเจริญรุ่งเรืองมา ผู้คนมากหน้าหลายตา คึกคัก และมีชีวิตที่สุขสบายภายใต้บ้านทรงสูง แบบไทๆ เมืองเซี่ยนั้นกว้างใหญ่ สงบสุขร่มเย็น มีเสียงด่าข้าว เสียงแคนที่แว่วหวานทั่วท้องทุ่ง และภู “ฟาสู่ว” (Pha Dùa)

ภาพ 4.1 นายอำเภอмайโจว (ชุดเหลือง) และองมอ (ชุดดำใส่หมวก) ในพิธีกรรมเช่นเมืองมุน
ปี ค.ศ. 2014
ภาพถ่ายโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

ภาพ 4.2 ประชาชนกำลังขึ้นไปไหว้ศาลดึกองมาย อดีตเจ้าเมืองมุน
ในพิธีกรรมเช่นเมืองมุน ปี ค.ศ. 2014
ภาพถ่ายโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

ภาพ 4.3 องมอกำลังทำพิธีกรรมเช่นเมืองมุน ปี ค.ศ. 2014

ภาพถ่ายโดย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

ภาพ 4.4 ฉากในงานเช่นเมืองมน ปี ค.ศ. 2014
ภาพถ่ายโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

ภาพ 4.5 เครื่องเช่นในพิธีเช่นเมืองมน ปี ค.ศ. 2014
ภาพถ่ายโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

ภาพ 4.6 ขบวนแห่เกี่ยวผีเมือง ในพิธีเซ่นเมืองมุน ปี ค.ศ. 2012
ภาพถ่ายโดย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

ภาพ 4.7 ชาวบ้านมาชมพิธีเซ่นเมือง ปี ค.ศ. 2014
ภาพถ่ายโดย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

ภาพ 4.8 การแสดงทางวัฒนธรรม ในงานเช่นเมืองปี ค.ศ. 2014

ภาพถ่ายโดย อัจฉริยา ชวงศ์เลิศ

ณ ที่แห่งนั้นมีศาลเทพเจ้าฮายด่าว บริเวณฝั่งห้วยซิม (Xim) และเป็นต้นแม่น้ำมา ซึ่งเรียกว่าศาล
แต่นั่น ศาลนี้มีคำล่ำลือว่าเรียกว่าศักดิ์สิทธิ์มาก ชาวบ้านเรียกว่า “หะม่า” (ha ma) ซึ่งหมายถึงเมื่อมี
ผ่านต้องลงจากหลังม้า ตามตำนานกล่าวว่า ตอนที่มิชีวิตอยู่นั้นนายพลฮายด่าวนั้นเป็นคนที่เมตตาและ
ดึงดูดผู้คนได้มาก แม้ว่ามีผู้คนไปยังเมืองต่างๆ แต่ก็ต้องกลับมาเมืองเซีย ดังนั้น เมื่อฮายด่าวตายไปอยู่บน
สวรรค์แล้วก็จะกลับมาเป็นเทพประจำเมืองเซีย เพราะทำหน้าที่รักษาขวัญของประชาชนชาวเมืองเซีย
ตั้งแต่บัดนั้น ทุกครั้งที่มิประชาชนออกจากเมือง พ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ก็จะนำเสื้อผ้าของลูกหลานที่กำลังจะออก
จากเมืองไปที่ศาลเทพเจ้าฮายด่าวเพื่อให้เทพฯ รักษาขวัญ ให้สุขภาพดี มีความสุข ทำมาหากินดี และให้
ปลอดภัยถ้าไปรบ และกลับมาอย่างมีสันติสุข ชาวเมืองเซีย มีคติความเชื่อว่าขวัญของคนนั้นรวมกันเป็น
หนึ่งเดียว รูปธรรมที่เห็นได้ชัดคือหินก้อนใหญ่ที่เป็นขวัญในงานเทศกาลเมืองเซีย หินก้อนนั้นชาวเมือง
ช่วยกันระมัดระวังดูแลรักษา เมืองงานเทศกาลเมืองเซียสิ้นสุดจะนำหินนั้นไปเก็บรักษาไว้ในที่ลับ

กล่าวได้ว่างานเทศกาลเมืองเซียเป็นเทศกาลที่มีความโดดเด่นของชุมชนเขตชายแดนบนพื้นที่สูง
ทางภาคตะวันตกของจังหวัดตากว่า การเช่นเมืองเซียจะต้องเช่น 4 สิ่งด้วยกัน ได้แก่ (1)

(มีต่อ ในรายงานฉบับสมบูรณ์)

พิธีศพผู้ไทเมืองมุน

พิธี “สังขาร” (Xäng Khan)

(มีต่อ ในรายงานฉบับสมบูรณ์)

ผู้ไทในยุคอาณานิคมฝรั่งเศสและการปฏิวัติสังคมนิยม

สงครามกับฝรั่งเศส การรวมชาติ จินตนาการและการสร้างตัวตนใหม่ในฐานะพลเมืองของรัฐชาติเวียดนาม

ความสัมพันธ์ของไทเมืองมุนกับเวียดนามดำเนินมาจนถึงยุคอาณานิคมของฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1945 ซึ่งในเวลานั้นมายโจวคือพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ของกองทัพฝรั่งเศส เพราะมันเป็นพื้นที่ของการผลิต จำหน่าย และควบคุมการค้าฝิ่น ในช่วงเวลานั้นฝรั่งเศสได้สนับสนุนเจ้าเมืองมุนและพวกชนชั้นนำทั้งในด้านการควบคุมที่ดิน ทรัพยากร เงินทอง และผู้หญิง ประชาชนเมืองมายโจวนั้นกลายเป็นผู้ใช้แรงงาน ถูกเกณฑ์ทหาร และผู้หญิงบางคนก็ถูกใช้เพื่อเป็นนางบำเรอ อย่างไรก็ตาม ประชาชนชาวมายโจวก็พยายามต่อสู้กับอำนาจของฝรั่งเศสและเจ้าเมืองด้วยการเข้าร่วมกับกองทัพของกลุ่มเวียดมินห์ (Việt Minh) (กองทัพปลดแอกชาติเวียดนามจากการเป็นอาณานิคมของต่างชาติ) ในปี ค.ศ. 1947 – 54 มายโจวได้กลายเป็นสนามรบที่ดุเดือดระหว่างกองทัพของกลุ่มเวียดมินห์ ดังนั้นการเข้าร่วมกับเวียดมินห์ต่อต้านฝรั่งเศสจึงกลายเป็นการสร้างตัวตนใหม่ของไทเมืองมุนในยุคอาณานิคมฝรั่งเศส สำหรับความเป็นรัฐชาติที่เพิ่งเกิดใหม่ ไทขาวถูกมองว่ามีความแตกต่างกับเวียด ในขณะที่เดียวกันก็เป็นส่วนหนึ่งของจินตนาการใหม่ของการสร้างรัฐชาติ ประวัติศาสตร์ของการการต่อต้านอาณานิคมฝรั่งเศสถูกเก็บไว้เป็นความทรงจำของรัฐชาติสมัยใหม่ของเวียดนามที่ว่าไทกับคน “กิง” (เวียด) ได้ร่วมกันสู้เพื่อปลดปล่อยเวียดนามจากการเป็นอาณานิคม (พิเชษฐ 2552)

ในปี ค.ศ. 2011 ผู้วิจัยได้เข้าร่วมพิธี “เช่นเมือง” ที่อำเภอมายโจว และได้ชมการแสดงทางวัฒนธรรมบนเวที บนเวทีมีการแสดงเรื่องกบฏฮ่อธงเหลืองรุกรานมายโจวซึ่งราชสำนักคงโด้ได้ช่วยขับไล่ออกไปทำให้มายโจวปลอดภัยและยังคงความเป็นเมืองจนทุกวันนี้ นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างไท(ในภาพรวม) กับเวียดนามยังแสดงออกผ่านเพลงฮิตที่ชื่อว่า “ดิงกาเตยบั๊ก” (Tinh Ca Tây Bắc) ซึ่งแปลว่า “เพลงรักแห่งภาคตะวันตกเฉียงเหนือ” เนื้อหาเป็นเรื่องราวความรักระหว่างทหารเวียดมินห์กับสาวชาวไท เพื่อนอาจารย์มหาวิทยาลัยชาวเวียดนามของผู้วิจัย ได้ช่วยตีความบทเพลงนี้ว่า มีวิสิวิติโอของบทเพลงนี้มีฉากอยู่ที่พื้นที่สูงทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือ ที่มีแม่น้ำมา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์ไต ทหารเวียดมินห์นั้นเปรียบตัวเองเป็นภูเขาเมืองหู่ที่มีป่าลึกสีเขียว ส่วนผู้หญิงไทนั้นเป็นเหมือนลำธารบนภูเขา และรอผู้ชายอยู่ ผู้ชายดูแลรักษาเมือง ส่วนผู้หญิงดูแลและให้ความสุขความอบอุ่นแก่บ้าน และสุดท้ายของบทเพลงกล่าวถึงสันติภาพ ความสงบ และความสุขของประชาชนในประเทศ บ่งบอกถึงนัยของการสร้างรัฐชาติร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ บทเพลงนี้ถูกผลิตในการแสดงทางวัฒนธรรมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มายโจว และพื้นที่สูงในภาคตะวันตกเฉียงเหนือ (นอกเหนือไปจากมิวสิควิดีโอที่ถูกโพสต์ใน Youtube แล้ว) กำลังถูกทำให้เป็นประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไท-กิง(เวียด) ในยุคสมัยใหม่ แต่ความทรงจำดังกล่าวก็อยู่บนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่คนไทเป็นรอง บทเพลงและมิวสิควิดีโอสร้างผ่านตัวแสดงที่เป็นคนกิงผู้มี

อำนาจเหนือกว่าคนไทย เพราะทั้งทหารและเป็นทั้งผู้ชาย ส่วนผู้หญิงเป็นคนไทย เป็นเพียงผู้สนับสนุนทหารในการกอบบ้านกู้เมือง

อย่างไรก็ดี เมื่อมองย้อนอดีตไม่กี่สิบปีที่ผ่านมา ก่อนที่เวียดมินห์จะได้รับชัยชนะในยุทธภูมิตีเยนเบียนฟู ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำโหมมายใจกับรัฐบาลสังคมนิยมเวียดนามดูจะไม่ราบรื่นแบบในบทเพลง เพราะว่าชนชั้นนำโหมมายใจสนับสนุนฝรั่งเศสในการกดขี่ประชาชน พวกเขาเป็นศัตรูของประชาชน ในขณะที่ลูกหลานของชนชั้นนำไทในเวลานั้นแก้ตัวให้ว่าเพราะบรรพบุรุษของเขาไม่มีทางเลือกเนื่องจากฝรั่งเศสบังคับจึงต้องสนับสนุนทางฝ่ายฝรั่งเศส การเข้าเป็นพวกเดียวกันกับฝรั่งเศสของชนชั้นนำจึงเป็นรอยต่างในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของไทยมาโยกับรัฐเวียดนาม เป็นความทรงจำที่ปัจจุบันลูกหลานชนชั้นนำรู้สึกอึดอัดใจ เพราะในฐานะของพลเมืองก็ควรจะมีความรักต่อชาติ ซึ่งในช่วงที่อุดมการณ์ความสามัคคีของคนในชาติถูกปฏิบัติอย่างเข้มข้นในยุคเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม (ก่อน ค.ศ. 1986) คนที่ใช้นามสกุลเดียวกับชนชั้นนำของมาโย เมื่อเข้ารับราชการ เพื่อความสะดวก ได้เปลี่ยนนามสกุล และต่อมาก็เปลี่ยนกลับไปใช้นามสกุลเดิมเมื่อเกษียณอายุราชการซึ่งเป็นจังหวะเดียวกันกับเวียดนามเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจเป็นตลาดเสรี

ผู้วิจัยสังเกตผ่านปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของชาวบ้านว่าคนไทยเวลานั้นมีความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของการขับไล่ฝรั่งเศสและสร้างชาติเวียดนามสมัยใหม่ เหตุการณ์ที่เห็นได้ชัดเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 2010 ซึ่งเป็นวันชาติของเวียดนาม ณ บ้านของครอบครัวชาวไทขาวที่ผู้วิจัยไปพักอยู่ (ซึ่งไม่ใช่ครอบครัวที่เป็นผู้สืบสกุลของเจ้าเมืองเก่า) เรื่องมีอยู่ว่ากลางดึกของคืนวันที่ 1 กันยายน ผู้วิจัยเพิ่งกลับมาจากอำเภอหมกโจว จังหวัดเซินลา ซึ่งอยู่ห่างจากมาโยประมาณ 70 กิโลเมตร ด้วยความที่วังและเปลี่ยมากจึงมานอนกลางวันต่อที่ห้องโถงของบ้านในตอนสายของวันที่ 2 กันยายน เลยถือโอกาสดูทีวีไปพร้อมๆ กับสมาชิกในครอบครัวชาวไทขาว รายการทีวีที่เจ้าของบ้านเปิดเป็นรายการที่ระลึกถึงการสร้างชาติเวียดนามโดยการปลดแอกตัวเองจากศัตรูของชาติ เช่น ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา และการร่วมกันสร้างชาติของประชาชนทั้งหมด ทุกคนกินและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ภายใต้การนำของประธานาธิบดี โฮจิมินห์ ในวันนั้นสมาชิกในครอบครัวดูทีวีด้วยกันเกือบตลอดทั้งวันแม้บางครั้งบางคนจะเดินผ่านไปเดินมาหน้าจอทีวีเพราะต้องทำงานบ้านไปด้วย ส่วนแม่เฒ่าซึ่งเป็นแม่เจ้าของบ้านก็นั่งดูทีวีอยู่กับผู้วิจัยเกือบตลอดเวลา ในระหว่างการดูทีวี เจ้าของบ้านก็ได้บอกให้ผู้วิจัยทราบว่าคนไทยนั้นได้มีส่วนร่วมในการขับไล่กองทัพฝรั่งเศส และสหรัฐฯ เขาชื่นชมประธานาธิบดีโฮจิมินห์ในฐานะผู้ที่เสียสละเพื่อการสร้างชาติเวียดนามมาก (เสียสละ หมายถึงรวมถึงการที่เขาไม่ยอมมีครอบครัว) เจ้าของบ้านผู้วิจัยมีความภาคภูมิใจในการเป็นพลเมืองเวียดนาม เขาบอกว่าเวียดนามเป็นประเทศเล็ก แต่สามารถเอาชนะกองทัพชาติตะวันตกที่ใหญ่อย่างฝรั่งเศสและสหรัฐฯ ได้ ในเย็นวันนั้น พวกเขาได้จัดงานเลี้ยงฉลองวันชาติเวียดนาม (ไม่เฉพาะครอบครัวนี้ แต่เกือบทุกครอบครัวในหมู่บ้าน) ด้วยการกินอาหารพิเศษ นั่นคือหมูหันตัวหนึ่ง พวกเขาได้เชิญญาติสนิท และแขกซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวของบ้านมาร่วมการเลี้ยงฉลอง เหตุการณ์นี้เป็นประจักษ์พยานอย่างดีสำหรับการที่ชาวไทขาวรู้สึกว่าเป็นพลเมืองของรัฐชาติเวียดนามที่มีส่วนในการสร้างชาติ และดูเหมือนเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้เขาดูมีศักดิ์ศรีเกือบจะทัดเทียมกับคนกินในฐานะที่เป็นนักรบของชาติ

อย่างไรก็ดี เนื่องจากคนไทยมาใจได้เข้าร่วมกับกองทัพปลดแอกเวียดมินห์ ซึ่งต่างกับไทบางกลุ่ม เช่น กลุ่มของแคววันลอง (Đèo Văn Long) ไทชาวเมืองไล ด้วยเหตุนี้รัฐบาลกลางจึงให้สิทธิพิเศษแก่คนท้องถิ่นให้เป็นเจ้าหน้าที่รัฐส่วนท้องถิ่น (พิเชษฐ 2552) ที่มายใจก็เช่นกัน จนถึงปัจจุบันเจ้าหน้าที่อำเภอมีประมาณร้อยละ 70 – 80 ที่เป็นคนไทขาว มากไปกว่านั้นประธานและเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ในระดับอำเภอก็เป็นคนไทขาวทั้งคู่ ในหมู่บ้านที่ผู้วิจัยไปพักอยู่ระหว่างเก็บข้อมูล ก็มีเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นถึง 20 คน เมื่อถามชาวบ้านว่าเพราะรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนให้กลุ่มชาติพันธุ์เป็นเจ้าหน้าที่รัฐหรือถึงมีเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่เป็นไทขาวมากขนาดนี้ ชาวบ้านบอกว่าไม่ใช่ แต่เป็นเพราะการที่ไทขาวมีเครือข่ายทางการเมืองในท้องถิ่นที่เหนียวแน่นต่างหาก จะเช่นไรก็ตามรัฐธรรมนูญของเวียดนามก็ให้อำนาจคนท้องถิ่นในการปกครองตนเองมากด้วย

หลังปี ค.ศ. 1955 หลังจากได้รับอิสรภาพจากความพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสที่ยุทธภูมิตีเยนเบียน ผู้และการแบ่งแยกเวียดนามได้ออกจากเวียดนามเหนือแล้ว ได้มีความพยายามในการรวมกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ภายใต้การสร้างชาติภายใต้กรอบอุดมการณ์เศรษฐกิจและสังคมแบบสังคมนิยมและความเป็นรัฐชาติเวียดนาม (Thang 2007: 99) มีการตั้งเขตปกครองตนเอง ไท-แม้ว (Thai – Meo Autonomous Region) ซึ่งอยู่ในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศ ซึ่งไม่ได้รวมมายใจเข้าไปด้วย (ต่อมาเขตปกครองตัวเองไท-แม้ว เปลี่ยนชื่อเป็นเขตปกครองตัวเองภาคตะวันตกเฉียงเหนือ) เนื่องจากมายใจอยู่ไม่ไกลจากฮานอย เมืองหลวงมากนัก (ประมาณ 136 กิโลเมตร) จึงไม่ได้ถูกรวมเข้าไปในเขตปกครองตัวเอง ในเขตปกครองตนเอง กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ สามารถตัดสินใจด้วยตัวเอง รักษาวัฒนธรรมของตัวเอง เช่น สามารถมีวิชาสอนภาษาท้องถิ่นได้ในโรงเรียน (ยุคติ 2552) และนี่คือวิธีการสร้างจิตนาการร่วมใหม่ของความเป็นพลเมืองของรัฐชาติเวียดนามบนความหลากหลายของชาติพันธุ์และกลุ่มวัฒนธรรม ชนกลุ่มใหญ่เช่นกิงก็ต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับชนกลุ่มน้อยอีกหลากหลายชาติพันธุ์ ขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ก็ต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับคนกิง (พิเชษฐ 2552: 177) ดังนั้น ในทางปฏิบัติแล้วการปกครองตัวเองตามจารีตประเพณีของชนกลุ่มน้อยก็ถูกแปลงโฉมให้เป็นการปกครองโดยระบบการบริหารส่วนกลางของคนกิง ไม่มีเขตการปกครองตัวเองจริงๆ มีแต่คอมมูนเมือง อำเภอ จังหวัด และรัฐ (Thang 2007: 101)

ระหว่างนโยบาย “เขตปกครองตนเอง” ซึ่งให้อำนาจชนกลุ่มน้อยปกครองและรักษาวัฒนธรรมตนเอง กับนโยบายสร้างรัฐชาติให้มีความเป็นหนึ่งเดียว ดูจะเข้ากันได้กับนโยบาย “การเลือกรักษาวัฒนธรรมของชาติ” (Bảo tồn chọn lọc các giá trị văn hóa của dân tộc) นโยบายนี้อนุญาตให้กลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ สามารถรักษาวัฒนธรรมของตัวเองได้ตราบเท่าที่มันไม่ขัดต่อ นโยบายของรัฐและอุดมการณ์สังคมนิยมเวียดนาม (Michaud 2009: 32) โดยอุดมการณ์สังคมนิยมเวียดนามแล้วยอมรับว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกับคนกิง รวมทั้งยอมรับสิทธิและหน้าที่ของสตรีให้เทียบเท่าบุรุษ (Thang 2007: 157) ดังนั้น โดยนโยบายและอุดมการณ์นี้ทำให้ดูเหมือนว่ารัฐชาติเวียดนามยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสิทธิอันเท่าเทียมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ แต่ในทางปฏิบัติ การ “เลือก” ที่จะรักษาวัฒนธรรมของชาตินั้นขึ้นอยู่กับความชอบใจของรัฐว่าวัฒนธรรมใดมีความเหมาะสมและไปด้วยกันได้กับอุดมการณ์สังคมนิยมเวียดนาม (Thang 2007: 157) นโยบายนี้ เอาเข้าจริงๆ แล้วมีความขัดแย้งกับนโยบายที่ส่งเสริมวัฒนธรรมกิงในฐานะที่

เป็นวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการ (Michaud 2009: 35) ภายใต้สิ่งรัฐโฆษณาชวนเชื่อคือ “วัฒนธรรมใหม่ และความเป็นอยู่ใหม่” (Văn hóa mới, nếp sống mới) เพื่อที่จะลบไปเสียซึ่งความล้าหลัง การเชื่อในเรื่องภูติผีวิญญาณ แล้วนำประเทศเข้าสู่ความสมัยใหม่ ซึ่งดูเหมือนว่าวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยกลายเป็นสิ่งที่ขัดขวางการพัฒนาเศรษฐกิจ (Yukti 2007: 252) ในกระบวนการสร้างชาติด้วยวิธีการกลืนวัฒนธรรมอื่นๆ ให้กลายเป็นเวียดนาม (Vietnamization) ได้มีการเผาทำลายเอกสารโบราณของกลุ่มคนไทเป็นจำนวนมาก ในช่วงเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม รัฐบาลได้ห้ามไม่ให้มีการประกอบพิธีกรรมที่ซึ่งไม่ขัดแย้งกับอุดมการณ์สังคมนิยม รัฐบาลได้สนับสนุนและสั่งให้รัฐบาลท้องถิ่นห้ามประกอบพิธีกรรมที่มีการจัดเลี้ยงกันอย่างฟุ่มเฟือย เช่น การแต่งงาน การจัดงานศพ การฆ่าสัตว์เพื่อบูชายันต์ และการเก็บสินสอด ซึ่งรัฐบาลเวียดนามมองว่าเป็นประเพณีที่ล้าหลัง (Michaud 2009: 32) นอกจากนี้ยังห้ามไม่ให้มีการร้องเพลง กลอน และตำนาน/นิยาย/เรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ได้สนับสนุนอุดมการณ์เศรษฐกิจสังคมนิยม เช่นบทกลอนของไทยเรื่อง “สังข์สอนสาว” (Säng Chũ Son Sao) ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสอนชายหนุ่มหญิงสาวเกี่ยวกับความรัก เรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรักที่ไม่สมหวังซึ่งเป็นเรื่องเศร้า ถ้าใครฟังกลอนเรื่องนี้ก็จะเศร้าโศกและทำงานได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นรัฐจึงมีอำนาจในการที่จะเลือกเพลงและประเพณีวัฒนธรรมที่จะรักษาและสนับสนุน (Thang 2007: 121) สำหรับคนไทย พวกเขายอมรับการที่รัฐห้ามร้องรำทำเพลงและรักษาประเพณีบางอย่างไว้เพราะว่าเขายอมรับอุดมการณ์ของการปกป้องประเทศจากฝรั่งเศสและอเมริกา รวมทั้งการที่มีความยากลำบากในทางเศรษฐกิจถึงขั้นอดอยาก ทำให้เขาต้องเลือกพิธีกรรม เพลง และประเพณีบางสิ่งบางอย่างซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับเศรษฐกิจทั้งไปเช่นกัน ดังนั้น ปัจจุบันนี้คนรุ่นใหม่จึงไม่รู้จักตำนาน กลอน และเพลงในอดีต

ยิ่งกว่านั้น ประวัติศาสตร์ ภาษา และวัฒนธรรมที่ถูกสั่งสอนในโรงเรียนที่มายโจวก็เป็นของเวียดนามไม่ใช่ไทย ทั้งนี้เนื่องจากมายโจวอยู่นอกเขตปกครองตนเองไท-แม้ว (Khu tự trị Thái-Mèo) จึงไม่สามารถที่จะจัดการเรียนการสอนในด้านภาษาและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ตัวเองได้ (Yukti 2552: 216) การเรียนเรื่องต่างๆ ของเวียดนามก็เพื่อให้ประชาชนมีความคิดความอ่านคล้ายๆ กัน (Thang 2007: 110-1) ดังนั้นคนไทยมายโจวจึงเรียนประวัติศาสตร์ ภาษา และวัฒนธรรมเวียดนามอย่างเข้มข้น และคนไทยก็มักจะส่งลูกเข้าโรงเรียนในระบบ เห็นได้จากเด็กๆ ในหมู่บ้านสองแห่งที่ผู้วิจัยไปศึกษาส่วนใหญ่จบระดับมัธยมปลายแทบจะทุกคน อ่านเขียน และเข้าใจภาษา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเวียดนามเป็นอย่างดี เด็กๆ หลายคนก็เรียนต่อระดับมหาวิทยาลัย ดูผิวเผินแล้วเหมือนกับว่าภายใต้อุดมการณ์การสร้างชาติให้มีความเป็นหนึ่งเดียว วัฒนธรรมชนกลุ่มน้อยได้ถูกทำลายอย่างรุนแรงโดยรัฐชาติเวียดนาม

อย่างไรก็ดี ผู้ใหญ่ในหมู่บ้านทั้งสองแห่งส่วนใหญ่ต่างไม่กลัวว่าลูกหลานของพวกเขาจะลืมวัฒนธรรมและจะพูดภาษาไทยไม่ได้โดยเฉพาะชาวบ้านกลุ่มที่มีฐานะดีซึ่งทำธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะการพูดภาษาเวียดนามได้อย่างคล่องแคล่วนั้นคือโอกาสทางธุรกิจและอาชีพทางเลือกอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากการเกษตร ในยุคสมัยใหม่ซึ่งเป็นยุคของตลาดเสรี ผู้วิจัยพบว่าผู้ใหญ่ วัยรุ่นและเด็กๆ ที่นี้สามารถพูดภาษาไทยได้คล่องแคล่ว พวกเขาสื่อสารการใช้ภาษาไทย และสามารถพูด อ่าน เขียน เวียดนามได้คล่องแคล่ว กับภาษาไทยอีกด้วย ชาวบ้านบอกว่าการอยู่ร่วม

และเรียนรู้เรื่องกึ่งไม่ได้ทำให้เขาสูญเสียความสำนึกถึงความเป็นตัวตนของตัวเอง ความเป็นชาติพันธุ์ของพวกเขาดูถูกนิยามผ่านวัฒนธรรมที่แตกต่างกันกับวัฒนธรรมกึ่ง นั่นคือเขามีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมกึ่งอย่างเห็นได้ชัด เช่น วันหนึ่งผู้วิจัยได้คุยกับกลุ่มผู้หญิงในหมู่บ้านโดยที่ผู้วิจัยกำลังถือหนังสือไตดำ พวกเขาถามเขาว่าผู้วิจัยอ่านภาษาไทยได้มากน้อยแค่ไหน ผู้วิจัยตอบว่าผู้วิจัยกำลังเรียนภาษาไทยอยู่ เมื่อเรียนจบภาษาไทยแล้วผู้วิจัยจะเรียนภาษาไทยต่อไป แต่กลุ่มผู้หญิงต้องการให้ผู้วิจัยอ่านหนังสือภาษาไทยดำที่อยู่ในมือผู้วิจัยให้เขาฟัง ผู้วิจัยก็เปิดหนังสือและเลือกอ่านนิทานเรื่อง “ขุนลู นางอ้ว” ซึ่งเขียนด้วยอักษรไตดำ(ซึ่งมีความใกล้เคียงภาษาไทย) ให้ฟัง หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้อ่านนิทานเรื่องเดียวกันแต่เป็นฉบับแปลเป็นภาษาไทยเวียดนาม พวกเขาบอกว่าเวอร์ชันแปลภาษาไทยเวียดนามนั้นไม่ไพเราะเท่ากับเวอร์ชันภาษาไทยเลย นั้นไม่ใช่เพราะพวกเขาไม่เก่งภาษาไทยเวียดนาม แต่นิทานจะมีความไพเราะก็ต่อเมื่อมันถูกอ่านด้วยภาษาที่มันถูกเขียน และที่สำคัญคือมันอยู่ในวัฒนธรรมที่มันถูกสร้าง อย่างไรก็ตามการกลับสู่สำนึกทางวัฒนธรรมจากความเป็นอดีตไม่ใช่สิ่งที่พวกเขาจะกลับไปได้อีก เพราะมันถูกปิดกั้นด้วยการอ่าน เขียน เรียน ภาษา โคลง กลอน ตำนาน นิทานไท และนี่คือเหตุผลที่ต่อมา ในยุคปัจจุบัน อันเป็นยุคเศรษฐกิจระบบตลาด ผู้วิจัยจึงเห็นชาวบ้านที่ประสบความสำเร็จในทางเศรษฐกิจและมีฐานะทางสังคมระดับหนึ่งมุ่งมั่นกับการเรียนภาษาไทยอย่างจริงจัง เพราะภาษาถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์อันโดดเด่นที่มีความแตกต่างจากชาวกึ่ง และการมีภาษาเขียนคือการแสดงให้เห็นว่าพวกเขาเป็นอารยชน (รายละเอียดจะกล่าวไว้ในบทที่ 6)

สงครามกับฝรั่งเศสและการอพยพไปอยู่ลาว

ด้วยการมีพรมแดนติดกับเมืองจำเริญ แขวงหัวพัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ที่อำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง เวียดนาม มีเรื่องเล่าจากผู้เฒ่าว่า หากใครไม่พอใจผู้ปกครองไม่ว่าจะเป็นพ่อ-แม่ หรือ ต่าว (ท้าว) เมือง ก็มักจะหนีไปลาว เช่น ปู่ข้าเตียน อดีตหัวหน้าแผนกวัฒนธรรมของอำเภอมายโจว เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า เมื่อเกือบร้อยปีมาแล้ว ต่าวบ้านถั่วก ไปถูกกับต่าวเมืองท่า (เมืองท่าเป็นเมืองหนึ่งในเมืองมุน หรืออำเภอมายโจว ในปัจจุบัน) เนื่องจากถูกต่าวเมืองท่าใส่ร้ายเรื่องขโมยเบ็ด เลยกยกครัวเรือนบ้าน (ประมาณ 15 ครัวเรือน) ถั่วกหนีไปเมืองลาว

การอพยพอีกกรณีหนึ่งคือการค้าฝิ่น ที่มาจากพม่า เข้ามาทางไทย และลาว แล้วจึงมาหยุดที่เมืองมุน อันเป็นตลาดกลางเพื่อส่งต่อไปยังฮานอย หรือขึ้นเหนือไปทางจีน

ผู้วิจัยไปเที่ยวถ้ำประวัติศาสตร์สมัยที่ท่านโกสอน พมวิทาน อดีตประธานประเทศลาว และเจ้าสุพานวง ท่านหนุฮัก พุมสะหวัน และท่านคำไต สีพันดอน ซึ่งขณะนั้นเป็นแกนนำ “ขบวนการปลดปล่อยประเทศลาว” ได้ใช้เป็นที่อาศัยและวางแผนการรบกับสหรัฐอเมริกา ไกด์มั่งลาว เป็นผู้นำชมและเล่าประวัติศาสตร์ไปด้วยกล่าวว่า คนไทแดงที่อพยพมาที่นี่ต่างก็ร่วมกับท่านโกสอน พมวิทาน

แม่เฒ่า วัย 76 ปี แม่ของเจ้าของบ้านที่อำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง เวียดนาม ที่ผู้วิจัยไปพักอาศัยในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้เล่าว่าทางลาวมีคนไทจากฝั่งเวียดนามไปอยู่เยอะมาก เพราะกลัวถูกเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสจับเอาไปเกณฑ์แรงงานและเป็นทหาร

ผู้นำไทยบางคนเข้าร่วมกับฝรั่งเศส เมื่อฝรั่งเศสแพ้สงครามที่เดียนเบียนฟูแล้ว คนเหล่านี้ก็ต้องหนีตายไปลาวเนื่องจากเกรงว่าจะถูกกองทัพเวียดนามจับตัวไป ข้าเตียน อดีตหัวหน้าแผนกวัฒนธรรมอำเภอมาโจว จังหวัดสว๋ปิง เวียดนาม กล่าวว่าเมื่อฝรั่งเศสแพ้แล้วหนีลงไปทางเวียดนามได้ คนไทยจำนวนหนึ่งไม่ต้องการตามฝรั่งเศสไปทางใต้เพราะแม้จะไปทางใต้ก็ยังเป็นเขตประเทศเวียดนามอยู่ดี จึงหนีไปที่ลาว

ความจริงแล้ว ก่อนยุคอาณานิคมและการเกิดขึ้นของชาติ บริเวณที่เป็นชายแดน แถบนาหม่วนและเวียงไซนั้นเป็นพื้นที่ที่กลุ่มไทแดงอาศัยอยู่ก่อนแล้ว

(รายละเอียดจะกล่าวไว้ในรายงานฉบับสมบูรณ์)

ไทแดงในลาวกลายเป็นลาว?

ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้ไปอาศัยที่ชายแดนลาวและได้เข้าไปยัง.....เวียงไซ เมืองซำเหนือ แขวงหัวพัน ไปพบเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอและได้คุยกับชาวบ้านชาวเมืองหลายคน พบว่าประชากรไทแดง ณ เวียงไซ มีถึงร้อยละ 80 คนส่วนใหญ่ยังรู้ว่าตัวเองเป็นไทแดง

ที่เวียงไซ ที่ซึ่งมีไทแดงอยู่กว่าร้อยละ 80 ก็มีวัด แต่เป็นวัดที่ไม่ใหญ่ ขณะที่ผู้วิจัยเข้าไปนั้น วัดนี้กำลังก่อสร้างวิหารอยู่ คนงานที่กำลังสร้างวิหารนั้นเปิดวิทยุเพลงเพื่อชีวิตของไทย(แลนด์) เมื่อถามเณรที่วัดได้ความว่าที่วัดมีพระ 1 รูป และเณร 3 คน เป็นเณรเด็กน้อย 1 คน อีก 2 คนเป็นเณรวัยรุ่น ทั้งหมดนี้เป็นคนลาว

เมื่อพูดคุยกับไทแดงที่ที่แล้ว พบว่า บางคนอพยพมาหลากหลายรุ่น ตั้งแต่รุ่นปู่ทวด ปู่ พ่อ บางคนก็บอกว่ารุ่นตัวเอง (พ่อ-แม่อยู่เวียดนาม) แต่ไม่มีใครบอกว่าอยู่ที่นี้แต่ไหนแต่ไรมาหลายชั่วอายุคนแล้ว

ลักษณะของบ้านเรือน ไม่เหมือนไทแดงที่เวียดนาม

ภาพ 5.1 – 5.2 เปรียบเทียบตัวเรือนของไทแดงที่เวียดนาม (ซ้ายมือ) กับไทแดงที่ลาว (ขวามือ)

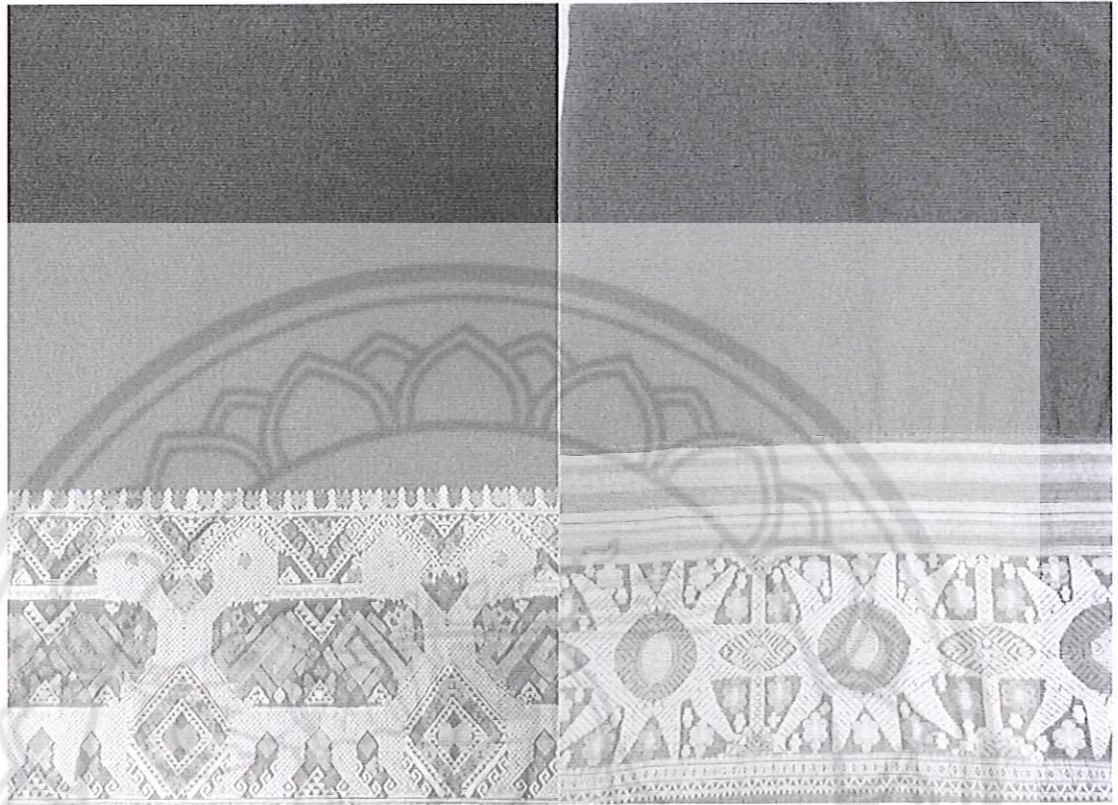
ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

ภาพ 5.3 – 5.4 ชิ่นไทขาวเมืองมุน (ซ้าย) ชิ่นไทแดงเมืองคอง (ขวา)
ถ่ายภาพโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

ภาพ 5.5 – 5.6 ชิ่นไทแดง กลุ่มที่อยู่ใกล้กับชายแดนลาว ด้านนาแห้ว และที่จังหวัดพะเยา
ถ่ายภาพโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

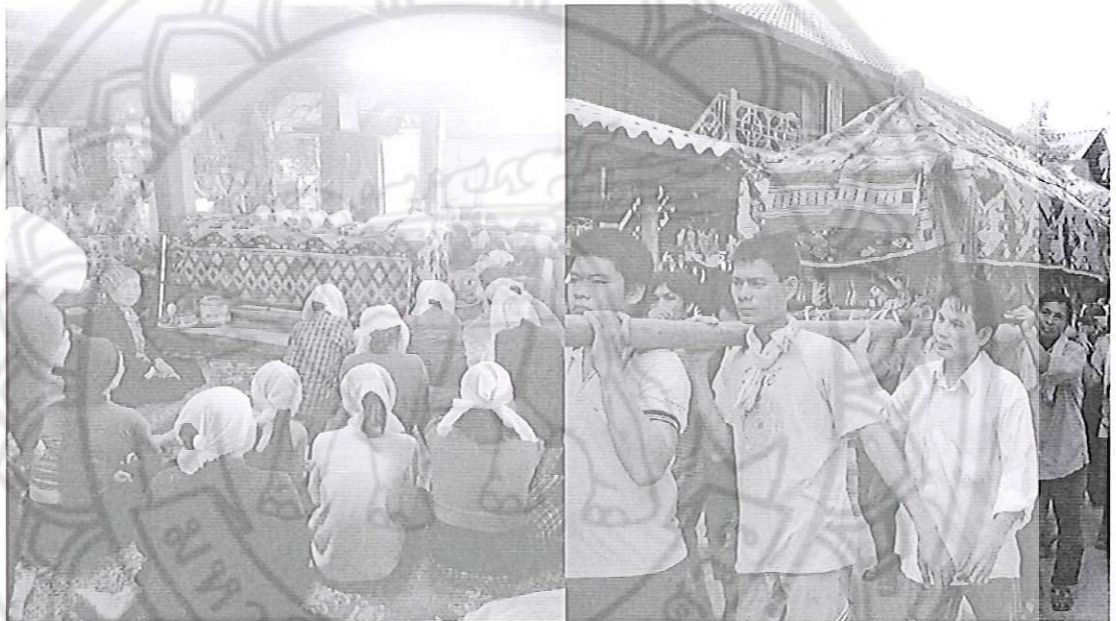
ภาพ 5.7 – 5.8 ชิ่นลาวเวียงไซ (ขวา) และชำเหนื่อ (ซ้าย) ที่ทั้งคนลาวและไทแดงต่างก็ใส่ในชีวิตประจำวัน
ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

ชิ่นไทแดงที่ค่อนข้างเหมือนชิ่นไทแดงที่แพงฮว่า คือ “ชิ่นมุก” มีเหลือน้อยที่เวียงไซ ส่วนดินชิ่นที่เป็นสายทางยาวๆ กลับไม่มีให้เห็นทั้งในชีวิตประจำวัน และที่ขายในตลาด ดินชิ่นที่ไทแดงใส่นั้นคล้ายกับชิ่นลาว ลักษณะชิ่น เป็นชิ่นสั้นกว่าชิ่นไทแดงที่แพงฮว่า ผู้วิจัยได้ไปคุยกับร้านขายผ้าชิ่นที่ใหญ่ที่สุดในเวียงไซ ซึ่งเจ้าของเป็นคนไทแดง ก็ได้รับคำตอบว่าสมัยนี้ไม่ว่าจะเป็นไทแดงหรือลาวก็นุ่งชิ่นคล้ายกันจนแยกไม่ออก อย่างไรก็ตาม ชิ่นที่ชาวเวียงไซ และชำเหนื่อนุ่งนั้นแตกต่างจากชิ่นที่ชาวเวียงจันทน์และหลวงพระบางนุ่งอย่างชัดเจน

คนไทแดงที่นุ่งพูดภาษาไทยแดง ซึ่งบางคำต่างจากภาษาลาว เช่น คำว่า เจ๋อมี (ซึ่งตรงกับคำว่า เตี้ยมี มีอมี ในภาษาลาว) คำว่า เจ็บเจ๋อ (เจ็บใจ ในภาษาลาว) คำเรียกตระกูลของไทแดง ใช้คำว่า “จาว” (เหาะ ในภาษาเวียดนาม) ผู้วิจัยได้พูดคุยกับไทแดงที่นี้หลายคน พบว่ายังใช้จาวเดิมๆ ซึ่งเหมือนกับกลุ่มคนไทขาวและไทแดงในเวียดนาม จาวที่มีอยู่มากได้แก่ จาวซ่า วี ลอ เลื่อง และเงิน

สิ่งที่แตกต่างจากลาว นอกจากภาษาพูดบางคำแล้วคือศาสนา เรื่องนี้ชาวลาวที่เวียงไซบอกว่าชัดเจน ไทแดงนับถือศาสนาผี ไม่เข้าวัด ส่วนลาวนับถือศาสนาพุทธจึงเข้าวัด ลาวบอกว่าไทแดงไม่รู้ว่าจะวางตัวอย่างไรเวลาเข้าวัด เมื่อคุยกับคนไทแดง เขาบอกว่าที่ไม่นับถือศาสนาพุทธเพราะพิธีการจัดการศพในศาสนาพุทธคือการเผา สำหรับศาสนาผีของไทแดงคือการฝัง การเข้าศาสนาพุทธคือศพ

ตัวเองต้องถูกเผา กลัวการเผาศพ มีมีการ “มอ” (สวด) ฝักไม่ได้ขึ้นฟ้า อย่งไรก็ดี ก็มีบ้างที่กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองมีการแต่งงานกัน เรื่องนี้ผู้วิจัยได้คุยกับชาวบ้านหลายคนทั้งไทแดงและลาวเกี่ยวกับการปฏิบัติกรตามความเชื่อ/ศาสนาที่แตกต่างกันว่า ให้ปฏิบัติตามจารีตประเพณีของฝ่ายสามี หากฝ่ายสามีเป็นไทแดง ฝ่ายภรรยาเป็นลาว ให้ภรรยาประพฤติตามจารีตฯ ของไทแดง นั่นคือ เมื่อตายแล้วต้องทำพิธีตามศาสนาของไทแดง คือฝังศพ ส่วนสาวไทแดง หากได้สามีเป็นลาว เมื่อตายแล้วศพต้องถูกเผา ชาวบ้านยังพูดติดตลกว่า หากสาวไทแดงไป “เอาผัว” ลาวแล้วเสียเปรียบ เพราะศพจะต้องถูกเผา ไม่ได้ถูกสวดให้ขึ้นฟ้า ส่วนสาวลาวที่มา “ได้ผัว” ไทแดง จะได้เปรียบเพราะไม่ต้องถูกเผาศพ

ภาพ 5.9 – 5.10 พิธีศพผู้ไทขาว เมืองมูน
ถ่ายภาพโดย อัจฉริยา ชวงศ์เลิศ

ไทแดงส่วนใหญ่ไม่ได้ติดต่อกับไทแดงหรือไทขาวที่เวียดนามอีกแล้ว เพราะขาดการติดต่อเป็นเวลานาน แต่ยังมีส่วนน้อยที่เพิ่งอพยพมาในรุ่นพ่อ ที่ยังมีการติดต่อ ชาวบ้านหลายคนเล่าว่า ในช่วงเทศกาลตรุษเวียดนาม (เต๋ต ในภาษาเวียดนาม) มีไทแดงในลาวบางส่วนข้ามผ่านด่านเมืองลัด ไป “กินเต๋ต” ที่เวียดนาม

เมื่อถามถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทแดงและลาวที่นี่ พี่ชายคนหนึ่งอาชีพขับแท็กซี่ที่ซ่าเหนือกล่าวว่า ไทแดงมีเยอะกว่าคนลาว มีความแตกต่างจากลาวอย่างเห็นได้ชัด ทั้งพิธีศพ และลักษณะท่าทาง ว่าแล้ว พี่แกก็ชี้ให้ดูคนข้างทางที่แกขับรถผ่านนี่ว่า “นี่เป็นไทแดง นี่เป็นม้ง นี่เป็นลาว นี่เป็นเวียด ลักษณะท่าทางของแต่ละชาติพันธุ์ชัดเจนมาก” พี่ชายที่ขับแท็กซี่บอก อย่งไรก็ดี พี่ชายขับแท็กซี่ก็ยังบอกอีกว่า “ไทแดงกับลาวก็อยู่กันได้ด้วยดีเหมือนพี่ๆ น้องๆ” นอกจากนี้ ด้วยความที่เห็น

ผู้วิจัยเป็นคนไทยก็คงเป็นได้ พี่ชายคนนี้จึงพูดถึงเวียดนามกับลาวอันมีนัยทางการเมืองเพื่อตอบโต้คนไทย พี่ชายคนนั้นกล่าวว่า “จริงๆ แล้วเวียดนามกับลาวก็เป็นบ้านที่เมืองน้องกัน มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน

ภาพ 5.11 – 5.12 พิธีฝังศพผู้ไทชาวเมืองมุน
ถ่ายภาพโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

ภาพ 5.13 – 5.14 พิธีศพผู้ไทชาวเมืองมุน เป็นศพของผู้ที่เคยเป็นทหารในสงครามกุ่มชาติ
ถ่ายภาพโดย อัจฉรียา ชวงค์เลิศ

เวียดนามไม่เคยมาเอาดินแดนลาว มีแต่ประเทศไทย ที่มาเอาดินแดนลาวไปหมด ภาคอีสานของไทยก็คือดินลาว บ้านพี่เมืองน้องเรามีกันอยู่ 3 ประเทศคือ เวียดนาม ลาว และกัมพูชา” แม้ว่าพี่ชายคนนี้จะบอกว่าเวียดนามเป็นคนขี้โกงเมื่อเปรียบเทียบกับคนชาติอื่นๆ เช่น ไทย จีน แต่ในระดับประเทศเขารู้สึกดีกับเวียดนามมาก

บทที่ 6

การสร้างอัตลักษณ์จากการเรียน การสอน และการใช้ภาษาเขียนไท

อักษรไทของคนไทในเวียดนาม มีมาประมาณ 500 ปี ที่ผ่านมาแล้ว (ยุคตี 2557) ภาษาไทนั้นรับเอามาจากอักษรในแบบสุโขทัย อย่างไรก็ดี ตัวอักษรและการสะกดคำของกลุ่มผู้ไทดำ ไทขาว และไทแดงในเวียดนามมีความแตกต่างกันหลายจุด (Yukti 2012) คนไทในภาคกลางตอนเหนือบันทึกสิ่งต่างๆ ไว้ เช่น ที่เมืองมุนมีการบันทึกสิ่งต่างๆ เหล่านี้ คือ (1) อันแซกจางเวืองเลออัน ซางเมืองมุนเฮานา (ประวัติการสร้างเมืองมุน) (2) กกก้าป (บรรพบุรุษของไทเมืองมุน) (3) ความเค็ดความคม (ความเล่า) (4) บทสวดต่างๆ เช่น หม้อไคตาง (สวดไซทางดิน) อัมเอ็ดหลวง (ปฐมกาลหลวง) อัมเอ็ดน้อย (ปฐมกาลน้อย) ไคปากฟ้า (ไขปากฟ้า) อัมออกเกิน (การกำเนิดมนุษยโลก) เห็นกลาง (กลางร้าย) ลางฝัน หับโหมต (ต้อนรับครู) ไตอัมออกไม้ (ประวัติป่าไม้) ฟันไม้ อัมออกหม้อ (กำเนิดการสวด) หับหม้อ (รับการสวด) หม้อโก (สวดการเกิดขึ้นของไก่) หม้อโกควด (สวดไก่ย่าง) อัมออกควาย (กำเนิดควาย) หม้อขึ้นฟ้า (สวดขึ้นฟ้า) โนบจิงโต (ถวายตัวสัตว์)(เชื่อมหนทางสู่) ยัมเหือน (ยัมเรือ)(เมืองฟ้าต่ำ เมืองฟ้าสูง) หม้อชวนโลง (เรียกขวัญกลับ) ชื่อเหมยสีนทาน (หนังสือเชิญ) ซึ่งประกอบไปด้วย โขมลูกปุกต้น (ปลุกวิญญาณ) เหมยขวัน (เชิญขวัญ) เหมยเลา (เชิญกิน) เหมยแปง (เชิญกินขนม) เหมยกวย (เชิญกินกล้วย) เหมยออย (เชิญกินอ้อย) เหมยกาม (เชิญกินส้ม) เหมยบอก (เชิญบอก) เป็นต้น ลูกหลายให้ไซง คำสั่งไว้ลุนหลัง (คำสั่งไว้รุ่นหลัง) เอ็นจุง (ร้องไห้ น่าสงสาร) วันเต้ (คำกล่าวในงานศพ) บอคนกโมก (บอคนกเทพ) นอกจากนี้ยังมี (5) วรรณกรรม เช่น เรื่อง ต่าวลิวบี (ท้าวเล่าปี) ซึ่งแปลมาจากเรื่องเล่าปีของสามก๊ก (6) หลวดเหละถาย (กฎหมายของไทย) ส่วนที่เมืองคองมี (1) บันทึกการกำเนิดโลก (2) บันทึกเรื่องราวของท้าวเมืองผู้กล้าหาญ เช่น ท้าวคำแปง ท้าวฮาย (3) หม้อขวัญ (ความสวดเรียกขวัญ) (4) บทกวี และ (5) บันทึกต่างๆ รวมทั้งเอกสารการกู้เงิน เป็นต้น

ภาษาไม่ใช้ทำหน้าที่แค่การบันทึกประวัติเมือง เรื่องราว ตำนาน คำทำนาย ตำรายา บทสวด บทขับร้อง เพื่อสืบทอดความรู้ ความคิด และโลกทัศน์แก่รุ่นลูกหลาน อันมีผลต่อการดำรงวิถีชีวิตของคนไท ตั้งแต่โบราณมา แต่ภาษา อย่างน้อย นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 (แม้มีการผสมผสานคำในภาษาเวียดนามจำนวนมาก) ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้าง “ความเป็นเรา” ซึ่งเป็นองค์ประกอบของชุมชนในจินตนาการ (imagined community) ของคนไทมาตั้งแต่ยุคก่อนสมัยใหม่ และยังคงเป็นกระบวนการของการสร้างพื้นที่ทางการเมืองในจินตนาการของไทย (imagined Tai political spaces) จนถึงปัจจุบัน (แม้ว่าในยุคหลังปฏิวัติสังคมนิยม มีความพยายามของรัฐในการสร้างชุมชนในจินตนาการระดับชาติ และมีการควบคุมการใช้ภาษาไทยด้วยการทำให้ภาษาไทเมืองใดเมืองหนึ่งเข้ามาแทนที่พร้อมทั้งทำให้ภาษาไทยเป็นมาตรฐานเดียวกันก็ตาม) (Yukti 2012)

อักษรไทขาวและการเมืองว่าด้วยการเรียน-การสอนภาษาไท

ปฏิบัติการของการเรียนการสอนไทและภาษาเวียดนาม เป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์ของแต่ละยุคสมัยการเมือง นโยบาย และการต่อรองระหว่างรัฐและชาวไทขาวภายใต้การเมืองเชิงวัฒนธรรมของการยอมรับสิทธิและศักดิ์ศรีของกลุ่มชาติพันธุ์ในการใช้ภาษา ใน 3 ยุค คือ ยุคก่อนและช่วงอาณานิคมฝรั่งเศส ยุคอาณานิคมฝรั่งเศส และยุคการสร้างชาติเวียดนาม

ยุคแรก การเรียน-การสอนภาษาไทยในยุคลัทธิชาตินิยม (ก่อน ค.ศ.1945): การเรียนหนังสือมีไว้เพื่อการนำ

ในยุคลัทธิชาตินิยม โครงสร้างการปกครองเมืองไทย ประกอบด้วยหน่วยปกครองที่สูงที่สุดคือ เมือง โดยมีผู้ปกครองที่เรียกว่า “ตัวเมือง” (หัวเมือง) รองลงมาจากเมืองคือ บ้าน ผู้ปกครองคือ “ตัวบ้าน” ตัวเมืองและบ้านทำหน้าที่ในการควบคุมไพร่เพื่อการผลิต โดยเฉพาะการทำนา การจัดการน้ำผ่านทำเหมืองฝาย การจัดการป่า และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ คนไทยเชื่อว่าทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดเป็นของเทวดาและผี ซึ่งทำหน้าที่คอยปกป้องรักษาธรรมชาติ นอกจากนี้แต่ละเมืองมีกฎและจารีตที่ใช้ในการปกครอง และตัวเมืองมีหน้าที่ที่จะทำให้ไพร่เชื่อฟังในกฎและจารีตนั้น รวมทั้งควบคุมชะตาชีวิตของผู้คนในเมืองนั้นด้วย ทั้งนี้โดยการอ้างอำนาจของเทวดาและผี ผ่านการเป็นคนกลางในประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ ก่อน-หลังการผลิต

ภาษาเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้ตัว (ผู้มีฐานะทางสังคม) สูงกว่าไพร่ การสอนอ่าน-เขียนภาษาไทยไม่ได้มีอยู่ทั่วไป อำนาจในการเรียนภาษาเขียนไทยเป็นเรื่องของชนชั้นผู้ปกครองหรือตัว ซึ่งมักจะต้องอ่านออกเขียนได้ จึงถูกบังคับให้ต้องเรียนหนังสือ ดังนั้น ครอบครัวของตัวจะต้องจ้างคนมาสอนหนังสือ ลูกหลานของตัวเองที่บ้านตั้งแต่ยังเด็ก ดังคำกล่าวที่ว่า “การรู้หนังสือทำให้ฉลาดเร็วขึ้น” เพราะพวกเขาต้องปกครองชาวบ้าน สามัญชนไม่จำเป็นต้องเรียนหนังสือ มีคำกล่าวประโยคหนึ่งที่ป้องกันไม่ให้มีการสอนหนังสือแก่ครอบครัวสามัญชน คือคำกล่าวที่ว่า “หากพ่อสอนหนังสือให้ลูกให้อ่าน-เขียนหนังสือ พ่อจะตายเร็วขึ้น” แต่พ่อมันไปสอนให้คนอื่น ๆ แล้วลูกไปนั่งเป็น “ครูพักลักจำ” หรือสอนให้หลานมันได้ นั่นก็คือ การรู้/ไม่รู้หนังสือมันเป็นเรื่องความชอบส่วนบุคคล หากต้องการเรียนหนังสือก็ต้องไปฝากตัวเป็นศิษย์ของผู้รู้ นั่นแต่ละบทยของการเรียน ซึ่งมักเรียนผ่านการอ่านโคลงกลอน ในช่วงเวลาค่า แต่แต่ละครั้งใช้เวลาเรียน 3 คบเพลิงดับ (คบเพลิงหนึ่งยาว 1.5 เมตร) อุปกรณ์การเขียนคือถ่าน กระดานคือผนังบ้าน เมื่อเรียนครบ 3 ครั้งแล้ว เป็นอันจบการเรียนกับครู ที่เหลือเป็นเรื่องที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้อเอง อย่างไรก็ตาม การเรียนหนังสือนั้นไม่ห้ามผู้หญิงเรียน แต่แทบไม่มีผู้หญิงเรียน (Bàn 2014) การเข้าถึงการเรียนรู้นี้ยากนั้นแสดงให้เห็นภาษาคือเครื่องมือของอำนาจของชนชั้นปกครอง สำหรับหมอผี ซึ่งก็เป็นผู้มีสถานะทางสังคมก็ต้องรู้หนังสือเช่นกัน แม้ในปัจจุบันนี้ก็จะต้องรู้หนังสือไทย เอกสารไทยโบราณก็ยังคงอนุรักษ์ไว้และตกทอดมาจนถึงทุกวันนี้ เอกสารนั้นถูกคัดลอกมาเป็นระยะๆ จากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูก ถ้าลูกไม่ทำหน้าที่หมอผี ก็ต้องให้หลานทำหน้าที่นี้

ในระหว่างสามัญชน ภาษาไทยในเวลานั้นถูกถ่ายทอดโดยเล่าสู่กันฟังผ่านโคลงกลอนคล้ายนิทาน เช่นเรื่อง “ขุนลู นางอ้ว” และ “ตัว(หัว) สีโหน” บางเรื่องก็มีโครงเรื่องมาจากเรื่องของจีน เช่นเรื่อง “ตัวลิ่วปี่” (กษัตริย์เล่าปี แห่งสามก๊ก) ตำนานเหล่านี้ผ่านการจดบันทึกด้วยภาษาไทยและคัดลอกต่อกันมา ทำให้ผู้เขียนได้อ่านทั้งสองเรื่องเรื่องนี้บางส่วนเป็นภาษาไทย เรื่องแรกอ่านผ่านภาษาไทยดำ เรื่องที่สองเป็นภาษาไทยขาว อย่างไรก็ตาม การเรียนผ่านการท่องและขับโคลงกลอน ทำให้สามัญชนเข้าถึงภาษาไทยและโลกทัศน์แบบท้องถิ่น แม้แต่ผู้หญิงไทยหลายคนแม้ในปัจจุบันก็ยังมีความสามารถในการขับโคลงกลอน

ในยุคอาณานิคมฝรั่งเศส มีการให้ห้ามมิให้สามัญชนผู้ไทยเรียนอ่าน-เขียนภาษา ดังนั้น จึงมีเฉพาะครอบครัวของตัวเท่านั้นที่ได้เรียนหนังสือ อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากทางเศรษฐกิจในชีวิตของผู้คนแม้แต่ครอบครัวของตัว ตัวยังต้องกู้เงินคนอื่นใช้จ่าย (ผู้เขียนเคยอ่านเอกสารการขอกู้เงินของตัว 2 ท่าน โดยการเอาที่ดินไปจำนองการกู้) ดังนั้น การเรียนหนังสือจึงเป็นเรื่องลำบากมากในเวลานั้น

ยุคที่ 2 การเรียนการสอนภาษาไทยในช่วงรบกับฝรั่งเศสอย่างเข้มข้น (ค.ศ. 1945 – 1954): ศัตรูของชาติมี 3 อย่างคือ ความอดอยาก ความไม่รู้หนังสือ และข้าศึก

ในปี ค.ศ. 1945 เป็นปีแห่งการประกาศอิสรภาพและเป็นปีที่เกิดรัฐชาติเวียดนาม แม้เป็นเช่นนั้นก็ยังมีกรอบกั้นระหว่างฝรั่งเศสกับกองทัพเวียดนาม (กองทัพปลดแอกชาติเวียดนามจากการเป็นอาณานิคมของต่างชาติ) ในเวลานั้นมายโจวคือพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ของกองทัพฝรั่งเศส เพราะมันเป็นพื้นที่ของการผลิต จำหน่าย และควบคุมการค้าฝิ่น ในช่วงเวลานั้นฝรั่งเศสได้สนับสนุนเจ้าเมืองมุนและพวกชนชั้นนำทั้งในด้านการควบคุมที่ดิน ทรัพยากร เงินทอง และผู้หญิง ประชาชนเมืองมายโจวกลายเป็นผู้ใช้แรงงาน ถูกเกณฑ์ทหาร และจากคำบอกเล่าของชาวบ้าน ผู้หญิงบางคนก็ถูกใช้เพื่อเป็นนางบำเรอ มีประชาชนที่อดอยากและเป็นเหยื่อสงครามเป็นอันมาก อย่างไรก็ตาม ประชาชนชาวมายโจวก็นำความต่อสู้กับอำนาจของฝรั่งเศสและเจ้าเมืองด้วยการเข้าร่วมกับกองทัพของกลุ่มเวียดนาม ในปี ค.ศ. 1947 – 54 มายโจวได้กลายเป็นสนามรบที่ดุเดือดระหว่างกองทัพของกลุ่มเวียดนาม ดังนั้นการเข้ากับเวียดนามต่อต้านฝรั่งเศสจึงกลายเป็นการสร้างตัวตนใหม่ของไทเมืองมุนในฐานะพลเมืองของรัฐชาติเวียดนาม

ในช่วงปีนั้น มีประชากรเวียดนามทั่วประเทศไม่รู้หนังสือกว่าร้อยละ 95 รัฐบาลของประธานาธิบดีโฮจิมินห์ จึงมีการรณรงค์ให้ประชาชนต่อสู้กับ 3 สิ่ง คือความอดอยาก ความไม่รู้หนังสือ และข้าศึกของชาติ (ตามลำดับความสำคัญ) โฮจิมินห์กล่าวว่า “ชาติพันธุ์ใดที่ไม่รู้หนังสือ ชาติพันธุ์นั้นเป็นชาติพันธุ์ที่อ่อนแอ” ดังนั้นการเรียนการสอนภาษา (ทั้งเวียดนามและไทย) นอกจากจะไม่เป็นที่ต้องห้ามสำหรับสามัญชนแล้ว สามัญชนยังต้องเรียนภาษาด้วยซ้ำ รวมทั้งเป็นนโยบายเร่งด่วนที่มีการปฏิบัติอย่างจริงจังในการสร้างชาติเวียดนามในการที่ต้องเรียนภาษาเวียดนาม ในฐานะที่เป็นภาษาของชาติ เป็นภาษาหลัก ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างรัฐชาติ (Chinh 2000) ผ่านการสร้างอัตลักษณ์ทางภาษา และการควบคุมความคิดของพลเมืองให้เป็นไปในวัตถุประสงค์เดียวกันกับนโยบายของรัฐบาล (Thang 2007) ด้วยเหตุนี้ ทำให้การอ่านเขียนภาษาไทยเริ่มหายไป

แม้ต้องเรียนภาษาเวียดนามเป็นภาษาหลัก ในช่วงสองปีของการประกาศอิสรภาพ ผู้ไทยมายโจวก็นำการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างไม่เป็นทางการ เช่น มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้เปิดชั้นเรียนในเวลาค่ำ โดยการเชิญผู้รู้มาสอนหนังสือไทยแก่ผู้สนใจ สิ่งที่เรียนคือการเขียน-อ่านโคลงกลอน (Bàn 2014) แต่ด้วยความยากลำบากในการใช้ชีวิตในช่วงสงครามกับฝรั่งเศสประกอบกับนโยบายเรื่องการกำจัดไม่รู้หนังสือที่ถูกปฏิบัติอย่างเข้มข้น ทำให้ผู้ไทยในเวลานั้นหมดปัญญาที่จะเปิดชั้นเรียนหนังสือไทยต่อไปอีก

อย่างไรก็ดี ตอนปลายสงครามก็ยังมีเรียนการสอนภาษาไทยอยู่บ้างแต่เป็นเรื่องของปัจเจกชนที่ต้องการเรียนแล้วไปฝากตัวเป็นศิษย์เรียนกับผู้รู้ เช่น ลุงท่ากงหลา (Hà Công Lát) สอนหนังสือแก่หลานลุง หลังจากนั้นก็มีคนรู้ว่าลุงสอนหนังสือจึงมารวมตัวกันมาขอให้ลุงสอนในเวลาค่ำ (Bàn 2014) ดังนั้นจะเห็นว่าแม้ในช่วงเวลาที่อดอยากในภาวะสงครามและอยู่ภายใต้การปฏิบัติอย่างเข้มข้นของการสอนภาษาเวียดนามแบบนี้ ผู้ไทยก็ยังดิ้นรนชวนขายเรียนภาษาไทย แสดงให้เห็นว่าผู้ไทยบางส่วนนั้นไม่ต้องการถูกรอบงำอย่างเบ็ดเสร็จจากความรู้และโลกทัศน์ของคนเวียดนามและชาตินิยม

ยุคที่ 3 การเรียนการสอนภาษาไทยในช่วงการปลดปล่อยจากฝรั่งเศสและสงครามกับสหรัฐฯ (ค.ศ. 1955 – 1975): กระบวนการสร้างชาติเวียดนามผ่านการกลืนวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์

ในกระบวนการรวมกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้เป็นหนึ่งเดียวกับกายใต้จินตนาการการสร้างชาติเวียดนามภาษาและวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของชาติเวียดนาม ในขณะเดียวกัน ก็

เป็นการผลิตซ้ำความสัมพันธ์เวียดนาม-ไทย ในฐานะผู้อยู่เหนือกว่าและผู้เป็นรอง การที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ ถูกผลักออกไปเป็นชายขอบ ภาษาเวียดนามถูกทำให้เป็นภาษาของชาติ ทำให้คนไทยรู้สึกแสบกับเรื่องแบบนี้ ในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ แม้ “สละชีพเพื่อชาติ” ในสงครามฝรั่งเศสและสหรัฐฯแล้ว พวกเขาก็ยังถูกทำให้ รู้สึกว่าเป็นรองคนกึ่ง (เวียดนาม) เสมอ

เมื่อมองย้อนอดีตไม่กี่สิบปีที่ผ่านมา ก่อนที่เวียดนามจะได้รับชัยชนะในยุทธภุมิเดียนเบียนฟู ในปี ค.ศ. 1954 ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำไทยมาจกกับรัฐบาลสังคมนิยมเวียดนามดูจะไม่ราบรื่น เพราะ ดังที่กล่าวแล้วว่าชนชั้นนำไทยมาจกสนับสนุนฝรั่งเศสในการกดขี่ประชาชน เป็นความทรงจำที่ปัจจุบัน ลูกหลานชนชั้นนำรู้สึกกระอักกระอ่วนใจ เพราะในฐานะของพลเมืองก็ควรจะมีความภักดีต่อชาติ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากคนไทยมาจกได้เข้าร่วมกับกองทัพปลดแอกเวียดนาม ซึ่งต่างกับไทยบางกลุ่ม เช่น กลุ่มเด่ววัน ลอง (Đèo Văn Long) ผู้ไทชาวเจ้าเมืองไล ด้วยเหตุนี้รัฐบาลกลางจึงให้สิทธิพิเศษแก่คนท้องถิ่นให้เป็น เจ้าหน้าที่รัฐส่วนท้องถิ่น (พิเศษ 2552) ที่มาจกก็เช่นกัน จนถึงปัจจุบันเจ้าหน้าที่อำเภอมีประมาณร้อยละ 70 - 80 ที่เป็นคนไทยมาจก มากไปกว่านั้นประธานและเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ในระดับอำเภอก็เป็นคนไทยมาจกทั้งคู ในหมู่บ้านที่ผู้วิจัยไปพักอยู่ระหว่างเก็บข้อมูล ก็มีเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นถึง 20 คน เมื่อถาม ชาวบ้านว่าเพราะรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนให้กลุ่มชาติพันธุ์เป็นเจ้าหน้าที่รัฐหรือถึงมีเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่เป็นไทยมาจกมากขนาดนี้ ชาวบ้านบอกว่าไม่ใช่ แต่เป็นเพราะการที่ไทยมาจกมีเครือข่ายทางการเมืองในท้องถิ่นที่ เหนียวแน่นต่างหาก จะเช่นไรก็ตาม รัฐธรรมนูญของเวียดนามก็ให้อำนาจคนท้องถิ่นในการปกครองตนเอง มากด้วย

หลังปี ค.ศ. 1954 ผลจากการพ่ายแพ้สงครามของฝรั่งเศส ทำให้ฝรั่งเศสหนึ่งลงใต้ และมีการทำ สนธิสัญญาแบ่งแยกเวียดนามเหนือ-ใต้ออกจากกัน รัฐบาลเวียดนามเหนือได้มีความพยายามในการรวมกลุ่ม ชาติพันธุ์ต่างๆ ภายใต้การสร้างชาติภายใต้กรอบอุดมการณ์เศรษฐกิจและสังคมแบบสังคมนิยมและความ เป็นรัฐชาติเวียดนาม (Thang 2007: 99) มีการตั้งเขตปกครองตนเอง ไทย-แม้ว (Khu Tự Trị Thái - Mèo) (ต่อมาเขตปกครองตัวเองไทย-แม้ว เปลี่ยนชื่อเป็นเขตปกครองตัวเองภาคตะวันตกเฉียงเหนือ) มีด้วยกัน 16 เมือง ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขต 12 จุไทเดิม ปัจจุบันคือภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศ ในเขตปกครอง ตนเองๆ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ สามารถตัดสินใจด้วยตัวเอง รักษาวัฒนธรรมของตัวเอง เช่น สามารถมีวิชา สอนภาษาท้องถิ่นได้ในโรงเรียน แต่มาจกไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของเขตปกครองตนเองๆ นี้ (ยุค 2552) ดังนั้น คนไทยในเขตปกครองตนเองๆ จึงมีการรวมรวมเอกสารภาษาไทย และทำให้ภาษาไทยจากที่ต่างๆ เป็น ภาษามาตรฐานภาษาเดียวคือภาษาไทยเขินลา เพื่อใช้ในการสอนภาษาไทยในเขตปกครองตนเอง ในช่วงปี ค.ศ. 1962-1965 มีหนังสือที่พิมพ์เป็นภาษาไทยกว่า 35,000 เล่ม (Bàn 2014) และนี่คือวิธีการสร้างจิตนา การร่วมใหม่ของความเป็นพลเมืองของรัฐชาติเวียดนามบนความหลากหลายของชาติพันธุ์และกลุ่ม วัฒนธรรม ชนกลุ่มใหญ่เช่นกึ่งก็ต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับชนกลุ่มน้อยอีกหลากหลายชาติพันธุ์ ขณะที่กลุ่ม ชาติพันธุ์ก็ต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับคนกึ่ง (พิเศษ 2552: 177)

ระหว่างนโยบาย “เขตปกครองตนเอง” ซึ่งให้อำนาจชนกลุ่มน้อยปกครองและรักษาวัฒนธรรม ตนเอง กับนโยบายสร้างรัฐชาติให้มีความเป็นหนึ่งเดียว ดูจะเข้ากันได้กับนโยบาย “การเลือกรักษา วัฒนธรรมของชาติ” (Bảo tồn chọn lọc các giá trị văn hóa của dân tộc) นโยบายนี้อนุญาตให้กลุ่ม วัฒนธรรมต่างๆ สามารถรักษาวัฒนธรรมของตัวเองได้ราบเท่าที่มันไม่ขัดต่อนโยบายของรัฐและอุดมการณ์ สังคมนิยมเวียดนาม (Michaud 2009: 32) โดยอุดมการณ์สังคมนิยมเวียดนามแล้ว ยอมรับว่ากลุ่มชาติพันธุ์ ต่างๆ มีสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกับคนกึ่ง รวมทั้งยอมรับสิทธิและหน้าที่ของสตรีให้เทียบเท่าบุรุษ (Thang

2007: 157) ดังนั้น โดยนโยบายและอุดมการณ์นี้ทำให้ดูเหมือนว่ารัฐชาติเวียดนามยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสิทธิอันเท่าเทียมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ แต่ในทางปฏิบัติ การ “เลือก” ที่จะรักษาวัฒนธรรมของชาตินั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาของรัฐบาลว่าวัฒนธรรมใดมีความเหมาะสมและไปด้วยกันได้กับอุดมการณ์สังคมนิยมเวียดนาม (Thang 2007: 157) นโยบายนี้ เอาเข้าจริงๆ แล้วมีความไปกันได้กับนโยบายที่ส่งเสริมวัฒนธรรมกึ่งในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการ (Michaud 2009: 35) ภายใต้นโยบายดังกล่าว ในปี ค.ศ. 1969 จึงมีการยกเลิกการเรียนการสอนภาษาท้องถิ่นที่เขตปกครองตนเอง (Bàn 2014)

อย่างไรก็ดี ดังที่ได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่าเมืองไทดินแดน 12 จุฑ (ในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม) เคยเป็นอาณานิคมเก่าของอาณาจักรไควต-เวียดนามในอดีต ดังนั้น มายโจว ซึ่งอยู่นอกเขต 12 จุฑ จึงไม่ได้ถูกรวมเข้าไปในเขตปกครองตนเองนี้ด้วย มายโจวจึงไม่สามารถจัดการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมไทขาวอย่างเป็นทางการได้ และมีความยากกว่าคนไทดำและไทขาวในเขตปกครองตนเองฯ ในการเรียนภาษาไทย ดังนั้นคนไทขาวมายโจวจึงเรียนประวัติศาสตร์ ภาษา และวัฒนธรรมเวียดนามอย่างเข้มข้น (Yukti 2552: 216) อย่างไรก็ดี ในบางครั้งในนามของมติที่ประชุมของเจ้าหน้าที่รัฐท้องถิ่นมายโจว ก็จัดให้มีการสอนภาษาไทยในโรงเรียนด้วย เช่น ในช่วงปี ค.ศ. 1960-65 ชาวฟูฮัว (Khà Phúc Hoà) ซึ่งเป็นครูสอนภาษาไทยชั้นประถม 3 ที่จังหวัดซินลาซึ่งเขตปกครองตนเองฯ ได้เป็นอาจารย์รับเชิญมาสอนภาษาไทยที่มายโจวด้วย นักเรียนได้เรียนแค่ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์และเฉพาะนักเรียนประถม 3 เท่านั้นที่ได้ (Bàn 2014)

เหตุการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า บนความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างรัฐกับประชาชน รัฐได้เปลี่ยนความรู้ของคนไทขาวต่อ “พื้นที่” (รัฐชาติและสังคมนิยมเวียดนาม) และ “เวลา” (ยุคแห่งความเป็นอยู่ใหม่ – *thời kỳ sống mới*) เป็นการเปลี่ยนจินตนาการใหม่ที่มีต่อรัฐชาติ (Anderson, 1991) เปลี่ยนวิถีคิดของผู้คนและการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของประเทศสังคมนิยมด้วย รัฐได้รณรงค์เรื่อง “วัฒนธรรมใหม่ และความ เป็นอยู่ใหม่” (*Văn hóa mới, thời kỳ sống mới*) เพื่อที่จะลบล้าง “ความล้าหลัง” การเชื่อในเรื่องภูติผี วิญญาณ แล้วนำประเทศเข้าสู่ความสมัยใหม่ ซึ่งดูเหมือนว่าวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยถูกทำให้กลายเป็นสิ่งที่ขัดขวางการพัฒนาเศรษฐกิจ (Yukti 2007: 252)

แต่กระนั้นก็ตาม แนวคิดใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิพลเมืองและความเสมอภาคก็ได้เข้ามาสู่โลกทัศน์ใหม่ๆ ของคนไทขาวมายโจว เช่น ศักดินานิยมเป็นเรื่องไม่ดีเพราะกดขี่ประชาชน ต้องถูกกำจัด (*chế độ phong kiến là xấu xa, là bóc lột*) หรือการให้ความรู้เรื่องความเท่าเทียมกันทางสังคม (*binh đẳng xã hội*) ด้วยเหตุนี้ ในกระบวนการสร้างชาติจึงได้มีการยึดและเผาทำลายเอกสารโบราณของกลุ่มผู้ไทซึ่งเป็นผลผลิตของอุดมการณ์ศักดินานิยมเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ กลุ่มผู้ไทจึงแทบไม่มีเอกสารในการเรียนการสอนภาษาไทย

ในช่วงเวลาเดียวกันนี้เอง ภายหลังจากการแพ้สงครามของฝรั่งเศสและการแยกประเทศเวียดนามเหนือ-ใต้ สหรัฐอเมริกา ได้เข้ามาแทรกแซงการเมืองในเวียดนามใต้ รัฐบาลเวียดนามเหนือต้องการจะรวมชาติ ทำให้มีการสู้รบกันต่อไป ในทัศนะของชาวมายโจวแล้ว ความทุกข์ยากจากสงครามกับสหรัฐฯ นั้นหนักหนายิ่งกว่าสงครามกับฝรั่งเศสเสียอีก การเรียนการสอนในเวลานั้นทุลักทุเลมาก เพราะทั้งเรียนและการหลบระเบิดจากกองทัพสหรัฐฯ ไปพร้อมๆ กัน บางครั้งต้องไปจัดการเรียนการสอนที่บ้าน เปลี่ยนที่เรียนที่สอนกันไป สิ่งนี้ยิ่งทำให้การเรียนภาษาไทยแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะพบกับเงื่อนไขที่ทำให้ภาษาไทยไม่สามารถถูกสอนได้ กระนั้น การสอนภาษาไทยอย่างไม่เป็นทางการที่มายโจวก็ยังมีต่อไป แต่จำกัด

อยู่ในปริมาณของครอบครัว อีกทั้งยังมีการใช้เอกสารบางส่วน (แต่น้อยมาก) ที่ถูกซ่อนและรอดพ้นจากการถูกทำลาย ในการเรียนการสอน

ดังนั้น ความพยายามอย่างหนักของชาวบ้านในการจัดการเรียนการสอนในช่วงสงครามและการพยายามรักษาเอกสารเพื่อไม่ให้ถูกเผาทั้งทำลายเป็นการแสดงถึงการปกป้องวัฒนธรรมอันเป็นส่วนสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนไทยในอดีต ไปพร้อมๆ กับการต่อรองอัตลักษณ์ไทยในสถานะที่การเรียนการสอนภาษาเวียดนามในโรงเรียนกำลังกลายเป็นเครื่องมือของการครอบงำเชิงอุดมการณ์ของรัฐชาติที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ คล้ายกับการสร้างสัญลักษณ์สากล (symbolic universe) ซึ่งกลายเป็นอุดมการณ์ครอบงำ และสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐในการปกครองคนกลุ่มต่างๆ (Lears 1985) การเรียนภาษาได้เปลี่ยนมุมมองของคนไทยชาติที่มีต่อพื้นที่ เวลา และความรู้ที่นึกคิดผ่านโครงสร้างของภาษาแห่งชาติ (เวียดนาม) เพราะเพราะการเรียนเรื่องต่างๆ ของคนเวียดนาม ก็เพื่อให้ประชาชนมีความคิดอ่านคล้ายๆ กัน (Thang 2007: 110-1)

การใช้บันทึกตำนานและเรื่องเล่า

บทสวดของ “องมอ” ในพิธีกรรม

บทขับร้องในเทศกาล

(โปรดติดตามรายละเอียดในรายงานฉบับสมบูรณ์)

บรรณานุกรม

- Abercrombie, Thomas A. 1998. *Pathway of Memory and Power*. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Acharya, Choowonglert. 2014. "Negotiating Standardization of the Tai's City Spirit Worship (Lễ Xên Mường) in Northwest Uplands of Vietnam." in *The 12th International Conference on Thai Studies*. University of Sydney, Sydney, Australia.
- Acharya Choowonglert 2012. "Negotiating Authenticity: Cultural Economy of the Ethnic Tourist Villages, Northwest Upland of Vietnam ", Graduate School, Chiang Mai University, Chiang Mai.
- Bàn, Phạm Thị. 2014. "Dạy và Học Chữ Thái: Thành Tựu và Thách Thức (Qua Thực Tế Ở Huyện Mai Châu, Tỉnh Hoà Bình." Bộ Môn Nhân Học, Trường Đại Học Khoa Học Xã Hội và Nhân Văn, Đại Học Quốc Gia Hà Nội, Hà Nội.
- Barth, Fredrik. 1969. "Introduction." Pp. 9 - 38 in *Ethnic Groups and Boundaries*, edited by F. Barth. Boston: Little, Brown and Company.
- Binh, Tran. 2000. "Water Management Usage and Customs of the Thai in Van Village, Mai Chau District, Hoa Binh Province." Pp. 123-143 in *Vietnam Social Sciences*, edited by L. D. Cuc. Hanoi: National Centre for Social Sciences and Humanities.
- Brass, Paul. 1991. *Ethnicity and Nationalism: Theory and Comparison*. New Delhi: Sage.
- Cam, Hoang. 1999. "Thai Ritual Management of Natural Resources." Pp. 1-22 in *Intensive Training Workshop on Research Methodology*.
- Cam, Hoang. 2007. "On Being "Forest Thieves": State Resource Policies, Market Forces and Struggles over Livelihood and Meaning of Nature in a Northwestern Valley of Vietnam." Regional Center for Social Science and Sustainable Development, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand.
- Chinh, Nguyen Van. 2000. "Work without Name: Changing Patterns of Children's Work in a Northern Vietnamese Village." University of Amsterdam, Amsterdam.
- Clifford, James. 1986. "Introduction: Partial Truths." in *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography*, edited by J. C. a. G. E. Marcus. Berkeley, Los Angeles and London: University of California Press.
- Comaroff, Jonn and Jean. 1992. *Ethnography and the Historical Imagination*. Boulder, San Francisco and Oxford: Westview Press.

- Saikia, Yesmin. 2004. *Fragmented Memory: Struggling to be Tai Ahom in India*. Durham and London: Duke University Press.
- Salomon, Frank. 2002. "Unethnic Ethnohistory: On Peruvian Peasant Historiography and Ideas of Autochthony." *Ethnohistory* 49:475 - 506.
- Sao, Lê. 1998. "Suy nghĩ về tục: "Xên Bản Xên Mường" của đồng bào Thái trước đây (Reflexion on the Tai Former Custom "Xen Ban", "Xen Muong")." Pp. 598-603 in *Văn Hóa và Lịch Sử Người Thái ở Việt Nam (Culture and History of the Tai in Vietnam)*, edited by C. m. Trọng. Hà Nội, : Nhà Xuất Bản Văn Hóa Dân Tộc (Publishing House of Ethnic and Cultural Studies).
- Schein, Louisa. 2000. *Minority Rules: The Miao and the Feminine in China's Cultural Politics*. Durham & London: Duke University Press.
- Seidenfaden, Major Erik. 1963. *The Thai Peoples: Book I The Origins and Habits of the Thai Peoples with A Sketch of their Material and Spiritual Culture*. Bangkok: The Siam Society.
- Spivak, Gayatri Chakravorty. 1988. "Subaltern Studies: Deconstructing Historiography." in *Subaltern Studies IV* vol. 11, edited by G. C. Spivak. Oxford: Oxford University Press.
- Sỹ, Hà Văn. 2004. *Họ Hà: Các Nhà Khoa Bǎng, Các Nhân Vật Lịch Sử, Văn Bia*, Edited by Đ. X. Lâm and N. n. Đ. c. Nhuệ. Hà Nội: Nhà Xuất Bản Văn Hoá Dân Tộc.
- Thắng, Lê Ngọc. 1998. "Đôi Nét Về Tín Ngưỡng Dân Gian Thái (Some Features on the Folk Superstition of the Tai)." Pp. 604 - 14 in *Văn Hóa và Lịch Sử Người Thái ở Việt Nam (Culture and History of the Tai in Vietnam)*, edited by C. m. Trọng. Hà Nội: Nhà Nộ, Nhà Xuất Bản Văn Hóa Dân Tộc (Publishing House of Ethnic and Cultural Studies).
- Thang, Nguyen Van. 2007. *Ambiguity of Identity: The Mieu in Northern Vietnam*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Thức, Nguyễn Văn. 1998. "Vài ảnh hưởng qua lại giữa văn hóa Thái (Mai Châu) và văn hóa Mường ở Tỉnh Hòa Bình (Some Cultural Interactions between Tai (in Mai Chau) and Muong (in Hoa Binh))." Pp. 634-42 in *Văn Hóa và Lịch Sử Người Thái ở Việt Nam (Culture and History of the Tai in Vietnam)*, edited by C. m. Trọng. Hà Nội: Nhà Xuất Bản Văn Hóa Dân Tộc (Publishing House of Ethnic and Cultural Studies).
- Tiến, Đào Văn. 1998. "Người Thái Đeng Ở Lào Và Mối Quan Hệ Văn Hoá Lịch Sử Với Người Thái Việt Nam (Tai Daeng in Lao and the Cultural Relation with the Thai in Vietnam)." Pp. 352-66 in *Văn Hóa và Lịch Sử Người Thái ở Việt Nam (Culture and History of the Tai in*

- Vietnam), edited by C. m. Trọng. Hà Nội: Nhà Xuất Bản Văn Hóa Dân Tộc (Publishing House of Ethnic and Cultural Studies).
- Tiến, Khả and Hà Công Tín. 2001. *Ấm Ęt: Sử Thi Thần Thoại Dân Tộc Thái Mai Châu*. Hoà Bình: Sở Văn Hoá Thông Tin Hoà Bình
- UBND Huyện Mai Châu.
- Trong, Cam. 2007. *The Thai Ethnic Community in Vietnam*. Hanoi: The Gioi Publisher.
- Van, Dang Nghiem. 1972. "An Outline of the Thai in Viet Nam." *Vietnamese Studies* 8:143 - 201.
- Vạn, Đặng Nghiêм. 1993. *Ethnic minorities in Vietnam*: The Gioi Publishers.
- Vạn, Đặng Nghiêм. 2001. *Ethnological and Religious Problems in Vietnam*. Hanoi: Social Sciences Publishing House.
- Walker, Andrew. 1999. *The Legend of the Golden Boat: Regulation, Trade and Traders in the Borderlands of Laos, Thailand, China and Burma*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Walker, Andrew. 2009. "Modern Tai Community." Pp. 1 - 26 in *Tai Lands and Thailand: Community and State in Southeast Asia*, edited by A. Walker. Singapore and Copenhagen: Asian Studies Association of Australia in association with NUS Press and NIAS Press.
- Winichakul, Thongchai. 1994. *Siam Mapped: A History of the Geo-Body of a Nation*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Yukti Mukdawijitra. 2007. "Ethnicity and Multilingualism: The Case of Ethnic Tai in The Vietnamese State." *Anthropology*, University of Wisconsin-Madison, Wisconsin-Madison.
- Yukti Mukdawijitra. 2012. "Contesting Imagined Communities: Politics of Script and Tai Cosmopolitanism in Unland Vietnam." *Cultural Dynamics* 24:207-225.
- เดวิด, เค.ไว้อาจ (David K. Wyatt). 2556. "ประวัติศาสตร์ไทยฉบับสังเขป." edited by ช. เ. น. (แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- เทบสีเมือง, มหาบุญมี. 2556. *ความเป็นมาของชนชาติลาว เล่ม 3 อาณาจักรลาวล้านช้างตอนปลายและการก่อตั้ง สปป.ลาว*, ไพฑูริย์ (แปล). กรุงเทพฯ: บริษัท ตยาดา พับลิเคชั่น จำกัด.
- ไม่ปรากฏผู้แต่ง. มปป. "เอกสารการเงินและจำนองที่ดินของตำบลบ้านกลางกาง." in *สำเนาจากต้นฉบับเอกสารโบราณไทแดง (ต้นฉบับลายมือ)*. จากปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลเลิมซา อำเภอบาเทือก จังหวัดแทงฮว่า เวียดนาม.

- ไม่ปรากฏผู้แต่ง. มปป. "ก๊กก๊ाप (กำเนิดไทเมืองมุน)." in *สำเนาจากต้นฉบับเอกสารโบราณไทขาว (ต้นฉบับลายมือ)*. จากปราชญ์ชาวบ้าน บ้านหมอ ตำบลเจียงโจว อำเภอมายโจว จังหวัดสว่บั้ง เวียดนาม.
- ไม่ปรากฏผู้แต่ง. มปป. "ความมอขึ้นฟ้า (บทสวดส่งวิญญาณคนตาย)." in *สำเนาต้นฉบับเอกสารโบราณไทขาว (ต้นฉบับลายมือ)*. จากปราชญ์ชาวบ้าน บ้านหมอ ตำบลเจียงเอียน อำเภอหมกโจว จังหวัดเซินลา เวียดนาม.
- ไม่ปรากฏผู้แต่ง. มปป. "ปิ่นต้อมาฮายตัว (ประวัติตัวฮาย การรบกันระหว่างไตเวียดกับลาว)." in *สำเนาต้นฉบับเอกสารโบราณไทแดง (ต้นฉบับลายมือ)*. จากปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลชาเลิม อำเภอบาเทือก จังหวัดแทงฮว่า เวียดนาม.
- ไม่ปรากฏผู้แต่ง. มปป. "มอขวัน (ความเรียกขวัญ)." in *คัดลอกจากต้นฉบับเอกสารโบราณไทแดง (ต้นฉบับลายมือ)*. จากปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลเลิมซา อำเภอบาเทือก จังหวัดแทงฮว่า เวียดนาม.
- ไม่ปรากฏผู้แต่ง. มปป. "อ๊กเซ็กจางเวืองยังเลอัน ชางเมืองมุนเฮานา (ประวัติการสร้างเมืองมุน)." in *สำเนาจากต้นฉบับเอกสารโบราณไทขาว (ต้นฉบับลายมือ)*. จากปราชญ์ชาวบ้าน บ้านหมอ ตำบลเจียงโจว อำเภอมายโจว จังหวัดสว่บั้ง เวียดนาม.
- ชูศักดิ์ วิทยาก็ค. 2548. "ขมุเฮ็ดเฮ้ ไตเฮ็ดนา." *สังคมศาสตร์ วารสารทางวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่* ปีที่ 17:138 - 171.
- ธิดา สาระยา. 2545. *กว่าจะเป็นคนไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พิเชษฐ สายพันธ์. 2009. "เตียนเบียนฟู (เมืองแดง) ในประวัติศาสตร์ลายลักษณ์และประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์กลุ่มไทในเวียดนาม." Pp. 157 - 194 in *เวียดนามหลากหลายมิติ*, edited by ธัญญาทิพย์ ศรีพนา. กรุงเทพฯ บริษัท เลค แอนด์ ฟาวด์เท่น ปรีนตัง จำกัด.
- พิเชษฐ สายพันธ์. 2542. "น้ำเต่าปุง: วรรณกรรมปรัมปรา (Myth) กับการศึกษาเชิงโครงสร้าง." Pp. 118-135 in *สังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. 2009. "ชนกลุ่มน้อย รัฐ และการใช้อักษร: ศึกษาจากสังคมชาวไตในเวียดนามปัจจุบัน." Pp. 195 - 226 in *เวียดนามหลากหลายมิติ*, edited by ศ. ธัญญาทิพย์. กรุงเทพฯ บริษัท เลค แอนด์ ฟาวด์เท่น ปรีนตัง จำกัด.
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. 2557. *ประวัติศาสตร์ไทดำ: รากเหง้าวัฒนธรรม-สังคมไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม.
- อัจฉริยา ชวงศ์เลิศ. 2557. "เป็นคนใหม่ไทแท้: การใช้อัตลักษณ์และวัฒนธรรมในฐานะกลยุทธ์ทางชาติพันธุ์ของไทขาว, เหตุเกิด ณ พื้นที่สูงทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือ ประเทศเวียดนาม." *ซุมทางอินโดจีน* 3:27-50.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2555. *ทวนคลื่นความคิดกึ่งศตวรรษไทยศึกษา*. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.